

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет

імені Лесі Українки

Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи

Надія Горбач, Тетяна Здіховська

ХРЕСТОМАТІЯ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

ЛУЦЬК – 2020

УДК 821.161.2'06-93.09(07)
Г 67

Рецензенти:

Давидюк В. Ф., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Подолук С. М., кандидат філологічних наук, викладач кафедри словесних дисциплін Луцького педагогічного коледжу.

Горбач Н. В., Здіховська Т. В.

Г-67 Сучасна українська дитяча література: Навчальний посібник / Н. В. Горбач, Т. В. Здіховська. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2020. – 180 с.

Навчальний посібник містить твори сучасних українських авторів (вірші, скоромовки, лічилки, загадки, оповідання, літературні казки) різноманітні за тематикою та емоційною спрямованістю для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Кожен із розділів відкривається теоретичним вступом, що стосується певного жанру. У виданні подано зразки аналізів прозових та віршованих творів та коротенький словник літературознавчих термінів.

Для студентів факультету педагогічної освіти та соціальної роботи, вихователів дитячих дошкільних закладів, учителів початкових класів, а також усіх бажаючих познайомитися ближче з сучасною українською літературою для дітей.

УДК 821.161.2'06-93.09(07)
Г 67

© Горбач Н. В., Здіховська Т. В., 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

ЧИМ ЦІКАВА ПОЕЗІЯ

ВІРШІ

Андрусяк Іван Михайлович
Верховень Володимир Миколайович
Відута Любов Йосифівна
Гринько Варвара Пилипівна
Гуцало Євген Пилипович
Жупанин Степан Ілліч
Каменчук Валентина Віталіївна
Камінчук Анатолій Семенович
Качан Анатолій Леонтійович
Коломієць Тамара Панасівна
Костецький Анатолій Георгійович
Крищенко Вадим Дмитрович
Лупій Олесь Васильович
Лучук Володимир
Луцевська Оксана Василівна
Малик Галина Миколаївна
Міхаліцина Катерина Василівна
Мовчун Леся Вікторівна
Морозенко Марія Миколаївна
Орач Олег (Комар Олег Юхимович)
Паронова Віра Іванівна
Повх Лідія Петрівна
Поклад Наталія Іванівна
Пономаренко Марія Антонівна
Ребро Петро Павлович
Савка Мар'яна Орестівна
Сенатович Оксана Павлівна
Січовик Ігор Прокопович
Терен Віктор Васильович
Фалькович Григорій Аврамович
Цушко Сергій Вікторович
Чепурко Богдан Петрович
Чубач Ганна Танасівна

«КАРЛ У КЛАРИ УКРАВ КОРАЛИ...», або Яка користь від скоромовок

СКОРОМОВКИ

Відута Любов Йосифівна
Мовчун Леся Вікторівна
Орач Олег (Комар Олег Юхимович)
Чубач Ганна Танасівна

«ОДИН, ДВА, ТРИ, ЦЕ, НАПЕВНО, БУДЕШ ТИ...»

ЛЧИЛКИ

Гринько Варвара Пилипівна
Гуцало Євген Пилипович
Камінчук Анатолій Семенович
Орач Олег (Комар Олег Юхимович)
Ребро Петро Павлович
Сенатович Оксана Павлівна

ЯК З'ЯВИЛИСЯ ЗАГАДКИ

ЗАГАДКИ

Відута Любов Йосифівна
Качан Анатолій
Коломієць Тамара Панасівна
Лучук Володимир
Чубач Ганна Танасівна

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОВІДАНЬ ДЛЯ ДІТЕЙ

ОПОВІДАННЯ

Віра Артамонова
Олег Буцень
Валентина Вздульська
Леся Воронина
Ніна Воскресенська
Анатолій Григоруk
Петро Король
Галина Малик
Марія Пономаренко
Володимир Сенцовський
Дмитро Чередниченко

СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КАЗКОВОЇ ПРОЗИ

ВІРШОВАНІ КАЗКИ

Гринько Варвара Пилипівна
Коломієць Тамара Панасівна
Чубач Ганна

КАЗКОВА ПРОЗА

Іван Андрусяк

Леся Воронина

Зірка Мензатюк

Леся Мовчун

Марія Морозенко

Андрій М'ястківський

Лариса Ніцой

Лариса Письменна

Надія Приходько

Юрій Ярмиш

СХЕМИ АНАЛІЗУ ТВОРІВ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ТЕРМІНІВ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

ПЕРЕДМОВА

Кінець ХХ – початок ХХІ століття – це нова сторінка в історії української дитячої літератури. Вона поступово виходить із затінку, активно розвиваючись і збагачуючись новими жанрами й темами. Твори сучасних авторів – це надзвичайний світ нових історій, фантастичних світів, казкових подій, справжніх людських почуттів. А саме головне – це книги, на яких виростає нове покоління, формуються його ідеали та світоглядні цінності, естетичні вподобання та моральні орієнтири.

Дитячій літературі завжди належало особливе місце в системі дошкільної та початкової освіти. Систематична творча робота над змістом художніх творів навчає дітей бачити й розуміти неповторну красу рідної мови, сприяє вихованню патріотичних почуттів, закладає міцний фундамент для подальшого вивчення літератури.

Сучасні письменники сміливо експериментують із традиційними жанрами, надаючи їм нового прочитання. Перелік найпопулярніших жанрів і далі очолюють оповідання, дитячі вірші та казки. Однак дедалі частіше можемо прочитати віршовану казку, оповідання-казку, казку-фентезі, фантастичне оповідання тощо. Окрім оригінального жанрового визначення такі твори вирізняються й цікавим сюжетом, а тому чудово задовольняють потреби допитливих дошкільнят та молодших школярів.

Посібник «Сучасна українська дитяча література» має на меті ознайомити студентів із найпродуктивнішими жанрами літератури для дітей, серед яких – вірші, загадки, скоромовки, лічилки, оповідання, літературні казки. Видання можуть використовувати студенти, викладачі педагогічних навчальних закладів, вихователі, учителі початкових класів, батьки, а також усі, хто хоче ознайомитись із творчістю сучасних авторів, що пишуть для дітей.

ЧИМ ЦІКАВА ПОЕЗІЯ

Вірш як особлива система постав у античні часи, саме тоді він відокремився від музики та танцю. В українській літературі він довгий час існував у нерозчленованому вигляді, зокрема, його елементи репрезентовані у відомому творі «Слово о полку Ігоревім», і тільки в епохи бароко та ренесансу цей термін поширився у творчій практиці¹. Терміни «вірш» та «поезія» дуже часто використовуються як синоніми і окреслюють своїм значенням невеликий поетичний твір, написаний римованою мовою. За формою написання поезія зазвичай протиставляється прозі.

Поезія – це художньо-образна словесна творчість, мистецтво слова, яке передбачає використання усього багатства мовних засобів (епітетів, порівнянь, метафор, метонімії, гіпербол, інверсій тощо), а також творення поетичних образів, а отже – нових семантичних зв'язків між словами.

Як і будь-яке інше мистецтво слова, поезія виконує *естетичну, етичну та пізнавальну функції*.

Естетична полягає в отриманні інтелектуально-емоційного задоволення від спілкування з прекрасним, тобто поезією, у мистецькому поєднанні слів для створення певного художнього образу тощо.

Етична (дидактична, виховна) пов'язана із задоволенням моральних запитів та потреб читача, зі спогляданням етичних вчинків героїв твору та проектуванням на свої власні.

Пізнавальна функція поезії має зв'язок із розширенням знань та уявлень про навколишній світ та своє місце у ньому, про природу речей та явищ тощо.

Деякі дослідники виділяють ще *інформаційно-комунікативну функцію*, адже поезія є засобом художнього спілкування, вона містить певну інформацію, завдяки якій ми поповнюємо власні знання.

Цікаво знати, що:

- щорічно 21 березня відзначається Всесвітній день поезії;
- у Стародавній Греції люди, які вміли римувати текст та декламувати його, мали особливий шанований статус.
- у Давньому Китаї поетам суворо заборонялося писати сумні вірші, за це могли навіть стратити.
- в українській літературі 5 віршових розмірів (двоскладові: хорей та ямб; трискладові: дактиль, амфібрахій, анапест), тоді як в арабській – їх аж 28.

Поезія, написана для дітей, вирізняється своїм оптимізмом, життєствердністю, дидактичною спрямованістю тощо. Сучасні вірші для дітей представлені найрізноманітнішою тематикою. Те ж саме стосується і

¹ Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. І. Теремка. – К., 2007. – С. 127. (Nota bene).

форми: від класичного римування – до цікавих та замислуватих верлібрів. Цей жанр у дитячій літературі має особливу вагу, адже не лише у ритмізованій формі розповідає про якусь подію чи явище, а й розвиває пам'ять, збільшує словниковий запас, навчає відчувати ритм, розуміти, що таке рими.

Серед найпоширеніших тем віршів для дітей такі:

- природа, знайомство з нею, спостереження цікавих явищ;
- збереження чистоти довкілля;
- знайомство з тваринами та рослинами;
- пори року та їх особливості;
- тема Батьківщини;
- патріотична тематика;
- національні символи, їх історія та значення;
- рідна мова та її значення в житті людини;
- національні та релігійні свята;
- народні традиції та їх збереження;
- родинні стосунки;
- любов до мами як найдорожчої людини у світі;
- ввічливість як ознака хорошої людини;
- дружба та її прояви;
- шкільне життя;
- дитячі ігри та розваги;
- мрії про майбутнє;
- гумористична тематика.

ВІРШІ

Іван Андрусяк

ТРИНАДЦЯТИЙ ТРАМВАЙ

У тринадцятім трамваї
завиває бегемот.
А чого він завиває?
Весь трамвай про це вже знає:
бегемоту ненароком
тицьнув хоботом ув око
необачний слон – і от
завиває бегемот!
Величезний, наче шафа,
так реве він, що жирафа
утягнула шию вмить
і як гаркне: – Тихо! Цить!
– Не кричіть! – кричить папуга.
– Гей! Замовкніть! – рявка друга.
– А чого ви кричите? —
носоріг гука на те.
Тут і лев здійняв тривогу,
бідолаха теж завив —
хтось в гармидері на ногу
ненароком наступив!
У тринадцятім трамваї
верещить і завиває,
гарка, лається, реве
все живе...
Був і я в трамваї тім,
але їхав зовсім трішки:
щойно зміг – одразу втік
і пішов додому пішки...

ГЛИБИНА

Ми сьогодні молодці —
будем плавати в ріці.
Тут водички по коліна,
ще й купається рибина.
Я уже на глибині?
– Ще ні...
Річка — це вам не ставок
тут на березі пісок.
Вже вода мені до пупа —

і лоскочеться, і хлюпа.
Ось я вже й на глибині?
– Ще ні.

У МОРІ ЖАБИ НЕ ЖИВУТЬ

У морі жаби не живуть.
Запам'ятайте, друзі:
хоч як не дивно це, мабуть,
та в морі жаби не живуть.
Там замість них – медузи.
А жив би в морі крокодил —
ото було б цікаво,
чи вибирався б він з води
бодай хоч іноді кудись
на булочку і каву?
Ось уявіть собі, що на
приморському бульварі
в кафе зустрінете слона,
що сирник з медом намина,
а поруч з ним – омара*...
Ото життя було б, мабуть,
корисне і цікаве.
Та жаби в морі не живуть,
а крокодили воду п'ють —
вони не люблять кави!
* *Омар* – великий морський рак.

Володимир Верховень

МИКОЛАЙ

Діток чемних і слухняних
Привітає Миколай.
А поганих? А поганих
Він насварить: ай-ай-ай!

Іграшку, цукерку, книжку –
Вибирай, що до смаку.
І дарма, що вперемішку
Подарунки у мішку.

Не лінуйся працювати,
Любій неньці помагай,
Щоб на свято радість мати

І не чути: ай-ай-ай!

ДО СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Жду Святого Миколая,
як малим давно колись.
У віконце виглядаю,
примовляю: «Не барись!
Хай ні віхола, ні хуга
заблукати не дадуть.
Хай ні вовк, ні лис-хитрюга
на твою не втраплять путь.

Щоб урочої години,
перейшовши поле й ліс,
ти для кожної дитини
у дарунок щось приніс».

ЗА ЩО МИ ЛЮБИМ ЛІТО?

За полуниці соковиті,
що так і просяться у рот.
За райдуги, дощем умиті,
над плесом тихоплинних вод.

За вдячний труд на хлібній ниві,
коли струмком стікає піт.
За дні, веселі і щасливі,
що нам дарує щедро світ.

За ігри й забавки без ліку
та як же літо не любить!
Цей неповторний час канікул,
де незабутня кожна мить.

КВІТИ ДЛЯ МАМИ

Скільки квітів у гайку!
Кожна – як з реклами.
Квітку вибрати яку
Для моєї мами?

Може, цю? А може, ту?
Як же бути, одначе?..
Краще з мамою прийду –

Хай усі побачить!

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Вже свято недалечко,
До церкви йде сім'я.
Мальоване яєчко,
Як сонечко, сія.
На рушникові паска,
Мов церковка мала.
В серцях – любов і ласка,
Ані краплини зла.

І дзвони великодні
Лунають до небес.
Радіймо всі сьогодні –
Христос
Воскрес!

Любов Відута

ЩО МОЖЕ БУКВА

Була арка - став аркан,
А із нього зріс паркан.
Песик персиком зробивсь,
Кран у крам перетворивсь.
Був сирок, а став синок,
Крук літав - і кроком став.
Ось поглянь, була рука,
А тепер тече ріка!
Кролик - ролик, рис - ірис!
Хто це водить нас за ніс?
От що буквочка одна
Може! Просто дивина!

ДЕНЬ ВЕСЕЛИЙ

День осінній, день погожий,
День, чомусь на свято схожий.
Просто сонце, засвітило,
Просто бджілка в квітку сіла.
Просто білочка горішків
Із долоньки взяла трішки.

День веселий, гомінкий!
Разом з ним - і я такий!

Я СТАНУ КАПІТАНОМ

На кораблику я плив,
Вітер зустрічний ловив.
він мій парус надував,
І кораблик випливав.
І кругами, й навпростець
Обпливав я острівець,
Під мостом повеслував,
До причалу підпливав.
А коли пришвартував,
Друзів я на нього взяв.
мій кораблик - просто пліт!
майстрували - я і дід.
Парус - бабина хустина,
Щогла - палиця із тину.
Я - малий. Зросту і стану
Справжнім, справжнім капітаном!

МАЛЮВАЛА ЗИМА

Малювала зима
Не зимові квітки,
Малювала весну,
З цвітом яблунь гілки.
Малювала також
Літо, соняха цвіт,
Айстру біля вікна,
Як осінній привіт.
Так трудилась зима,
Так старалась вона,
Та таких кольорів
В неї просто нема!
Візерунки свої
Дарувала мені -
Білих фарб круговерть
На моєму вікні.

У ПІСОЧНИЦІ

Світи, ясне сонечко, у пісок!
Спечи ти нам пасочку для діток!

Усміхнулось сонечко угорі
І дало промінчик свій дітворі.
У малій пісочниці - дзвінкий сміх.
Була просто пасочка - став пиріг!

Барвара Гринько

ТИГР

Тигр ричить,
Ричить тигриця
Пролетіла низько
Птиця:
Фур-р-р...
І смугасті
Тигренята
Шкірять гострі
Зубенята:
Гир-р-р!

СОВА

– Вдень в дуплі сидить сова,
Навіть дзьоб не висува.
А вночі вона полює,
Совенят малих годує.

– Мамо, вдень чого сова
Навіть дзьоб не висува?
– Дуже кепсько бачить вдень,
То й сидить, анітелень.

І чого ота сова
Навіть дзьоб не висува?..

ЛІСОВІ СНИ

Гнуться сосни:
Лю-лі, лю-лі,
Тихо в лісі,
Все поснуло.
Вже поснули
Звірі й птахи.
Вже поснули
Всі комахи.
Вліз ведмідь

В зелену хату,
Ліг на лапу
Волохату.
Спить лисиця
У норі,
Сплять червоні
Снігурі.
Спить пташина
Лісова,
Лиш не спить
Стара сова...
Та не спиться
Світлячку,
Не лежиться
На бочку.
Світить він,
Щоб дітки спали,
Щоб з колисок
Виростали

МАМА

Ще в колисці немовля
Слово "мама" вимовля.
Найдорожче в світі слово
Так звучить у рідній мові.
Мати, матінка, матуся,
Мама, мамочка, мамуся.
Називаю тебе я,
Рідна ненечко моя!

ВЕДМІДЬ

Буркотливий, вайлуватий
Ходить лісом дід кудлатий.
Одягнеться в кожушину,
Мед шукає і ожину.
Літом любить полювати.
Взимку – у барлозі спати.
Як зачує він весну,
Прокидається від сну.

Євген Гуцало

ДОБРЕ МЧАТИ НА САНЧАТАХ

Лисенята й вовченята
посідали на санчата.
Ще й до них зайчата
сіли,
і санчата
полетіли!
І санчата полетіли -
аж у вухах засвистіло,
полетіли
по узвозу
по снігу та по морозу...
Добре мчати
на санчатах
сіроманцям-вовченятам.
Добре мчати на санчатах
лисенятам і зайчатам.
Добре мчати по узвозу
по снігу та по морозу.
Добре всім гуртом кричати:
- Добре
 мчати
 на санчатах!

ГОРЩИК

В мамі є великий горщик,
Мама в ньому варить борщик.
І такий смачний той борщик,
Що ми ладні з'їсти горщик.

ПАВУЧИХА З ПАВУКОМ

Павучиха з павуком
павутину ткали
і тихесенько ладком
пісеньку співали:
— Добре нам,
павукам,
павутину ткати,
добре нам,
павукам,
у кутку співати.
— Добре нам,
павукам,

у кутку живеться,
добре нам,
павукам,
їється тут і п'ється.
– Добре нам, павукам,
в павутині жити.
Добре нам,
павукам,
сонних мух ловити.
– Добре нам,
павукам,
павутину ткати,
добре нам,
павукам,
пісеньку співати!..
Павучиха з павуком
павутину ткали
і тихесенько ладком
пісеньку співали.

ЗНОВ ПРИЙШЛА НА ЗЕМЛЮ ОСІНЬ

Знов прийшла на землю осінь,
розпустила сиві коси,
а у неї в сивих косах
позаплутувались оси.
Позаплутувались оси
і бринять в її волоссі.
Дуже любить осінь оси,
що бринять у сивих косах,
і, мабуть, що через оси
та й назвали осінь – осінь.

ДВІ ЛИСИЧКИ – ДВІ СЕСТРИЧКИ

У лисички
є сестричка.
Та сестричка –
теж лисичка.
Дві лисички —
дві сестрички —
мають коника та бричку.
Зветься коник
стрибунець.
Коник – справжній

молодець.

А якби не стрибунець,
був би він не молодець.

Дві лисички –
дві сестрички –
бричку
мають із травички:
павуки її зв'язали
й двом лисичкам –
двом сестричкам –
бричку ту подарували.

Дві лисички –
дві сестрички –
запрягали стрибунця
й, сівши в бричку
із травички,
поганяли молодця.

Поганяли нагайкою
із квіткою-китайкою.

В лісі сині дзвоники
кланялися конику,
кланялись лисичкам
у зеленій бричці...

І куди їм їдеться,
і куди приїдеться?
Може, й досі їдеться,
ще кудись приїдеться.

Ще кудись приїдеться,
раз так славно їдеться,
раз у лісі дзвоники
кланяються конику
і отим сестричкам,
у зеленій бричці.

МАМО, СТАЛО ХОЛОДНО

– Мамо, стало холодно,
надворі зима,
а в Кота Котовича
рукавиць нема.

– Мамо, стало холодно,
надворі зима,
а в Кота Котовича
валянок нема.

– Мамо, стало холодно,

пада білий сніг,
а в Кота Котовича
лиш сумні пісні.
– У Кота Котовича
став червоний ніс,
у Кота Котовича
повні очі сліз.
– Тож Коту Котовичу
гірко цілий день,
хай в мої озуюється
і надвір іде.

ЇЖАЧИХА І ЇЖАК

Їжачиха і їжак
не помиряться ніяк.
– Ти колючий! Пострижися!
– Ти колюча! Не колися!
– Я колючий?
 Хто б казав!
– Нащо ти колючу взяв?
– Від колючого я чую!
– Я колючій не дивую!
– Не дивуєш? От дивак!
А ще ж, либонь, їжак.
– Не дивуєш? От дивачка,
а ще ж, либонь, їжачка...
Їжачиха і їжак
не помиряться ніяк.

Степан Жупанин

КАРПАТСЬКЕ ОЗЕРЦЕ

У грайливому озерці
Плавають хмаринки.
Там верхи свої купають
Буки і ялинки.
І дзвіночки прибережні
Дивляться на нього,
Навіть сонце не минає
Озера гірського.
Глянь на ті прозоро-чисті,
Кришталеві води.

Це озерце у Карпатах –
Дзеркало природи.

ПОЧАТОК МЕДОНОСУ

Медонос весняний
Розпочався нині.
І гудуть невпинно
Вулики бджолині.
А дідусь між ними
Ходить на світанку,
Слухає, як бджоли
Дзумкають веснянку.
Бджоли дідусеві
Бороду обсіли,
Думали: то перший
Цвіт весняний білий.

НАМАЛЮЮ ВІТЕР

Намалюю вітер
Тихий, ніжний,
Намалюю дощовий
І сніжний.
Вітер, що здіймає
Грізні хвилі,
І вітрець
Між квітами на схилі.
Цей танцює
З хмаркою у вальсі,
Той гортає
Книжку на терасі,
Он святковий
Прапорами має,
З музикою
По селу кружляє...
Вже малюнків
Три десятки маю,
А вітрам
Нема кінця і краю.

БІЛИЙ ДЕНЬ

Лине білий дим

Садом молодим,
Спочиває
На зеленім вітті.
Пахне білий дим
Медом золотим.
Дим, а чи дерева
В білім цвіті?
Вже тепло весна
В край наш принесла,
Подихи її
Такі димчасті.
Зацвіли сади
На рясні плоди,
Зацвіла земля
У білім щасті.

ЗЛАМАНА ГІЛКА

На яблуньці
Хтось гілку одчахнув,
Пішов собі,
Рукою лиш махнув.
І капле сік —
То слізеньки дрібні.
Як боляче,
Як боляче мені!
Візьму я глини,
Розмочу в водиці,
Замажу рану
Яблунці-сестриці.
Ще й забинтую
Цю гілчину кволу,
І не засохне,
Хилячись додолу.
До стовбура
Поволі приросте,
Весною знову
Рясно зацвіте!

ДЗВІНОЧОК

Ішов я вранці лугом сам
По травах, по росі,
Цвіли дзвіночки тут і там,
Сіяли у красі.

Зірвати квітку я хотів,
Та бачу: он летять
Бджілки-сестриці золоті,
І крильцями дзвенять:
«Пилок медовий треба нам
З цих квітів між отав...»
Дзвіночок лагідно гостям
Голівкою хитав.

Валентина Каменчук

ДЖМЕЛИК УЧИТЬСЯ ЧИТАТИ

– Жу-жу-жу! Жу-жу-жу!
Я слова всі розбуджу!
– Хто це, хто
Гуде отак,
Мов заводиться літак.
Може, в шапці-невидимці
Хтось гасає по стежинці?
– Ні! Це вчуся я читати! —
Джміль говорить волохатий.—
Бо ж казало шпаченя,
Що солодкий мед – знання.
Щира правда!
Як читаю —
То немовби мед збираю!

КЛУБОЧКИ

Котик каже:
– Чуєш, кицю,
Коло нашої криниці
По стежинці, по пісочку
Жовті котяться клубочки!
– Кво-кво-кво! —
Озвалась квочка.—
– Хто сказав,
Що то клубочки?!
То ж мої
Синочки й дочки! —
...І курчаток поховала,
Щоб їх киця не чіпала!

ЗАЙЧИКОВІ ВУХА

Сіє, віє, завіва
Снігом завірюха,
А у зайчика, хоч плач,
Дуже змерзли вуха,
Він і чоботи узув,
І вдягнув кожуха,
А з-під шапки, ну хоч плач,
Виглядають вуха.
– І чого ти зажурився? –
Цокотять синички,
– Ти на вуха одягни
Теплі рукавички.

КОВЗАНКА

В горах ковзанку з води
Збудували холоди.
Взявши крила в білі боки
Танцювали там сороки.
Білки, лиски і зайчата
Вчилися їздити на санчатах
Не ловив і вовчик гав –
На льоду пісні співав
Так цікаво, так завзято,
Що забудеш їсти й спати!
Аж ведмедик клишоногий
Вухо висунув з барлоги!

ЧОМУ ВЕДМЕДИК ЗАЖУРИВСЬ

Каже Степанко
Ведмедику плюшевому:
– Ти посидь у траві
Під квітучою грушкою.
Тихо будь і нікого не бійся,
А я побіжу умиюся!
...Нема Степанка – гавиться.
Сидить ведмедик – бавиться, –
Метелика пантрує.
Коли це раптом чує —
Зелена бабуня Трава
Говорить травичці
Такі от слова:
– Рідної мови учися, травичко.

Рідна мова – то ж твоє личко.
Тому що без рідного слова
Не впізнає тебе діброва.
Сонечко тобі не засвітить,
Не зацвітуть тобі квіти.
Не защебече тобі соловейко.
Навіть вітер тобі не загуде.
Без рідної мови ой як нелегко.
Без рідної мови
Ти ніхто і ніде.
– Бабусю!
Я вчитиму рідні слова,
Щоб знали усі на світі,
Що я не біда-лобода,
Не папуга і не сова,
А справжня зелена трава.
Ростиму я, зеленітиму
І по-нашому, по-травинному,
Говоритиму!
Як почув це ведмедик —
Подумав про себе,—
До сліз зажурився:
– На фабриці іграшок
Я народивсь.
Он який виріс великий —
Це ж треба!
А рідної мови іще не навчивсь.
Без рідного слова
На світі так важко!
Не знатиме навіть діброва,
Чи ведмедик я,
А чи пташка,
А чи зірочка вечорова...
– А ти не журися,—
каже Степанко.—
Підемо до лісу
Наступного ранку.
І добрий дідуньо
Ведмідь
Залюбки тебе
Рідної мови
Навчить!

ОБНОВА

Сидить осінь
На горбочку,
Шие лісові
Сорочку.
Як пошила,
Каже:
– Лісе!
Скинь стару —
В нову вберися!

НОВОРІЧНА ПІСЕНЬКА ВОВКА

Під Новий рік
Маленький вовк
Кожух вдягнув
І в ліс пішов.
Як через ліс
Чимчикував,
Таку він
Пісню заспівав:
– Я добрий вовк,
Я щирий вовк!
Душа у мене –
Чистий шовк!
В мене очі меткі,
В мене ніжки прудкі.
В мене зубки гострі.
Можу йти! Хочу йти
До малечі
В гості!
Я пісень багато знаю
Ще й на скрипці
Добре граю.
Всіх, хто схоче,
Я охоче
На санчатах покатаю.

Анатолій Камінчук

БАТЬКІВЩИНА

Он повзе мурашка,
Ось хлюпоче річка.
Не зривай ромашку,
Не топчи травичку.

В зелені діброва,
В китицях ліщина.
Глянь, яка чудова
Наша Україна.
Журавлі над лугом
Крилять рівним клином.
Будь природі другом,
Будь природі сином.

ЦЕ МОЯ УКРАЇНА

Зацвітає калина,
Зеленіє ліщина.
Степом котиться диво-луна.
Це моя Україна,
Це моя Батьківщина,
Що, як тато і мама, одна!

РІДНЕ СЛОВО

Барвінково, волошково
В небі світиться зоря.
Починаймо рідне слово
Зі сторінки «Кобзаря»
Рідне слово любить ненька
І співає: «Люлі- лю».
Так любив його Шевченко
Так і я його люблю.

КРІП

Прокіп сів кріп.
Нащо Прокопу
Скільки кропу,
Каже Прокіп:
Для борщику кріп.
Маю десяток
Прокопеняток.

ДЗВОНИКИ

Глянь: відвозять коники
Літечко від нас.
Дзвонять в лузі дзвоники:
– Вже до школи час! –

Зупиню я коників,
Вийду на росу
І найкращих дзвоників
В школу принесу.

Анатолій Качан

ОСІННІ ПОЛЯ

Охололи води і земля,
Сон бере натруджені поля.
На горбах у висохлий кулак
Заховав зернята дикий мак.
А поміж горбами в теплий край
Покотився колесом курай.
Ні душі в полях, лише димок
Лащиться, згортається в клубок.
То в село за синій горизонт
Поспішає трактор на ремонт.
Тихо-тихо трактор вуркотить,
Щоб свої поля не розбудить.

ПЕРЕПІЛЧИНЕ ПОЛЕ

Грає-котиться хлібами
Хвиля-самоцвіт,
І рука над колосками
Чайкою летить.
Від села до небокраю
Стежка нас веде.
Раптом поруч хтось гукає:
– Хто іде? Хто йде?!
Озираємось навколо —
Ні душі ніде.
Та лунає знов над полем:
– Хто іде? Хто йде?!
– Перепілко, в цій долині
Хазяйнуєш ти.
Тож дозволь нам по стежині
Поле перейти.
Обізвалась перепілка:
– Ну ідіть, ідіть,
Та глядіть пшеницю тільки
Не потолочіть!

ДВА ПЛЮС ДВА

Мені на долоню
Злетіли 3 хмаринки
Дві білі сніжинки
І ще дві сніжинки.
А разом виходить
Якась дивина —
А разом виходить
Краплина одна!

КРИЛАТЕ НАСІННЯ

Кружляє над нами
Насіння крилате,
Радіє насіння,
Що вміє літати.
Це клени високі
З осінньої гілки
Синів проводжають
В далеку мандрівку.
І згадують сумно
Дерева бувалі:
Колись і вони
Над землею літали!
— Ми знову знялись би,
Як наше насіння,
Та роки не ті,
І тримає коріння...
Кружляє у небі
Насіння крилате,
Радіє насіння,
Що вміє літати.
Одна насінина
З кленової крони
Довірливо сіла
Мені на долоню.
І каже:— Я довго
Блукала над містом,
Але на асфальт
Не наважилась сісти.
Благаю, мій друже,
Якщо це не важко,
Візьми й посади мене
В землю, будь ласка.
Я виросту кленом
У нашому краї

І шумом зеленим
Тебе привітаю.

ГІСТЬ ЗИМИ

Ось і знову зима білоброва
Побілила поля і хати,
Заквітчала у іній діброву,
Через річку наводить мости.
Поспішає зима, поспішає,
Підганяє мороз, холоди:
Скоро, скоро з далекого краю
Рік Новий завітає сюди.
Під кружляння веселих сніжинок
Почали готуватись і ми,
Щоб зустріти при світлі ялинок
Найдорожчого гостя зими.

КРИХТИ ХЛІБА

З лісосмуг, де свищуть сніговиці,
Де не стало корму і тепла,
Перебрались лагідні синиці
У садки до нашого села.
В завірюху, ожеледь, морози
Стукають синиці у вікно,
З горобцями ділять на дорозі
Крихту хліба мерзлу і зерно.
Пригощав пташок я з годівниці
І почав нарешті відчувать,
Що для когось крихта – це дрібниця,
А для пташки – жить чи замерзать.

ДИВНІ КВІТИ

Дивні квіти
Розпустились
На шибках вікна.
Це Морозкові
Приснилась
Уночі весна.

Тамара Коломієць

БРАТИК І СЕСТРИЧКА

Братик для сестрички
Чистить черевички,
Сплів бичка з соломи,
Склеїв з шишок гнома.
І тепер по килимку
їздить гномик на бичку.
А сестричка, хоч мала,
Голку й заполоч взяла.
Вишила два носики,
Вишила два хвостики
Ще й двоє оченяток,
Наче маченяток.
І вже із сорочини
Співають дві пташини
На різні голоси...
– На, братику, носи!..

ПРАЛЯ

Ляльчине убраннячко
Я зберу.
Ляльчине убраннячко
Поперу.
Лийся, водичко, із крана,
Буде спідничка поправа.
Лийся, водичко, сріблиста,
Буде хустиночка чиста.
Почеплю убраннячко
На шнурі,
Посушу убраннячко
У дворі.
Сонечко буде світити,
Ляльчину хустку білити.
Буде вітрець повівати,
Буде вбрання висихати.

ПІВЕНЬ

Немає пластиліну?
Дістану добру глину.
Із неї виліплю курчат
І півня-забіяку.
Курчата всі навікача
Від півня з переляку.

Тоді зліплю я квочку
І посаджу в куточку.
– Квох-квох! – вона позве малих
І гордо стане поміж них.
А півень лапами гребне:
– Ко-ко!.. Знайду зернята...
Ану ж бо слухайте мене,
Бо треба слухать тата!..

КОТИКУ-ВОРКОТИКУ

– Котику-воркотику,
Одягни сорочку!
– Я не вмію!
– Котику-воркотику,
Зашнуруй шнурочки!
– Я не вмію!
– Котику-воркотику,
Застебни всі гудзики!
– Я не вмію!
– Котику-воркотику,
Приміряй картузика!
– Я не вмію!
– Як не вміє котик,
То чи вміє хлопчик?
– Вміє! Вміє!..

ОСІННЄ НАМИСТО

У гайок росистий
Побіжу.
Для сестри намисто
Нанижу.
Із шипшини —
Червоний разок.
З горобини —
Червоний разок.
А з доспілих
Жовто-білих
Горошин —
Теж один разок.
І ще разок один.
Ще й з акації
Дрібнюсіньких
Намистиночок

Чорнюсінських —
Два разочки невеличкі.
Щоб для мами
І сестрички.

Я ХОДИВ СЬОГОДНІ В ЛІС

Я ходив сьогодні в ліс,
Я грибів для вас приніс.
Повний кошик із верхом,
Ще й накритий лопухом.
Є у ньому сиріжка,
І опеньок-тонконіжка,
І лисичка
Невеличка,
І товстий боровичок,
І засмаглий маслючок.
А оце ось хто такий?
Мухоморище старий!..
Ти чого заліз сюди?
Геть із кошика іди!

Анатолій Костецький

НЕ ХОЧУ

Метелика ловити я не хочу:
він – квітка неба,
хай живе собі!
Хай крильцями барвистими тріпоче,
щоб радісно було мені й тобі!
І квітку лісову не стану рвати,
її додому я не понесу,
бо вдома їй джмеля не погойдати
і не попити ранками росу!
І ні стеблинку, гілку чи травинку
я не ображу:
це – страшений гріх!
Бо в кожній з них
живе тремка живинка,
що світиться довірою до всіх...

РАДІСНА КВІТКА

Надіслати Розповіді Цвірінькнути

Ця квітка,
така дивовижна й духмяна,
розкрила сьогодні
пелюсточки зрану.

Летіли до неї
метелики й бджоли,
захоплено люди
стояли навколо.

А кіт мій, Васько,
розбишака товстий,
надибав її —
і на місці застиг,
понюхав —
і так зачудовано нявкнув,
що інші коти
ледь не вмерли од ляку!..

Та квітці — нічого!
Цвіте серед серпня,
даруючи посмішки
кожному серцю.
Цвіте,
як найкраще
з навколишніх див!..
А квітку цю радісну
я посадив!..

ПРО ЩО ВИСПІВУЄ СТРУМОК

Про що виспіває струмок
Про сонце золоте.
Про що співає колосок?
Про те, як вік росте.
Про що виспіває земля?
Про неба синь і шир.
Про що співаєм ти і я?
Про маму і про мир!

НОВЕ ЖИТТЯ

Вчора Вітя
так промовив:
— З мене — досить,

от вам слово:
я почну життя нове!..

Аркуш взяв
та олівець,
сів і пише по порядку:
"В сім встаю,
роблю зарядку.
Чищу зуби,
мию шию.
Неодмінно вуха мию.
Потім – кухня.
Там сніданок
всім готую сам,
без мами.
Посуд мию,
підмітаю
і до школи поспішаю..."

Ще у плані
пунктів двадцять,
та не варто зупиняться...
Чому? – питаєте.
Все просто,
бо знову
мама
миє посуд,
підмітає та готує...

А Вітько?!
Вітько й не чує.
Він – у ліжку.
Досі спить.
Зате
над ліжком
план висить...

Вадим Крищенко

ЗЕРНО

У землі сховалось,
Щоб зимою спати,
Піднялось весною
З теплої ріллі.

Влітку з нього виріс
Колосок вусатий,
Щоб пишалась осінь
Хлібом на столі.

СОНЯЧНЕ ЯБЛУЧКО

Медом яблучко налите
Примостилось на гіллі.
По садочку ходить літо
У солом'янім брилі.
Літо яблука зриває
І підносить дітлахам.
Гарну пісеньку співає:
– Цьому дам, і тому дам...
Для моїх малят хороших
Подарую цілий кошик.
Покуштуйте, любі діти,
Подаруночок від літа.

РОСЯНИСТЕ ПОЛЕ

Росянисте полечко,
Наче сонцем шито.
Перша нитка – буряки,
Друга нитка – жито.
Заплелись у пошиття
Кольори найкращі.
Хто ж це поле вишивав?
Руки роботящі.

ЧЕПУРУХА

Наша доня – чепуруха –
Миє шийку, миє вуха,
Миє руки, миє ніжки,
Як лягає спати в ліжко.
Та іще гарненько очі
Миє – аж блищать вони,
Щоб приходили щоночі
Голубі чистенькі сни.

НЕ РОЗІБРАВСЯ

Хлопчик Петрик
Насмішив усіх,
Сплутав знов
Морозиво і сніг.
Бо на сніг,
Який встелив наш двір,
Він сказав:
Морозяний пломбір.
Сніжку взяв
І майже всеньку з'їв.
Далі що?
Спитайте лікарів.

ВИШИВАНКА

Мама вишила мені
Квітами сорочку.
Квіти гарні, весняні:
– На, вдягай, синочку!
В нитці – сонце золоте,
Пелюстки – багряні.
Ласка мамина цвіте
В тому вишиванні.
Вишиваночку візьму,
Швидко одягнуся,
Підійду і обніму
Я свою матусю.

ХОРОБРИЙ ПЕТРУСЬ

Всім казав малий Петрусь:
– Я нікого не боюсь.
Не страшний мені
ведмідь —
Хоч у хату приведіть!
Не боюся вовка й лева,
Що сховались за дерева.
Лише трішки страшнуvато
Спать, коли немає тата.

СНИТЬСЯ ПОЛЮ ДОЩИК

Сниться полю дощик,
Картоплині – горщик,
А відерцю сниться

Копанка криниця.
Сонце сниться вітам,
Хатці сниться брама,
А маленьким дітям
Сниться їхня мама.

Олесь Луній

ДОРОЖЧОЇ НЕМА

Рано, рано сонце встало,
Україну привітало,
Побажало їй добра,
Усміхнулось до Дніпра,
до Дністра і до Дунаю,
до Шевченківського краю,
де живуть усі віки
Українці – козаки.
Рано, рано сонце встало,
Гарних діток привітало,
Побажало швидко встати
Та розумними зростати,
Шанувать свою родину
І любити Україну,
Бо вона у нас одна,
І дорожчої нема.

ГОВОРІТЬ

Говоріть, як колись вас навчала матуся,
Говоріть, як навчав у дитинстві татусь,
Легко так, вільно так, щоб слова були в русі,
Не тримайте слова, віддавайте комусь.
Щиро так, м'яко так, починайте казати,
Як воліла б відкритися ваша душа,
Може, хочеться їй у словах політати,
Привітати когось або дати відкоша.
Слів у мові мільйон, вибирайте найкращі,
Кожне з них, лиш торкни, як струна, виграва,
Зрозумілі, вагомі й усі вони наші –
Мелодійні, дзвінкі українські слова.
Обминайте чужинні слова кострубаті,
Що до нашої мови зухвало повзуть.
Говоріть, почувайтеся, наче на святі,
І натхненні слова радість вам принесуть.

Говоріть про любов і про віру у щастя,
Уникайте мовчання, нудьги і ниття,
Говоріть, хай в розмові слова веселяться,
Говоріть і продовжуйте мові життя.

ВЕСНА

З-за теплого моря
Вернулась весна,
І сталася з гаєм
Така дивина:
Шпаки і зозулі,
Чижі й солов'ї
Шукають загублених
Друзів своїх.
На бересті одуд,
Аби не забудь,
Повторює часто:
«Отут я, отут».
Погладжують землю
Стрімкі ластівки,
Танцюють лелеки
В заплаві ріки.
Весна повернулась,
Од краю у край
Співає, танцює,
Видзвонює гай.

ВЕСЕЛІ МУЗИКИ

Соловей заграє на скрипці,
Дятел – на цимбалах,
А синиці на ялинці
Пісню заспівали.
Соловейко - смиком, смиком,
Дятел – в срібні струни.
Такі співи та музики,
Аж за гаєм луни.

МАМА І ТАТО

Добра матусю —
Зоре моя,
Щиро молюся

За тебе я.
Тату, з тобою
Легко мені,
Як за стіною
В тихому сні.
Мамо-голубко,
Тата люби,
Усе для нього
Краще роби.
Тату-соколе,
Маму кохай,
Як свою долю,
Оберігай.
Тату і мамо —
Любі світи,
Хочу із вами
Бути завжди.
Мамо і тату,
Як добре нам.
Ви – моє свято,
Дякую вам!

Володимир Лучук

ЧОРНИЙ ЖУК

Чорний жук
очима
блима:
чує кроки
за плечима.
Дуже хороше йому
по землі ходити!
Він не хоче,
чуєш, хлопче,
у коробці жити!

ГАРБУЗ

Вліз на пліт
гарбуз
без рук
й зачепився там
за сук.
Це б йому

на землю сісти,
та назад
не може
злізти.

БОЧКА МЕДУ

Ланкова – метка бджола —
бджіл у поле привела.

Одні бджоли
підставляють
до квіток драбини,
інші бджоли
мед черпають
з квіту конюшини.

Жодна бджілка
не дармує
від самого ранку:
в спільну бочку
до садочку
носить мед у дзбанку.

– Бочку меду
беріть, люди!
Друга бочка
завтра буде

Оксана Луцевська

ЛІТО

Літо прострибало жабкою,
пролетіло метеликом.
Літо пробігло мишкою,
проповзло мурашкою.

Літо проквітло квіткою,
пристигло ягодою.
Літо проплюскотіло річкою,
прокрапало дощиком.

Літо пропахло травною,
просюрчало цвіркуном.

І сховалося літо від мене
під жовтий кленовий листочок.

ЧАЙКИ

Чап-чап,
чайки в воді.
Чап-чап,
лапки руді.

Чап-чап,
білі човни
Чап-чап,
тихі вони.

Чап-чап,
йду я сама.
Чап-чап -
чайок нема.

ХВИЛІ

Білі баранці
в мене на руці -
цій і цій.

Це морська вода
з пригорщі втіка -
ців-ців.

Хвилі-бігунці -
білі баранці,
чи то вівці?

ПОВІТРЯНИЙ ЗМІЙ

Хить-хить -
повітряний змій
летить.

Виль-виль-
хвіст торкаються
хвиль.

Блим-блим -

і я полену
за ним

у небо блакить:
хить-хить.

КРАБ

Цап-царап,
лізе краб.

Клешні вперед,
дере-дере.

Я його не бою-ю-юсь!
Тпрусь! Тпрусь!

ПЕЛІКАН

Пелікан у воді —
глип -глипи.
Чи не бачили ви
риб-риби?

Гачкуватим дзьобищем —
хрип-хрипи.
Широчезним крилищем —
рип-рїпи.

У воді пелікан —
хлюп-хлюпа.
Уся риба на дно —
Гуп-гупа.

ПРО КИТА

Я знайду кита
тра-та-та,
Вхоплюсь за хвоста
тра-та-та,
верхи на киті
тра-та-ті,
попливу у води густі.

Розкажу киту
тра-та-ту,
що в морській воді я расту.
Хай вода хитає хвоста,
та-та-та,
хай кита гойдає вода.

Верхи на киті
тра-та-ті,
я расту й расту
та-та-ту,
скоро виросту,
ви-и-и-и-росту!!!

Галина Малик

НЕДІЛЯ ТА БУДЕНЬ

Нас до праці
БУДИТЬ
БУДЕНЬ.
Трудівник він,
а не трутень.
А НЕДІЛЯ –
НЕ для ДІЛА:
на прогулянку
води́ла.

ЗАПРОСИНИ

– Сіра мишко – довгий хвостик,
ти приходь до мене в гості!
Поп’ємо з тобою чаю,
я для тебе прочитаю
гарну книжку про кота,
про рябого воркота.
Каже мишка – довгий хвостик:
– Я прийду до тебе в гості,
будем разом пити чай,
тільки...
книжку заховай!

ВЕСЕЛИЙ СНІГ

Вийшов з татом я гуляти,
Вів мене за руку тато.
Враз такий веселий сніг
нам дорогу перебіг!
Він за комір залітав,
щоки наші лоскотав,
хихотів під ліхтарями,
реготався під ногами.
Ладен був усе робити –
тільки б нас розвеселити!
Ми й не відмагалися –
разом з ним сміялися.

Катерина Міхаліцина

ПАВУК-ЛОСКОТАЙ

Жив у кутику павук.
Мав аж цілих десять рук.
Дві – щоб плести павутини
І робити з них перини.
Дві – щоб пензлики тримати
І картини малювати.
Ще дві – щоб узять за вушко
Найулюбленішу кружку,
Попивати з неї чай
Той, що зветься «Не скучай!»
Й жонглювати обручами
Вже наступними руками.
А от п'ята пара рук —
Так схотів собі павук —
Щоб дітисьок лоскотати,
Смішки різні наганяти
І на п'ятки, й на бочок.
Ось такий він павучок!

ГУСІНЬ-ФАНТАЗЕРКА

Суне гусінь вздовж дороги,
ледве тягне тлусті ноги.
А метелик і дві бабки,
повсідавшись на кульбабки,
їй гукають:
– Утікай!
Ти ж бо гусінь, не трамвай!

Але гусінь не зважає,
всі ворсинки наставляє,
поправляє окуляри
й каже:
– Це у мене – фари!
А оце ось – рейки з пилу,
що їх мишки наслідили.
До травинки причеплюся —
буду я трамвай, не гусінь!

ВІРШИК-ТАКОГОНЕБУВАЙКО

Жила гігантська Ціпа
в хатині біля парку.
До неї в гості зернятка
приходили крізь шпарку,
яку прогризла Кішка
у трьох картонних мурах.
А у гнізді на вишні
співала Мишка Мура.
Любила наша Ціпа
Оті веселі співи:
“Ква-ква!” – волила Мишка
і тішилася зливі.
І Ціпа теж любила
понад усе на світі
в зеленій теплій ванні
поніжитись і звідти
гукала синій жабці,
що мешкала в вазоні:
“Поглянь до хати, люба,
чи коні на пероні?
Чи поїзд їде в бричці
по нашій жовтій стелі?
Чи слухачі-малята
сміються? Чи веселі?
Якщо регочуть втішно,
аж деренькоче лавка,
хай скажуть:
чом цей віршик
такогонебувайко!”

СОНЕЧКО БАВИТЬСЯ

Сонечко весняне,
хоч іще й заспане,
має теплі пальчики
хмаророзганяйчики.
Ніжно дивиться згори
і на щічках в дітвори
вицятковує промінням
золотаве ластовиння.
Потім стукає у шибки
і пускає жовті рибки
на фіранки й килими.
Знак усім: кінець зими!

БІЛА НІЧ

Тихо в небі... Ангели, як зорі,
пурхають на землю. Крила в них
лопотять, тоненькі та прозорі.
А в торбинках за плечима – сніг.
Розв'язали шворки над лісочком,
понад містом, в кожному дворі:
білі-білі на кущах сорочки,
білі комірці у димарів.
Білі віти в пишної ялини,
де дримає древній мудрий сич.
Діти зиркнуть крізь вікно хатини
і радіють: "Гляньте – біла ніч!"

ХТО У ХАТІ НАЙМУДРІШИЙ

«Хто живе у морі синім?» —
Яся всіх питає нині.
«Може, слон з кільцем у вусі?» —
пригорнулась до бабусі.
«Чи тюлень, веселий з виду?» —
не дас проходу діду.
«Може, крокодил кирпатий?» —
запитала Яся в тата.
«Чи дракон з трьома рогами?» —
Яся тулиться до мами.
Та дорослим тільки смішки,
аж Ясуні прикро трішки.
Каже: «В братика спитаю,
він усе на світі знає,

і серйозніший за вас,
бо вже ходить в другий клас!»

Леся Мовчун

НА МІСЯЦІ

На Місяці далекому,
Напевно, Хтось живе.
Телефонує Декому,
До себе в гості зве.
За чаєм і цукерками,
За тортиком смачним
Той Хтось говорить Декому
Своїм баском смішним:
– А я, буває, деколи
Засну і бачу сни,
Що в космосі далекому
Ми, певно, не одні.
І, як з тобою дружимо,
Там дружать Дехто й Хтось.
І під старими грушами
Зійшлись вони якось.
– Аякже! – друг підхоплює. –
І в цей же самий час
Їдять пиріг з картоплею
І думають про нас!

НОВОРІЧНА КАЗКА

Білою дорогою
їхала Яга –
кожушок з відлогою,
в валянку нога.
У мішку дрантливому
чорний кіт-кудлач.
Щоб Ягу не гнівати, –
цить, дитя, не плач.
За мітлою в куряві
золоті санки.
Їдуть причепурені
в санях малюки.
– Мчи вперед, бабунечко,
поспіши мерщій!
Жде нас з подаруночком

в лісі дід Кощій.

Я НЕ КИНУ СЛІВ НА ВІТЕР...

Я не кину слів на вітер –
Вивчу ціле море літер!
Підпишу тоді пакунок:
«Це – для мами поцілунок!»
Зачудується мамуся:
– Де ж він? Щось не розберуся!
Підкрадусь, немов лисичка,
І мамусю – цьом у щічку.

Марія Морозенко

ЄНОТ

У маленького єнота
Величезна є турбота.
Довго думає єнот:
"Як зварити компот?"

ШПАК

Шпак шпаківню гарну має.
Навесні він прилітає,
Прибирає в ній, як слід,
І береться за обід.

ХОМ'ЯЧОК

Хом'ячок поснідав рано
Та й турбот не знає.
У мішечках, за щоками,
Він запаси має.

СКУНС

Скунс не любить вмиватися,
У водичці купатися.
Звірі всі не дружать з ним,
Замазурою таким.

Олег Орач

ДОВГЕ ЛІТО

Цього літа в Україні
літо зупинилось, —
може, десь в краю загірнім
осінь забарилась?
Хтось її там на порозі
Не пуска в дорогу?
А чи, може, по дорозі
натрудила ноги?
Десь шумлять дощі осінні
і вітри лютують,
а у нас на Україні
літечко літує.
Хай літує: хай люляє
в літеплі лелітку,
хай лелітка полеліє
восени, як влітку!

БІЛКА

Білка – від слова біла,
а білих білок нема.
Може, були, та розбіглись,
як забіла зима.
Ні, не розбіглись білі, —
певно, коли восени
в лісі усе золотіло —
позолотіли й вони.

КОНЯ!..

Куди не йду – за мною він, як тінь.
В тайзі ночую – сниться степ і кінь.
Комусь машину, а мені – коня,
гнідого молодого гриваня!
Щоб за плече мене губами брав,
коли б його я у Дніпрі купав,
і щоб ногами так переступав,
неначе на манежі виступа.
А хитрий циган коника б украв
і родичам кудись на бік продав,

а коник засідлать себе не дав —
хазяїну іржанням знак подав.
Щоб тільки скочив,
стремена торкнув,
а він — як змій — на дибки —
і майнув,
а я — на ньому — степом —
навмання,
і жоден вітер нас не доганя!
Хай нарікає вся моя рідня,
що час і гроші трачу на коня.
Ну, що ті гроші! Дай мені коня:
Півцарства? Царство!
Душу — за коня!

Віра Паронова

ВЧИТЕЛЬКА

Вона така хороша,
Що не сказати словами
Як сонечко у дощик,
Як наша друга мама.
Говорить: «Любі діти,
Вам треба букви знати,
Щоб всі книжки на світі
Змогли ви прочитати».
Навчаюся відмінно,
Бо вчителька хороша,
І знаю — неодмінно
На неї стану схожа.

ШОКОЛАДКА

З неба сонечко пече,
Припікає.
На пісочку я лежу,
Засмагаю.
Як додому повернусь,
Скаже татко:
„Здрастуй, донечко моя,
Шоколадко!”

МЕДУЗИ

В морі цар Нептун живе.
Дуже любить він желе.
Це желе із бахромою
Плава у воді за мною.
Гарне і прозоре диво
Так пече, немов кропива.
Ви вже здогадались, друзі,
Не желе це, а медузи.

ПАЛАЦ

Із пісочку золотого
Будував палац я довго...
Бачу, боком до води
Краб біжить. „Іди сюди!
Хочеш у палаці жити?
Будем гратись і дружити”.
Краб відмовив: „Ой, нізащо!
Жити у воді найкраще!
Я пірну у глибину –
Під камінчиком засну!”

Лідія Повх

ПОЛІТ НА КУЛІ

Я надую
Повітряну кулю,
І над землею
На ній помандрую.
Побачу згори
Зелені гори.
На них – бори,
Як хвилі в морі.
Побачу річку –
Блакитну стрічку.
А там – хатини,
Мов намистини...
А що то за кузі
Онде в лузі?!..
Ах! То за мною
Біжать мої друзі!

БІЛИЙ ОЛЕНЬ

А у парку біля школи
Появився чудо-олень.
Біла спина, білі ноги,
І високі білі роги.
Ми дзвінка ждемо-ждемо –
І до оленя мчимо!
Де ж той олень? Де рогатий?
Парк укрит сніжок лапатий.
Тут – зима , і там – зима...
Ані слідоньку нема!
Тільки спить під снігом плющ,
І ... мовчить гіллястий кущ.

ОЙ, НЕ ЖАРТИ...

Ой, не жарти, не сміх –
Уночі випав сніг.
Вийшов рано в двір Гусак,
Міряв сніг і так і сяк.
І поважно мовив він:
– Випав сніг до колін.
Качка снігом побрела:
– Ках! Тут буде до крила!
Як поміряв Горобець
По двору з кінця в кінець
Із підстрибом – гоп та гоп!
Каже: – Сніг – по самий дзьоб!

Наталка Поклад

УКРАЇНОЧКА ОЛЕНКА

До барвистого віночка
вишиваночка-сорочка,
фартушок, і чобітки,
й різноколірні стрічки.
Це Оленка-українка.
Як вона співає дзвінко!
Як сміються оченята!
Як танцюють ноженята!

КОЗАК АНДРІЙ

Сива шапка набакир, -
хто цей хлопчик-богатир?
Витанцьовує гопак -
ну й мастак!
Шаровари ловлять вітер,
сорочина біло світить,
чобіточки усміхаються -
ледь підлоги доторкаються.
Це малий козак Андрій
нам дарує танець свій.

СТРІТЕННЯ

Зранку ще кричать ворони, -
всі ворони, не одна, -
що сьогодні, так, сьогодні
стрінуться зима й весна.
При зимі - сніги й морози,
при весні - квітки та грози;
хто з них візьме гору,
той зайде до двору.

БЛАГОВІЩЕННЯ

Це день такий, коли після зими
все прокидається в землі - кроти і жаби,
і їжаки, і змії: осьде й ми! -
й мурахи, бо їм сонечко - приваба.
Земля також прокинулася,
вона віднині буде на зерно чекати, -
викидайте його в неї!
А весна вдягає світ у веселкові шати.
Легенька хмарка в небесах пливе,
і пташка свої крила розправляє...
День Благовіщення - святкує все живе
й урочий голос Бога наслухає.

ХРУЩИКОВА НАУКА

Хрущик хрущикам хрущить
вимовляти «щ» їх вчить.
«Дош, борщ, хвош...»
Ці дивні звуки
не даються без науки.

І хрущить невтомно хрущик,
залітаючи під кущик,
бо між листячком темніше
й «щ» казати веселіше.

НА ЗАРЯДКУ!

Ців-ців-ців,
ців-ців-ців,
край вікна горобчик сів,
крильцями махає,
нам усім гукає:
– Прокидайтеся, малята,
сонце встало – годі спати,
я вже в полі побував
і росичку поспивав,
а тепер гукну курчатку —
й разом зробимо зарядку!

ОСІННІЙ КИЛИМОК

Ранок виткав килимок —
до листочка – ще листок:
золотистий – тополиний,
зеленавий – горобиний,
блідо-жовтий – яблуневий,
червонястий – черешневий...
Хризантеми – у куточок, —
ой і гарний килимочок!

Марія Пономаренко

ЯКЩО ГОВОРИТИ МІЖ НАМИ...

Якщо говорити між нами,
То все починається з мами.
І казочка перша у світі,
І сонячна подорож в літо.
Найперші легенькі сніжинки
І сяюче диво – ялинка.
Від мами – і літери,
Й слово,
І зроблена разом обнова....
Якщо говорити між нами,

То все починається з мами.

ЙДЕ ДО ДІТОК МИКОЛАЙ

Через поле, через гай
Йде до діток Миколай.
У білесенькій торбинці
Він усім несе гостинці.
То ж бринить від щастя край –
Тут ступає Миколай.
Хоч надворі і пороша,
Сніться діткам, сни хороші.
Бо з дарунками в торбинці
Є чудові сни-гостинці.

ПОДАРУНОК МАМІ

Я гілочку мімози
Поставлю на вікні,
І квіточки жовтенькі
Всміхаються мені!
Велика таємниця
Існує поміж нами:
Цю гілочку мімози
Я подарую мамі.

Петро Ребро

АНДРІЙКІВ РАК

Піймав Андрійко рака,
Мерщій його зварив,
А потім аж заплакав:
– Хто рака замінив?
Здивований страшенно,
Пита він: – Як же так!
Був чорний рак у мене,
А це – червоний рак!

ВЕРЕДЛИВІ САНЧАТА

Ну й санчата Олечці купили!
Вередливіш, мабуть, не знайти:
Із гори – самі біжать щосили,

А на гору – треба їх тягти!

ВІДСТАЛИЙ УЧЕНЬ

Щоранку з хлоп'ятами Шарик
До школи ходив - не лїнивсь.
Дає йому Толя букварик:
Чи ти хоч читати навчивсь?
А пес тільки кліпає оком,
Розгублено зирка довкола.
Виходить, даремно два роки
Ти, Шарику, бігав до школи!

В ЗООПАРКУ

Гукає Ігор до Дмитра:
- Поглянь, якенна кенгурА!
Дмитро сміється: - Ой, умру!
Не кенгурА, а кенгурУ!
- А он із клітки вигляда
Папуга жовта - какадА!
Друг знов у сміх: - Ой, упаду!
Не какадА, а какадУ!
Відразу видно, братику,
Що ти не вчиш граматику!

ДИВНІ ШТАНИ

Купив татусь мені штани.
Приміряв я: - - Овва!
Великі? Що ж, нехай вони
Полежать рік чи два.
Сьогодні знов дістали їх
В комоді аж на дні.
Але тепер - і сльози, й сміх -
Малі вони мені.
Минув же тільки рік - і ось
Попробуй тут збагни:
Чи перешив їх нишком хтось.
Чи це не ті штани?

ЗАБРЕХАВСЯ

Хвалився Ігор-брехунець
Івасику малому:

- Є в мене дома олівець
Сто кольорів у ньому!
- А чи великий він?
- Ого! Як від землі до стелі!
- А в чому ж носиш ти його?
У чому? У портфелі!

ЗЕЛЕНИЙ ГРЕБІНЕЦЬ

Ми півника малюємо.
Стоїть він на горбку
й, дугою шию вигнувши,
Кричить «ку-ку-рі-ку!».
На ніженьках у півника –
Сап'янці золоті.
На крилах - синє пір'ячко.
Зелене - на хвості.
А знаєш, чом у півника
Зелений гребінець?
Тому, що загубили ми
Червоний олівець.

КІЗОНЬЧИНА МОВА

Побачила кізонька дівчинку Зіну,
Не знала вона, як сказати: "Дай сіна",
Тож мовила коротко: - Ме!
Похрумала вволю сухої травички,
Не знала коза, як сказати: "Водички!",
Тож мовила коротко: - Ме!
Наївшись, напившись, лягла спочивати,
Не знала вона, як спасибі сказати,
Тож мовила коротко: - Ме!

КОЛИ ЗАДРІМАЮ

На сина тато грима:
- Все крутишся? Авжеж!
Вже ніч он за дверима.
А ти коли заснеш?
Малюк відповідає:
- Я тихо вже лежу.
І тільки задрімаю,
Відразу вам скажу.

ОКСАНЧИН ДИТСАДОК

Чий такий красивий дім?

Грають промені на нім.

Сяє напис: «Колобок».

Це Оксанчин дитсадок.

Чий такий співучий дім?

Цілий день пісні у нім.

Кличе музика в танок.

Це Оксанчин дитсадок.

Чий такий веселий дім?

Не змовкає сміх у нім.

А малечі – мов квіток!

Це Оксанчин дитсадок.

ОЛІВЦІ

Був у мене один

Олівець у руці.

Перерівав його –

Стало два олівці.

Два - це краще, та я

Зупинитись не міг.

Тільки два олівці?

Перерівав і їх.

Стало більше, але

Що ж хлоп'ятам я дам?

Перерівав і ці

Олівці пополам.

Ціла купа тепер

Олівців у руці.

Та я сумно дивлюсь

На огризочки ці.

Як я буду тепер

Малювать і писать.

Якщо ці олівці

Навіть в пучку не взять?!

Мар'яна Савка

УКРАЇНА

Країн багато на великій карті,

Та серед них – вона, твоя єдина.

Її люби і будь завжди на варті,
Бо це твоя земля, це Україна.
Вона така ж реальна і казкова,
Як мамина долоня, тепла й щира,
У неї в серці українська мова,
В її душі любов і світла віра.
Цвітуть в ній мальви, маки і левкої*.
Хтось, може, скаже, що таких багато.
Але ти знай, що іншої такої
Не зможеш в цілім світі відшукати.

ЧОРНИЙ ПАН

В чорнім замку – чорний пан,
Має чорний він жупан,
Чорні чоботи й штани –
Отакооої довжини!
Чорне крісло, чорний стіл,
Дуже чорне все довкіл.
Чорний зошит, чорна книжка,
Чорний кіт і чорна мишка.
А чому він чорний пан –
Чорні чоботи й жупан?
Бо малює справжній майстер!
В нього чорний є фломастер.

БОСОНІЖКИ ДЛЯ СТОНІЖКИ

У Стоніжки - босі ніжки
Як узути їх усіх?
От купити б босоніжки
На усі її сто ніг.
Але де знайти крамничку,
А у ній такий товар,
Щоб для ніжок невеличких -
П'ятдесят маленьких пар?!
Зараз я стоніжку взую!
Пошукаю олівці,
Босоніжки намалюю -
Каблучки і ремінці.

КОРОВА КОЛЬОРОВА

Корова кольорова паслася на лугах:
На шиї - срібний дзвоник, віночок - на рогах.

Збігалися до неї овечки і бички.
Сміялися: «Дивіться, фіалкові боки
У неї жовта спинка - ну просто сміхота
Ще й китичка рожева на кінчику хвоста.
«Ви, друзі, не дивуйтеся і таких, як я, корів. -
На світі так багато чудесних кольорів
Яке рожеве небо і голуба трава!
Ще й не такі, повірте, трапляються дива!».
Така була корова з ромашковим вінком -
Всіх друзів пригощала солодким молочком.

КОТИЩЕ

По дашку повіє котище:
Вище! вище! вище! вище!
Йде гроза усіх пташок.
Скоро зробить він стрибок!
Ще й стирчить трубою хвіст -
Зараз всіх він вас поїсть!
Щойно скочив він на дах,
Як узяв котяру страх.
Все згори таке мале,
Аж стає від того зле.
"Ой, зніміть мене, мур-мяу,
Я ж маленьке кошенья-у!!!"

ВЕСНА

Пташка у раю гніздечко мостила,
І ненароком яєчко вронила
Котиться небом яйце золоте.
Як перекотиться - все зацвіте,
В трави і квіти вбереться земля,
Теплим зерном збагатиться рілля.
Котиться-котиться, світить-золотиться,
А перекотиться - хліб заколоситься!
Сядуть пташки на пухкий коровай,
Пташко маленька, чи знаєш, де рай?

БАБУЇНИ

Під баобабом спекотного дня
збирається вся бабуїнська рідня:
малий бабуїнчик, зовсім невеличкий,
брати-бабуїни й близнючки-сестрички.
Є в бабуїнчика мама і тато,

дядьків і тіток-бабуїнок багато.
Сказати, однак, не беруся,
чи є в бабуїна бабуся.
Під баобабом вмостившись як слід,
усі бабуїни смакують обід:
не бутерброди, не круасани —
жують бабуїни зелені банани.
Не люблять цукерок, солодкої згуби,
тому в бабуїнів білесенькі зуби.
Щоправда – не буду брехати —
їдять по цукерку на свято.

Оксана Сенатович

СМІЛИВЕЦЬ

Наш Левко, як той солдат,
не лякається нічого,
ні кози, ні козенят,
ні kota старого,
ні упертого цапка,
ні ворони, ні шпака,
ні вівці кудлатої,
ні змії хвостатої,
ні набридливої мухи,
ні окатої ропухи,
ні електрики, ні грому,
що гуркоче і гуде,
бо маленькому Левкові
лиш десятий місяць йде.

ВІДВАЖНА БАБУСЯ

Жила собі дуже відважна бабуся,
настільки відважна, що у садок
прокралась з онуком
і разом з онуком
наїлась зелених грушок.
Ох!
– Що з вами? —
турбуються тато і мама, —
чому в вас болять животи?
А що їм казати?
– Я правду казати боюся, —
шепоче відважна бабуся.

ГМ???

Повернувся тато пізно,
бо заходив до Шпака.
– До шпака заходив, тату? —
перепитує дочка.
– Так, заходив, – каже тато.
Дивувалася дочка,
як це тато помістився
у будиночку шпака?

АКУРАТНИЙ СНИГОПАД

Сів Іванко, пише: САД...
Помилився – вийшло: ПАД.
Перекреслювать негоже —
«П» образитися може. —
Хай вже пад той
буде падом, почекає трохи сад.
Допишу я СНІГ – і буде
акуратний СНИГОПАД.

БАЛАКУНИ

Торочив базіка всім:
– Я збудую диво-дім!
Торохтій допомагав —
Язиком дошки «тесав».
Теревенив пустомеля:
– Скоро будуть стіни
й стеля!
Говорун клав на словах
З бляхи цинкової дах.
І патякало патякав:
– Полакую я все лаком!
Балакуха щебетала,
Нахвалялась, обіцяла
Для гостей спекти в печі
Пиріжки і калачі.
В дім без вікон і дверей
Талалай скликав гостей.
На гостину всі прийшли,
Проте дому не знайшли,
Ні дверей, ані стіни...
Он які балакуни!

ДОРОГА ДО ШКОЛИ

Баба й дідो,
мама й тато,
одягнувшись, як на свято,
всі по черзі
в школу ходять,
букваря за руку водять!
Так проходять дні за днями
сьомий ранок —
черга мами!...
Хтось кепкує з букваря:
– Вже затишити пора
цю дорогу, щоб самому
йти до школи і додому!
А буквар лишень зітхнув,
мамі жалібно шепнув:
– Я ще літер всіх не знаю,
по складах слова читаю
і не можу ще д о р о г и
скласти сам, без допомоги!

МИ РОЗБИЛИ СКЛЯНКУ З ЧАСМ

– Ти розбив!
– Ні, ти розбила!
– Ти штовхнув!
– А ти впустила!
– Ти тюхтій.
– А ти незграба.
– Баобабі
– Ти баобаба!
Вже школярка
наче хмарка —
очі повні сліз.
Школярка дмухає
на пальчик свій.
– Обпекла?
– А ти радій!
Та школярик посмутнів:
– Я... ти вибач, не хотів,
я штовхнув.
– А я впустила.
– Я розбив.
– Це я розбила.

ВЕСЕЛИЙ СНІГ

Падав сніг,
падав сніг —
для усіх,
усіх,
усіх:
і дорослих, і малих,
і веселих, і сумних.
Всім, хто гордо носа ніс,
він тихцем сідав на ніс.
А роззяві, як на сміх,
залетів до рота сніг.
Вереді за комір вліз
і довів його до сліз.
А веселі грали в сніжки —
сніг сідав їм на усмішки
і сміявся з усіма:
— Ой зима,
зима,
зима!

Ігор Січовик

ДНІПРО

Найбільша ріка України
До моря крізь Київ пливе.
Не зникне вона, не загине,
Допоки народ мій живе.

СТРАШНО ВОВЧИКУ

Страшно вовчику в ліску,
Так і виє лячно:-У-у-у...
Каже зайчик вовчику:
-Заспокойся , хлопчику!
Доки я живу у лісі,
Ти нікого тут не бійся!

РЕП'ЯШОК

Учепився реп'яшок

За ведмежий кожушок
І кричить , щоб чули всі:
-Я катаюсь на таксі!

Віктор Терен

ЧИЄ ГНІЗДО КРАЩЕ

В шпака будиночок примітний,
Дбайливо тесаний, міцний.
Там цокає дзигарик мідний,
Заведений іще з весни.

А в польової перепілки
Гніздечко легше вітерця:
Соломи жменька та суріпки,
Та трошки пір'ячка з крильця.

Але вона до нього лине,
Здаля в травичці пізнає...
Воно зігріє, бо єдине,
Воно найкраще, бо своє.

ЖУРАВЛИК

Літає журавлик, як диха,
Пливе, набира висоти.
Та крикнула знов журавлиха:
– Ану проти вітру лети!

Це ж нас понесе на край світу,
І треба вернутись сюди ж...
Навчишся літати проти вітру —
Тоді долетиш...

В ЛІСІ. В КРУГЛОМУ ГОРІСІ...

В лісі,
в круглому горісі..
коник зиму зимував.

Зимував – не сумував,
підростав.

Стало тісно в тім горісі —
тріснув кований горіх!
Страшно гукнуло у лісі,
Кінь горіховий побіг.

Тупотить, гукає всім:
— От і я, весняний грім!

ЧЕРЕПАХИ

В понеділок черепахам
Захотілось до ставка.
Черепахам-нечупарам
До тепленького ставка.
Не барились черепахи —
У вівторок і пішли.
Топи-топи, чапи-чапи,
Покупатися пішли.
Середа... Уже підходять
Черепахи до воріт.
Ну й проворні! Вже підходять
Черепахи до воріт.
А в четвер були надвечір
Аж ген-ген, за ворітьми!
Денчі, венчі,
 дивні речі —
Аж ген-ген, за ворітьми!
Натомились, находились,
- Тому в п'ятницю весь день
Відпочили, як годилось,
В холодочку цілий день.
Прямо зранку черепахи
У суботу знову йдуть!
Черепахи-горопахи
У суботу знову йдуть!
І таки б дійшли в неділю,
Тільки прикрість отака —
Доки йшли, перехотілось
Черепахам до ставка.

ЯК ДОЇХАТЬ ДО ПОЛТАВИ?

Два трамвайчики питали:
— Як доїхать до Полтави?

Ми сказали їм:
– Це поруч!
Трохи візьмемо праворуч,
І пряменько понад плотом
До ставка... А потім, потім...
– Ой, замерзнем біля ставу!
Так не встигнемо в Полтаву!
– Ну гаразд... Є шлях інакший:
За отавою – ромашки.
І уже по ліву руку
Обминіть вербу протрухлу...
– Ой, заблудимось в отаві!
Не побудемо в Полтаві...
Кажем знову:
– То, можливо,
Їдьте прямо до ожини?
А тоді все низом, низом,
Ліс побачите... За лісом...

– В лісі повзають удави,
Нас не пустять до Полтави!
Так не зрушили нітрохи,
Перебрали всі дороги.
І питали,
Все питали:
– Як доїхать до Полтави?

Григорій Фалькович

КОЛОСКОВА КОЛИСКОВА

Поле. Зорі. Ніч казкова.
Долинає тихий спів.
То лунає колискова:
Не людська, а колоскова —
Найніжніша колискова —
Для маленьких колосків.
Сплять озерця і ліски,
Рибки сплять, пташки і миші.
Не баріться, колоски,
Засинайте й ви скоріше.

КОРОВА СПЕКЛА КОРОВАЙ

Корова спекла коровай,
Непóспіхом сіла в трамвай,
І, доки поїздка тривала,
Нікого вона не минала:
Ні мишку, ні качку, ні квочку —
Давала усім по шматочку,
Бо змалку, у місті Лубні,
Дружили ще в школі вони,
І разом, хоч дуже давно,
Ходили на пляж і в кіно.
Якщо хто бажає зрадіти
І давнього друга зустріти —
Є шанс скористатись трамваєм:
Приходь зі своїм короваєм.

ХОРОБРІ ХРОБАКИ

Два хор-р-р-ро-брі хробаки
Й два сміл-л-ли-ві слимаки
Закладалися на гріш,
Хто з них бігає скоріш.
А дистанція така —
До трухлявого пенька.
Скоро землю вкриє сніг,
Та ніхто ще не добіг.

НЕ ДАВАЙТЕ МЕНІ ІСТИ

Я наївся досхочу —
Тільки дихаю й мовчу,
Бо уже мені до рота
Не пролізе навіть шпрота,
Навіть макова зернинка
Чи зернинки половинка.
І не встати, і не сісти,
Тож я змушений сказати:
Не давайте мені їсти —
Ще хвилини, приблизно, п'ять.

КОРОВА СПЕКЛА КОРОВАЙ

Корова спекла коровай,
Непóспіхом сіла в трамвай,
І, доки поїздка тривала,
Нікого вона не минала:
Ні мишку, ні качку, ні квочку —

Давала усім по шматочку,
Бо змалку, у місті Лубні,
Дружили ще в школі вони,
І разом, хоч дуже давно,
Ходили на пляж і в кіно.
Якщо хто бажає зрадіти
І давнього друга зустріти —
Є шанс скористатись трамваєм:
Приходь зі своїм короваєм.

ПРО ЗАЗДРОЦІ

Задоволені в'юни —
По ставках живуть вони.
Задоволені й слони —
По лісах живуть вони.
Водоплавному в'юнові
Нащо заздрити слонові,
Суходольному ж слону
Нащо заздрити в'юну?
В кожного життя своє.
Тож радій тому, що є.

Сергій Цушко

РІДНА МОВА

Кожен рідну мову має,
всяк своєю розмовляє.
Чуєш — мукає телятко,
весело ірже лошатко,
а кумкає — жабенятко.
Цуценятко гавкає,
кошенятко нявкає,
поросятко рохкає,
соловейко тьохкає,
гусочки гелпочуть,
голуби туркочуть,
горбчики цвірінчать,
а курочки сокоряць
Кожен рідну мову має
і своєю розмовляє.
Є і в тебе, друже, мова —
рідна мова барвінкова,

мова маминої ласки
і бабусиної казки.
Вона в книжці оселилась,
вона в пісні заіскрилась.
Мова дідуся і тата,
героїчна і завзята,
з чумаками в Крим ходила,
рідну землю боронила,
сталь варила, хліб пекла,
навіть в Космосі була.
Ось яка вона чудова
наша українська мова!..

ДАНИЛКОВА АБЕТКА

Раз Данько питає тата:
– Як навчитися читати?
А тоді пита бабусю:
– Як читати я навчуся?
Дідуся він попрохав,
щоб і той пораду дав.
Й мовили йому татусь,
і бабуся, і дідусь:
– Треба з книжкою дружити
і тому абетку вчити.
Ця абетка ось яка:
в ній найперша буква А.

СОНЕЧКО

У нашій хаті сонечко живе.
Але не те, що в небі, а живе!
Воно таке маленьке, червоненьке,
Із цяточками чорними, гарненьке.
У нашій хаті сонечко живе.
Воно б, напевно, і не дивина,
Коли б надворі літо чи весна.
Та зиму треба якось переждати,
І залетіло сонечко до хати.
І залетіла разом з ним весна.
Тепер літає в хаті залюбки,
Сіда на підвіконні на квітки.
А стріло раз мою малу сестричку
І сіло їй довірливо на щічку!
Зима. Мороз. Хурделиця реве.

А в нашій хаті сонечко живе!

ПРОГУЛЯНКА

Весело дощик вистукує зранку.
Мокрою стежкою, мокрим садком
із парасолькою ходить Тетянка,
бігає без парасольки Рябко.
Дівчинці хочеться швидше у хату.
Мружиться заспаний кіт із вікна.
Тільки ж Рябко любить вранці гуляти,
тож під дощем з ним гуляє й вона.
Песика ваблять у далі ранкові
райдуги, бризки, калюжі, дощі.
Нащо ота парасолька Рябкові –
лиш заважає вивчати кущі.

ЩОСЬ НЕ ТАК

В неділю карась їжачку
Із нірки промовив: – Ку-ку!
Їжак мало з гілки не впав
І ввічливо вимовив: – Няв!
Та ні! Це з барлогу сова
Гукнула лелеці: – Ква-ква!
А лев і ягнятко удвох
Сказали із річки: – Тьох-тьох!
Та ні! Це не так, це не так!
Це свиснув до білочки рак.
А білка – велике цабе! –
З гнізда йому мовила: – Бе-е-е!
Та що ж це? Карась і їжак,
Лелека й сова, білка й рак
Сьогодні щось роблять не так.
А як?..

ВЕСНЯНКИ

У веселої Тетянки
На щоках цвітуть веснянки.
А в'юнкий Тарасик нині
Біга весь у ластовинні.
Глянеш – майже всі малята
Навесні веснянкуваті.
Це руде квітневе сонце
Їм постукало в віконце

Й тих, хто вибіг прудко й сміло,
Цяточками позначило.
І всі діти – гарні й гожі –
Вмить на нього стали схожі.

Богдан Чепурко

МЕТЕЛИКИ

На траві зеленій
Метелики в'ються.
Метелики в'ються
Крилами сміються.
Один каже:
– Утікай! –
Другий каже:
– доганяй!

КІТ І МАГНІТ

У садку біля воріт
Загубився магніт
І від страху-переляку
Тягне всякі залізяки.
Кіт магніт понюхав носом,
А магніт до нього басом:
-Ви, здається, заблукали –
Тут зібралися метали!

ВЕСЕЛА ПРИГОДА

Татку, татку, я – горнятко.
Покотився через кладку,
За листочок зачепився –
Впав з місточка та й розбився.
Щуки-риби налякались,
Між корінням поховались.
Лиш одна пприйшла в гостину –
Дихала в очеретину!
На сопілці вигравала –
Черепочки позбирала...
Довго я на дні куняв,
Поки ти мене підняв.
Склав до купи та й поніс
В наш кленовий гарний ліс.

Радо в лісі ми ходили,
Всі суниці розбудили.
В хлопця я перетворився,
З'їв суниці й покотився
Через луки, мов горнятко...
А ти віриш мені, татку?

СПІВУЧА МАМА

Де би я не їхав,
Де би я не йшов –
Пам'ятаю хату
В золоті дібров,
А у тій хатині –
Матінку мою,
Пісеньку веселу
В рідному краю!

МАМИНА ПІСЕНЬКА

Синочку мій, синочку,
світи мені, світи –
як сонце у віночку,
як промінь золотий.
Та я ж тебе кохаю,
мов квітоньку в гаю –
до серця пригортаю
дитиноньку мою!

ХМАРИНКА-ОГЛЯДИНКА

На великому будинку
хмаринка-оглядинка
розділила синє небо на дві половинки.
Оця половинка –
де місяць заходить,
а ця половинка –
де сонечко сходить.

НАШІ ДРУЗІ

На веселчиному лузі
є у мене гарні друзі.
Зайченятко –
побігайчик.

Вовчик-братчик –
некусайчик...
А той коник
разом з нами
тягне сонце над полями!

АГАК

Агакає Агак – і сяк, і так...
Кажу йому: «Дивись, Агак, –
у небо полетів літак».
– Ага-а! – одказує Агак.
«Агак, Агак, –
у тебе ноги в чобітках».
– Так-так, так-так, –
підтакує Агак.
Такий Агакало Агак!..
А мама каже, що гусак.

Ганна Чубач

Я БЕРУ СВОЄ ВІДЕРЦЕ

Я беру своє відерце
І біжу мерщій по воду,
Бо чекають на городі
Помідори й огірки.

Цілу ніч вони не спали –
Раннє сонце виглядали.
Хочуть їсти, хочуть пити,
Та не вміють говорити.

Ні очей, ні вух не мають,
Та мене вони впізнають.
Їх щоранку напуваю,
Я їм пісеньку співаю.

Помідори червоніють,
Бо подякувать не вміють.
А зелені огірки
Тулять листя до руки.

УКРАЇНСЬКА МОВА

Золоте курчатко
В золотій торбинці
Принесло сьогодні
Літери дитинці.
А дитина з літер
Збудувала слово.
І звучить, як пісня,
Українська мова.

«КАРЛ У КЛАРИ УКРАВ КОРАЛИ...», або Яка користь від скоромовок

Цікавим та поширеним жанром дитячого фольклору та літератури є скоромовки. Як поетичний зразок скоромовка проростає з дитячої народної творчості та потреб етнопедagogіки. За визначенням «Літературознавчого словника», в основі скоромовки – дотепна гра спеціально скомпонованих важковимовних слів, призначена для тренування артикуляційного апарату дитини².

Запам'ятати складний для вимови текст допомагає його ритмоструктура. Суть скоромовки, на відміну від інших віршованих жанрів, не в її змісті, а в закономірності поєднання певних звуків у слова, слів – у словосполучення, а останніх – у речення. Це одночасно і весела гра, і словесна вправа, яка розважає і разом з тим розвиває навички правильної вимови слів. Важливим у запам'ятовуванні скоромовки є те, що дитина не повинна читати її декілька разів, а має вловити на слух.

Існує кілька порад для ефективного та правильного заучування скоромовок. Перший крок – правильно прочитати чи повторити за кимось текст. Темп мовлення на цьому етапі не має особливої ваги, навпаки – потрібно намагатися правильно вимовити кожне слово. Далі – читання скоромовки пошепки, ніби тренуючись. І тільки потім – уголос: спочатку повільніше, потім щоразу швидше.

Запам'ятати складний текст та вловити ритм допоможе моторика рук або методика асоціативних символів. Так, називаючи слово або склад можна стискати пальці в кулачки; загинати по черзі пальці; натискати пальцями по уявних клавішах; стукати долонею по поверхні стола; підкидати м'яч і ловити його двома руками; перекидати м'ячик з однієї руки в іншу; кидати м'яч один одному; плескати в долоні; імітувати «вкручування» лампочки тощо.

Скоромовки сучасних авторів обігрують цікаві або комічні ситуації та разом з тим розвивають правильну артикуляцію звуків. Дуже часто це складні для вимови [р], [ш], [шч], [ц]. Відтак скоромовки – досить ефективний метод тренування мовленнєвого апарату, адже сприяють розвитку дикції і правильної, виразної мови. До того ж багато таких текстів дуже потішні, часто містять смислові та логічні суперечності, які цікаво розбирати разом з дітьми. Зміст скоромовок стає прекрасною основою для розширення і збагачення словника дитини. Також скоромовки, окрім вдосконалення мовлення, дозволяють розвивати логіку і уяву, тренувати пам'ять і увагу дітей, розширюють уявлення про багатство та особливості рідної мови.

² Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. І. Теремка. – К., 2007. – 752 с. (Nota bene).

СКОРОМОВКИ

Любов Відута

ЗАГУБИЛА ЗУБА...

Загубила зуба!
Ой, а мій
Зубчик де?
Розхитавсь,
Упаде...
І я теж загуба!
Без одного зуба?
– Де ж він?
– На долоньці
Мружиться
На сонці!

СОРОЧКИ ДЛЯ СОРОЧЕНЯТ

Сорока мороку
З онуками мала –
В сорочки сорока
Малих одягала.
Сорочки сорока
Пошила до свят –
Ой, гарні сорочки
У сороченят!

ПІР'ІНА

Летіла пір'іна,
І бігли хлоп'ята –
Хотіли пір'іну
Малу наздогнати.
Спіймала Мар'яна
Пір'іну біленьку.
Пір'іна – не вата,
Хоч також м'якенька.

ДОВГОВУХИЙ ЗАЙЧИК

Стриб туди, стриб сюди,
Вліво стриб і вправо.

З-під кущів до води
Скаче зайчик бравий.
На горбок, під місток,
Зазирнув у воду.

Налякавсь і чкурнув.
Не шукає броду –
«Замітає» сліди
Зайчик довговухий.
Він із дому утік,
Мама не послухавсь.

СОРОКА І ГОРІХ

Сорока носила волоський горіх,
Та випав із дзьоба він їй, як на сміх.
На дерево сіла вона й скрекотала:
– Смачного горішка я не скуштувала!

Леся Мовчун

КИЦЯ

Смужечка на смужечці –
Наша Мура мружиться.
Мружиться – не журиться,
А муркоче й жмуриться.

Олег Орач

В'ЯЗЬ І РИБАЛКА

Взявся в'язь в'язати сіті —
на рибалку сіті всі ті:
як рибалить заманеться,
сам у сіті й попадеться!..
Доки сіті в'язь в'язав,
той у сіті в'язя взяв.

Ганна Чубач

ДВІ ВАРВАРИ

Варвара Варварі
Варварила тихо:
«На мене, Варваро,
Звалилося лихо!
Вареники вранці
Вірунці варила
І відра в криниці,
На лихо, втопила!»
Варвара Варварі
Відро діставала,
Варвара Варварі
«Спасибі!» казала.

ВОРОНИ

– Кар! Кар! Сир не крав!
Ворон ворону кричав.
Поки ворони кричали,
То сороки сир украли.

ДЖМЕЛІ

Джміль джмелю
Жужжить:
– Жу-жу!
Я з тобою
Не дружу!
– Як не дружиш,
Не дружи,
Та над вухом
Не жжу-жжи!

ІГОГОШКА

– Іго-го! Іго-го!
– Ви гукаєте кого?
– Я нікого не гукаю,
Я завжди так ігогаю
До товариша мого:
– Іго-го! Іго-го!

Юрко Бедрик

СУМНА СКОРОМОВКА

Пацюкуйте, пацюки,
Поки пацюкується.
Бурундукуйте, бурундуки,
Поки бурундукується.

А ми собі, опосуми, поопосумуємо —
Повисимо на хвостиках,
Нишком
Посумуємо...

Вадим Скомаровський

ДИРКАВКА

У коника-стрибунця
Є диркавка з гребінця.
Він травинкою охоче
По зубцях її деркоче:
«Др-р-р, др-р-р, др-р-р...»

Грицько Бойко

ЛЕСЯ, ЛОСЬ І ЛИС

На узліссі
Довелося
Наполохать
Лесі
Лося.
Лось —
У ліс,
А з лісу —
Лис.

ЛИЛИ, ЛИЛИ, ЛИЛИ

Лили, лили, лили.
Пили, пили, пили.
Лили, лили діти.
Пили, пили квіти.
Виростали діти.
Виростали й квіти.

**СКОРО
МОВЛЮ СКОРОМОВКУ**

Скоро,
Скоро
Мовить
Ганка
Скоромовки –
Спотиканки.
Слово
В слово
Слава
Ловко,
Скоро
Мовить
Скоромовки.

ТАЧКА ТА ЧОВЕН

Чубатий
Качур
Кряче
Качці:
– Ти чудо
Бачила
Чи ні?
До річки
Човен
Мчав
На тачці,
По річці –
Тачка
На човні!

ЛЕЖЕНЬ

Жоржик-лежень, лежебока,
З лежебокою морока,
Женя каже: – Не лежи,
Жито жати поможи.
Лежень каже: – Може, жалко,
Жалко, Женечко, лежанки?
Що ж, як будете ви жати,
Зможу в житі я лежати!

«ОДИН, ДВА, ТРИ, ЦЕ, НАПЕВНО, БУДЕШ ТИ...»

Ще одним фольклорним жанром, який перейняла дитяча література, є лічилки. Цей термін використовується для визначення коротеньких римованих віршів, основною метою яких є розподіл ролей під час гри, послідовності виконання дій тощо. Разом із тим – це вид дитячої творчості, що характеризується жартівливим змістом та кумедною вимовою слів.

Особливою ознакою лічилок є чіткий ритм. Семантика слів у творах цього жанру дуже часто незрозуміла («еники-беники», «мудрики-кудлики», «хлопчики-гопчики»), що дає простір для творення нових слів та словоформ. На думку деяких дослідників, генеалогія цього жанру лежить у площині давніх сакральних обрядів та числової магії.

Сучасні письменники активно використовують цей жанр у своїй творчості. Вони послуговуються як усталеним формулами, так і творять нові, невластиві лічилкам як жанру народної творчості. Жартівливий зміст налаштовує дітей на позитив, створює хорошу атмосферу спілкування, допомагає сформувати дикцію, яскраво демонструє багатство та можливості рідної мови. Використання лічилок на уроках у початковій школі чи закладах дошкільної освіти робить процес навчання цікавим та захопливим, що сприяє активізації уваги, а водночас – і пам'яті.

Тексти лічилок можна класифікувати за критерієм їх основного призначення і розподілити на групи власне лічилок, лічилок-каламбурів (із незрозумілими словами), лічилок-завдань, лічилок для вибору ведучого гри, лічилок для визначення послідовності учасників чи дій у грі.

Серед основних функцій цього жанру виділимо такі:

- розподіл ролей у грі без суперечок та образ;
- вироблення чуття ритму;
- тренування пам'яті;
- розвиток уваги і мовлення;
- розвиток уяви та вміння складати вірші;
- пробудження почуття гумору, адже віршовані тексти лічилок здебільшого жартівливі;
- пізнавальна.

Остання функція пов'язана із засвоєнням числових понять, формуванням умінь правильно поєднувати числівники з іменниками, а відтак – кількісного визначення предметів та осіб.

Доцільність вивчення та використання лічилок літературного походження визначається їх основними функціями, цікавим змістом та формою, а також сприяє зацікавленню дітей творчістю сучасних письменників.

ЛІЧИЛКИ

Варвара Гринько

ТРИ

Пристаємо
До гри:
М'яч один,
А нас
Аж три.

Грав я сам,
І грали вдвох.
А тепер
Пограєм
Втриох.

Раз, два, три –
Пристаємо до гри.

Євген Гуцало

ЕНИКИ-БЕНИКИ

Еники-беники
З'їли вареники,
Лесики-песики
З'їли всі персики,
Моржики-йоржики
З'їли всі коржики,
Мудрики-кудлики
З'їли всі бублики,
Хлопчики-гопчики
З'їли всі копчики,
А Щебетушечки
З'їли всі грушечки.
Тільки лишилась
Одненька цукерка,
Одненька цукерка –
Для хлопця Оверка!

Анатолій Камінчук

ЖАРТ

Слухай, як
Лічити слід:
Я – кульбаба,
Ти – кульдід.
Я – весна,
А ти – зима.

Був мороз,
Тепер нема!

Джміль, оса
Та бджілка
От і вся
Лічилка!

Тамара Коломієць

РАЗ, ДВА, ТРИ, ЧОТИРИ, П'ЯТЬ!

Раз, два, три, чотири, п'ять!
Вийшов зайчик погулять.
Як нам бути, що робити?
Треба зайчика зловити.
Будем знову рахувати:
Раз, два, три, чотири, п'ять.
Зараз я іду шукать!

ЗА ГОРАМИ, ЗА ЛІСАМИ

За горами, за лісами
стоїть бочка з пирогами.
Раз, два, три -
то жмурити будеш ти!

ЛІЧИЛКА-НЕБУВАЛИЦЯ «ДИВАКИ»

Був за морями витівник
на прізвисько Рогеллі.
До меду брав собі часник,
до перцю — карамелі.
Завжди по вулиці гуляв
він догори ногами,
собак на стежці поціляв

смачними пирогами.
А за горами був дивак
на прізвисько Рогатті.
Він задкував, неначе рак,
по сінях і по хаті.
Як спав — на ліжко ноги клав,
а голову — під ліжко.
Квиток на поїзд купував,
а йшов по рейках пішки.
І ось зустрілись на торжку Рогеллі і Рогатті.
Один з них верхи на дрючку, а другий — на лопаті.
Обоє задом наперед і догори ногами.
Обоє мали в сінях мед ще й бутлі з пирогами.
Сказав Рогеллі: — От дивак!
Звідкіль такий узявся? Сказав Рогатті:
— Бачить всяк Що я не в тебе вдався!
Ха-ха! — Рогеллі реготав.
Хо-хо! — Рогатті з нього,
Весь народ аж присідав реготу гучного.
Ото дива! Ото дива!
сміху впало небо! з. що? Такого не бува?
вірите — не треба!

Олег Орач

ПІДЖМУРКИ

Якало,
Тикало,
Микало,
Викало,
Хкотало,
Шокало,
Кликало,
Кудикало.
Тобі
Жмуритись
Випало.
Ану рукою затулись,
Не дивись!

Павло Ребро

Я МАЛЮЮ ЗАЙЧИКА ДЛЯ ВАС

Я малюю зайчика для вас.
Раз.
Це у нього, бачте, голова.
Два.
Це у нього вуха догори.
Три.
Це стирчить у нього хвостик сірий.
Чотири.
Це очиці весело горять.
П'ять.
Ротик, зубки – хай морквину їсть.
Шість.
Шубка тепла, хутряна на нім.
Сім.
Ніжки довгі, щоб гасав він лісом.
Вісім.
Ще навколо насаджу дерев'я.
Дев'ять.
І хай сонце сяє з піднебесся.
Десять.

Оксана Сенатович

МІСЯЦЬ-ЖМУРИК

Місяць жмурить.
Раз і два
В тінь сховалася трава.
Три, чотири – і ріка
Швидко в сутінки тіка.
За рікою слідом ліс
З головою в темінь вліз.
Раз, два, три, чотири, п'ять
Місяць каже:
– Йду шукать!
Срібне око, жовтий хвіст –
Вийшов жмурик на поміст.

ЯК З'ЯВИЛИСЯ ЗАГАДКИ

Усі ми звикли вважати, що загадка – це жанр дитячого фольклору, який виконує лише ігрову функцію. Однак історія виникнення цих творів сягає своїм корінням у сиву давнину, а відтак, мусить мати якесь практичне призначення. Сама загадка – це питання, на яке потрібно дати відповідь (відгадати) або опис предмета чи явища без його назви, яку потрібно вказати.

На думку відомого фольклориста В. Давидюка, потреба у загадках могла виникнути ще в епоху мезоліту в умовах мисливського побуту і була ні чим іншим, як евфемізацією назв тварин, на яких велося полювання³. Уміння відгадувати загадки було одним із критеріїв допуску до мисливської спільноти.

Одним із значень терміна «евфемізм» є стилістичний прийом, різновид табу, близький до перифразу, який уникає безпосереднього називання предмета, замінюючи таке описом його властивостей чи особливостей⁴. Саме він і є, на думку дослідників, первісною основою загадки.

До нашого часу такі зразки майже не дійшли, жанр загадки за період свого існування трансформувався, втративши своє практичне призначення, однак і досі є чудовим засобом для тренування пам'яті, логічного та критичного мислення. Як і в давні часи, загадка – це свого роду випробування на кмітливість, а тому така популярна серед жанрів дитячого фольклору.

У сучасній літературі з'являється чимало художніх інтерпретацій цього жанру, переважно у віршованій формі. В основі авторських загадок, як правило, лежить метафора як троп, що розкриває сутність одних явищ та предметів через інші на основі їх схожості. Відгадати загадку можна шляхом логічної заміни метафоричних образів реальними. Розгадування потребує не лише певних знань у тій чи іншій сфері життя, а й спостережливості, уміння бачити спільне в конкретному й абстрактному.

Серед віршованих загадок популярні й такі, де слово-відгадка римується до попереднього рядка, в такому випадку сама рима «підказує» його. Такі загадки допомагають дітям зрозуміти основи віршування, вчать добирати рими до слів.

Тематика загадок найрізноманітніша: людина, її побут, родинні стосунки; рослинний і тваринний світ; предмети побуту і знаряддя праці тощо.

³ Давидюк В. Ф. Вибрані лекції з українського фольклору. – Луцьк, 2009. – С. 118.

⁴ Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. І. Теремка. – К., 2007. – С. 216. (Nota bene).

ЗАГАДКИ

Любов Відута

На стежинці зелененький
Їжачок лежить маленький.
Ліг і виставив бочок.
Ой, багато колючок!
Йшла Ганнуся, підбрала,
Зелененьку шкірку зняла.
А під шкіркою, мов пан,
Був коричневий ...КАШТАН!

Бачу річку, кладку, ліс,
Хатку, озеро і міст.
Із небес через луги
Скинув хтось кінці дуги.
Як дугу цю взяти?
Як її назвати?
(веселка)

Висіло сито –
Не звито, не зшито.
Його вітер штовхав –
Дощ на землю упав.
Сонце сито взяло.
Скажіть, що це було?
(Хмара)

Анатолій Качан

ЗИМОВІ ЯБЛУКА

Загадка-недомовка

Сиджу я біля підвіконня,
Коли дивлюся — у садку
На г р у ш і ... я б л у к а червоні
Висять на самому вершку!
Годинник цокав серед тиші,
А я все голову ламав:

Та як же так, чому раніше
Цих яблук я не помічав?
Та ось підкрався кіт-гульвіса,
На грушу глипнув, як сова, —
Червоні яблука знялися
І ... полетіли, ну й дива!
Взяв олівець я із пенала
І записав в календарі:
Сьогодні вперше прилітали
До нас у гості _ _ _ _ _ .
**Назва птахів — у тексті вірша.*

Паперовий кораблик щодня
Перевозить у трюмах знання.
Після плавання цей корабель
Повертається в рідний порт Фель.
(Підручник, книга)

Боюсь я вовка і лисиці,
Боюсь мисливської рушниці,
Тому від страху перед ними
Я сплю з відкритими очима.
(Заєць)

А ось така загадка вам:
Люблю я все робити сам —
Сам розвантажую вантаж
І сам знаходжу свій гараж.
(Самоскид)

Стоїть красуня у полях,
Дітей тримає на руках.
(Кукурудза)

І солодкі, і корисні
Чорні грона в мене,
А червоні дуже кислі,
Бо іще зелені.
(Смородина)

Він так морозить,
Так старається,
Що сам Від холоду
Здр-р-ригається.
(Холодильник)

В тихе надвечір'я
З саду на подвір'я
Котиться колючина
В яблука закутана.
(Їжак)

Тамара Коломієць

Біла грядка –
Чорні зернятка.
Посіяла по порядку –
Та й маю загадку.
Хто зернятка знає,
Той відгадає.
(аркуш, літери)

Скинув шубку їжачок –
Шоколадний бочок.
Закотився у траву,
Воду випив дощову,
Вниз потягся корінцем,
Стебельцем угору.
Став маленьким деревцем
В школі біля двору.
В деревця тоненький стан.
Деревце зовуть...
(каштан)

У носатого Івана,
Одежина дерев'яна.
Він у чистім полі ходить
І по ньому носом водить.
Не стрижений, не чесаний

Гострим ножем затесаний.
(олівець)

На тонких бринять стеблинках
Між травинок і пеньочків
Сині-сині, звуться дзвінко,
Лісові квітки...
(дзвіночки)

Руда, руда рудиця
Рудим хвостом гордиться.
В неї шуба найпишніша,
В неї вдача – найхитріша.
(лищиця)

Довгохвосту лиску маю,
У дорогу посилаю: –
Ходи, ходи, лиско,
Не далеко – близько,
Ходи, лиско, по ряду,
Клади хвоста по сліду,
З одним розпрощайся –
Другим запасайся.
(голка з ниткою)
У печері при заслоні
Сидить плескун на припоні.
Не висидить, не вимовчить,
А з печери не вискочить.
(язик)

Володимир Лучук

ПІВЕНЬ

Стоїть півень на плоті
у червонім капоті.
Стоїть, а не піє,
певне, що не вміє.
Проте знає
справу хитру —

показує
напрям вітру.
(флюгер)

Ганна Чубач

Ці малесенькі кульбабки
Червоненькі мають лапки.
По городі бігають.
І пшоном обідають.
(курчатка)

Хоч не ловить
В морі рибку,
Та весь час
Майструє сітку.
Щоб була міцнішою,
У куточку вішає.
(павучок)

Із колючками клубок
Закотився під дубок.
Якби не колючки,
Я би взяв на ручки.
(іжачок)

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ОПОВІДАНЬ ДЛЯ ДІТЕЙ

У системі сучасної української прози для дітей особливе місце належить оповіданню. Цей жанр характеризується невеликим обсягом та сюжетом, що заснований на одному (рідше – кількох) епізоді з життя одного чи більше персонажів. Сюжет оповідання має чітку структуру, що сприяє розкриттю характерів головних героїв. Твори цього жанру відзначаються наявністю описів, авторських роздумів та відступів. Як правило, події зображуються реалістично, а отже, близькі та доступні маленьким читачам. Сюжет оповідань сприймається дітьми як правдива історія, а відтак, має широкі можливості для виховного впливу на дитячу аудиторію.

Оповідання, поруч із казкою, один із жанрів, чий зміст можна легко переказати, виконати чимало цікавих завдань, аналізуючи прочитане. Так, на прикладі оповідань найкраще вчити школярів визначати тему та головну думку (ідею) твору. Адже те, що можна переказати і співвіднести з реальністю, найкраще піддається аналізу. Опрацьовуючи оповідання, діти вчаться виокремлювати головних та другорядних персонажів твору, аналізувати їхні вчинки, пробують поставити себе на їх місце.

Твори цього жанру переважно мають чітку композиційну структуру, а отже, стануть у нагоді для вдосконалення навичок розуміння таких компонентів, як зачин, основна частина, кінцівка. Діти й самі можуть спробувати себе в ролі письменника, виконуючи нескладні завдання, де потрібно придумати власний початок чи кінець оповідання.

Тексти оповідань часто наповнені діалогами, що дозволяє розвивати ще й навичку виразного читання, зацікавивши дітей читанням у ролях. Також зразки цього жанру малої прози чудово підходять для усного переказу, що сприяє розширенню словникового запасу та розвитку комунікативних навичок.

Сучасні автори пишуть оповідання на різноманітну тематику. У головних героях діти часто можуть упізнати себе, молодших братів, сестер чи своїх товаришів. Персонажами можуть бути і предмети, які оживають і поводять себе, як люди. Полюбляють маленькі читачі й твори фантастичного й гумористичного змісту.

Хоча оповідання – жанр прозовий, сучасні автори вважають його досить «поетичним». На думку сучасного письменника Василя Махна, «оповідання – це майданчик, на якому треба вміти зберігати баланс. Воно найбільш наближене до вірша. Тут ти не повинен схибити, тут мелодика фрази, стиль, ритм грають велику роль»⁵.

⁵ «Оповідання – це майданчик, на якому треба вміти зберігати баланс» // <https://zbruc.eu/node/39476>

ОПОВІДАННЯ

Віра Артамонова

БДЖІЛКА

Калюжка – як дзеркальце. В нього дивиться кульбабка з бережка. І раптом на воді щось задріботило, заворушилось. Володя придивився: бджілка. Од її крилець кружечками розходились дрібнесенькі хвильки. Мабуть, хотіла сісти на кульбабку, та не втрапила на ту, що на бережку, а на її відображення у воді. Намочила крильця і не може злетіти. «Треба рятувати, – подумав хлопчик. – Але вона може вжалити...» Подав їй соломинку, та зморена бджілка не змогла вибратись на неї. «Нехай жалить. Трохи поболить – та й перестане... Зате вона житиме», – не злякався Володя і підвів під неї долоню. Бджілка й не збиралась жалити. Відчувши під лапками опору, розправила крильця, задзижчала і знялася в небо, а Володя почув: – Дзижчу, лечу по солодкий мед!

ЇЖАЧОК-РЕП'ЯШОК

Володя підкидає м'яча вище хати, а Сергійко – вище ясена. Володі подобається грати з братиком. Підскочив – одпасував. А Сергійко підкинув ще вище. Цього разу Володя прогавив – і м'яч упав у малинник, що за штахетами.

- Піди принеси, – сказав Сергійко.
- Чому я повинен приносити? Ти ж його туди закинув.
- А ти не одбив – тобі і йти.

І Володя пішов.

Малинник густий, довкола нього – штахети і трава. Дивиться Володя: там, де повинен був упасти м'яч, колючий їжачок клубочком скрутився, наче м'яч їжачком став. А в траві, біля штахетів, лежав справжній, гумовий. Володя штовхнув його ногою у малинові зарослі, щоб не було видно, і гукнув:

- Йди сюди, Сергійку!
- Що там? Не можеш знайти м'яча?
- Його вже ніхто не зможе знайти.
- Чому? Де ж він дівся?
- Йди сюди – побачиш.

Сергійко підійшов і радісно скрикнув:

- О! їжачок!..
- М'яч на їжачка перетворився, як у тій казці, що вчора по телевізору

показували. Впав у малинник – і перетворився... І зараз ти не повіриш, як не вірив, що сонечко уміє говорити.

– Він тут живе, – сказав Сергійко.

– Хто?

– їжачок.

– І зовсім ні. Він тільки що з'явився. Був м'ячем і захотів стати їжачком. От і став. А захоче – знову стане м'ячем.

– Казочка.

– Нехай буде казочка, але спробуй знайти м'яча, – став біля штахетів Володя та одсунув ногою м'яча у густу траву.

Сергійко глянув туди, сюди. М'яча не побачив ніде і сказав:

– Коли так, то винеси цьому колючому м'ячикові в блюдечку молока. Зрадівши, що братик повірив, Володя, щось мугикаючи, поспішив до хати.

Повертаючись з молоком, він виразно проказував віршик:

М'ячик став їжачком – Поласує молочком, їжачок-реп'яшок,

Із колючок кожушок.

СПЕРЕЧАЛИСЬ КУБИКИ

Володя будував із кубиків вокзал, а потім школу, потім – високу вежу. Вежа сягала йому до пояса. Та хилитнулась – і кубики розсипались.

Володя взяв зошит, намалював вежу, яку щойно хотів побудувати, ще й червону зірку на вершечку, а кубики зібрав у ящик і до вечора ними не грався. Коли ж задрімав, йому причулося, що кубики гомонять, сперечаються

– Я найкращий, – казав зелений, – бо навесні все зеленіє.

– Ні, я найкращий, – шепотів червоний, – бо й гвоздики червоним цвітуть, і червоні прапорці на святі, і зірка на нашій вежі червона.

– А може, таки я найкращий? – обізвався голубий. – Адже й небо за вікнами голубе.

– А пшениця яка в полі, коли дозріє? Такий і я, – похвалився жовтий.

– Ні, я кращий за всіх, – крикнув синій, – бо моїм кольором цвітуть волошки!

– А я... – хотів щось про себе сказати рожевий, але Володя не дослухав суперечки, ступив до ящика і тихо промовив:

– Ви – дерев'яні кубики, вас пофарбували, і всі ви гарні. Завтра збудую з вас місток – і ви станете як різнобарвна веселочка.

НЕСЛУХНЯНИЙ М'ЯЧИК

Усякі бувають м'ячики: і хороші, і погані. Тільки великим дітям чомусь попадаються завжди хороші, а малим — погані.

Важко з таким пустотливим м'ячиком гратися: завжди він намагається кудись закотитися чи зробити яку шкоду.

Був такий неслухняний м'ячик і в Людочки.

Гралася ним Людочка в кімнаті. Спершу він добре стрибав, невисоко. А потім розпустувався і почав стрибати то на ліжко, то на стіл. І раптом як скочить на підвіконня, а чашка з молоком — дзень! — і розбилася.

До кімнати увійшла мама.

— Це не я, мамочко, це м'ячик розбив, — повідомила Людочка.

— Де ж він?

— Він тебе злякався і втік під ліжко.

— Який він неслухняний у тебе!

Мама заглянула під ліжко, дістала м'ячик і покотила його в куток.

Як жаліла Людочка бідного м'ячика! Він лежав у кутку сам і, напевне, гірко плакав.

Валентина Вздутьська

ПОТЯГИ

Щодня по обіді ми з Матвієм стаємо потягами. Уже майже місяць, відколи тато від нас поїхав.

Починається все після уроків. Я забігаю до малого в клас. Вітаюся з Мариною Вадимівною й допомагаю братові зібрати речі.

Сьогодні виходить якось криво – усе сиплеться з рук.

Кольорові олівці викочуються з пеналу й падають на підлогу.

Ще й мимохіть стаю на точилку. Прозора оболонка, схожа на товстого жука, тріскає. На підлозі – розчавлений пластик і дерев'яна стружка. Але Марина Вадимівна нам не дорікає.

– Ти молодець, Дмитрику! – промовляє вона. – До понеділка, хлопці! Обережно дорогою!

Добре хоч по голові не гладить.

Нарешті ми виходимо зі школи. Повертаємо праворуч, чекаємо на зелене й переходимо вулицю. Йдемо каштановою алеєю. Малий збирає каштани й суне собі до кишень.

Рюкзак у нього на спині – як хатка равлика.

– Допомогти?

– Не треба! – бубонить він.

– Ну то давай швидше!

Ми повертаємо до вокзалу й простуємо до залізничного мосту. Перед

коліями починається звична біганина. Люди метушаться між касами й кіосками, носять валізи, возять тачки з картатими сумками. Бабці торгують пірижками й кавою з термоса. Диктор оголошує, які потяги прибувають, а які відходять. Смердить залізом і туалетом. Бігають собаки.

Голуби й горобці дзьобають лущайки від насіння.

Колії розтинають наше містечко навпіл. Наш дім – на тому боці. Раніше тато забирав нас на авто. Ми діставалися додому швидко, хіба часом застрягали на переїзді – пропускали поїзди. Тепер ми з малим ходимо самі, через міст.

Матвій виривається вперед. Він біжить сходинками й рахує собі під носа. – Один-два-три-чотири-п'ять-шість-сім-вісім-дев'ять-десять. Один-два... Далі десяти він ще не вміє.

– Стій! – біжу за ним.

Але на середині мосту Матвій зупиняється.

Це наше звичне місце.

Матвій мовчить.

Я спльовую. Слина летить далеко вниз і губиться десь між кістяком із рейок, бурим щебенем і сміттям.

– Мама каже, плюватися не можна, – каже Матвій.

– Бе-бе-бе! – перебиваю. – Рахуватимеш?

– Ти перший, – мимрить брат.

Я заплюшую очі й рахую до ста. Минає кілька хвилин, бо я спеціально розтягую слова.

– Обережно! На першій колії – швидкий потяг! – оголошує диктор.

Я всміхаюся.

– Вау! – шепоче Матвій. Примружившись, він вдивляється в горизонт.

Гул наростає.

Міст вібрує, голоси птахів губляться в металевому шумі залізниці. Під мостом, прогудівши, пролітає срібляста блискавка – в'юх!

– Інтерсіті! Ти – Інтерсіті! – із захватом шепоче Матвій.

– Єс! Єс! Єс! – підстрибую я.

Я – Інтерсіті!

Це було не дуже чесно, бо я знав розклад, а Матвій – ні.

Але він сам віддав мені перемогу. Я ж пропонував, щоб він рахував перший.

– Куди поїдеш? – питає захоплено брат.

Я замислююся. Сьогодні мені не хочеться до моря.

І в гори не хочу теж.

До тата, думаю я. Я поїду до тата і заберу його назад додому. Чого ж він так довго не повертається?! Невже він покинув нас?

Матвій мовчить. На мить він заплющує очі. А потім, повторюючи за мною, спльовує з мосту.

– Твоя черга! – кажу.

Брат киває. Я рахую до ста замість нього. Звично розтягую слова, роблю паузи. Хочу зловити якийсь справді крутий потяг для Матвія. Йому це

сьогодні потрібно. Цілий місяць він якось тримався. А сьогодні от – зігнувся, мов равлик. Дійшло.

– Ну! Ну! – шепоче брат, вдивляючись в горизонт.

Нічого не їде. Навіть електричка на Козятин. Запізнюється.

– ...дев'яносто вісім... – тягну повільно, як можу. – Де в'яносто дев'ять. Дев'яносто дев'ять з половиною... Де в'я нос то дев'ять з четвертиною... Дев'яносто дев'ять на волосині...

Сто.

Нічогісінько.

Але Матвій стогне:

– Фу-у-у, ні!

Обертаюсь і бачу, як поповзом, із додаткової колії, виїджає старенький маневровий тепловоз*1 ЧМЕЗ. Трохи схожий на коника-стрибунця, якому намалювали жовті й червоні смужки.

– Тепер я ЧМЕ! – ледь не плаче Матвій.

– Ну, це ж круто! Ти можеш... Ти можеш... маневрувати!

Тягати електровози, збирати вагони докупи...

Я й сам відчуваю, як жалюгідно це звучить. ЧМЕЗ не їздять ні в Одесу, ні в Мукачево. Вони взагалі не їздять, а повзають.

– Але ці тепловози нікуди не їздять! – озвучує мої думки Матвій. –

Взагалі! Тільки на станціях! І в депó*2 !

– Ну, – я розводжу руками. – Давай поміняємось?

Будеш Інтерсіті, а я...

– Не хочу! – розвертається він і біжить убік дому. Хатка равлика тисне його до землі, але брат не чує під собою ніг.

– Стій! – біжу за ним. – Куди ти?

Матвій з усієї сили вривається в якогось чоловіка.

Підводжу очі. Тато?

Наші погляди перетинаються. Тато пригортає Матвія, гладить по голові й дивиться на мене.

Поволі підходжу.

– Ти... повернувся? – копаю кросівком камінчик.

Тато плескає мене по плечу.

– Прийшов вас зустріти. Як ви? Дмитрику, Матвію? Скучили?

Обличчя в нього змарніле. Очі – більші.

– Та норм, – стенаю плечима, втупившись у бетон під ногами.

Матвій підводить голову і вдивляється в татове лице.

– То ви з мамою помирилися? – ляпає брат.

Тато на мить застигає.

– Та хтозна. Там буде видно, – махає рукою.

Брат зітхає.

– Але надія є, – підморгує нам тато. І ледь-ледь починає всміхатися.

Самими кутиками.

Спина під равликовою хаткою випрямляється. Матвій засовує руки в кишені й торохкотить каштанами. Ми всі, як за командою, обертаємось й

дивимося на колії. Під мостом, перетягуючи вагони з однієї колії на іншу, трюхикає тепловоз ЧМЕЗ.

– А знаєте, хлопці, я – як той маневровий, – каже тато.

Матвій із відкритим ротом дивиться на тата.

– Маневровий? – кривиться він.

– Ага, – киває тато. – Не можу далеко від своєї станції.

ГОРОБИНЕ РІЗДВО

Горобці Чуб, Стрибун та Ловивітер були справжніми друзями. Тому коли розбишака Цвірінькало прогнав їх із піддашшя, друзі вирішили разом шукати нову домівку. Було це у переддень Різдва. Вся горобина братія співчувала Чубові, Стрибуну та Ловивітру.

– Ми цьому Цвірінькалу покажемо! – сварилися тата-горобці, але прогнати грізного сусіду не наважувалися.

– Як же ви тепер будете? – питали їх поважні горобчихи-бабусі.

– Де стрічатимете Різдво? – дивувалися малі горобенята.

– Пустили б вас до себе, – казали мами-горобчихи, – але в нас і так тісно.

– Цві-цві, – цвірінькали на знак згоди сусіди-горобці. І лише дідусь Пурхало запросив їх до себе погрітися. Але в старій комірчині було дуже тісно: там заледве вистачало місця самому дідусеві, а вже його хворий хвіст-ветеран – і той мусив стирчати на морозі.

– Спасибі вам, дідусю, але ми маємо знайти собі нову оселю, – подякував за всіх Ловивітер, і друзі полетіли на пошуки домівки.

Для початку молоді горобці облетіли сусідні хати. Але в дядька Панаса під дахом вже мешкала велика родина синиць, у баби Марини всі підступи до хати стерегла велика ряба кішка, а на горищі в Хоренків розвелося видимо-невидимо мишенят.

Сумні друзі посідали на гілку черешні. Кожен з них думав про те, де їм доведеться зимувати.

– Щось мені в животі бурчить, – пожалівся Чуб і смикнув себе за пір'їну.

– Нумо, подзьобаймо трохи хліба, – сказав життєрадісний Стрибун.

– Гайда до годівнички! – підхопив прудкий Ловивітер.

Друзі гайнули за паркан подивитися, чи людські діти насипали їм крихт. Яка ж то смакота – ласувати ще теплим духмяним хлібом зимової пообідньої пори! Але й тут горобцям не пощастило: і маленькі, й дорослі господарі так закрутилися, готуючись до Різдва, що зовсім забули натрусити пташечкам хліба. Наші горобці лишилися і без оселі, і без обіду.

—Що ж робити? – зітхнув Чуб і скубнув себе за крило.

– Не переймайся, – відповіли йому Стрибун та Ловивітер. – Щось придумаємо.

Тоді друзі полетіли в той бік містечка, де було менше дерев, зате більше людських жител, де було гамірно та шумно. Чуб, Стрибун та Ловивітер ще ніколи не залітали так далеко від своєї домівки. Але тепер вони вже не

мали домівки, тож доводилося шукати нову. Все їм тут було вдивовижу. Скрізь пурхали незнайомі горобці, ходили по важні люди та ворони, гуділи машини, їздили вози. Чуб, Стрибун та Ловивітер зовсім розгубилися й посідали на великий крислатий горіх – перепочити. Вмостившись на зручній гілці гарного дерева, пташки вирішили почистити своє пір'ячко. Ніхто не хотів видатися нечупарою перед поважним птаством, хоч те і згорда поглядало на прибульців з околиці. Вулицею бігла зграйка хлопчаків – вони бавилися в сніжки. – Дивіться, які кумедні сумні горобці, – вигукнув рудий хлопчисько, що біг попереду. – Ну, хто поцілить першим? – Один! Два! Три! – Полетіли сніжки в Чуба, Стрибуна і Ловивітра. «Лишенько!» – цвірінкнув Стрибун. «Рятуйте!» – запищав Чуб. «Тікаймо!» – скомандував Ловивітер, і маленькі крильця горобчиків затріпотіли у небі. Позаду лунав голосний регіт людських дітей. Ледь живі після втечі, пташки зупинилися аж біля якогось хутора. Тут стояли бідні старі хатки, а за ними простиралися ліс і поле. Втомлені голодні налякані горобці посідали на куц бузку, що ріс під вікном старої хатки, вікна й двері якої були забиті навхрест дошками. Напевне, тут уже давно ніхто не мешкав – ні люди, ні тварини. Вони так і не знайшли собі нової оселі, а вже починало сутеніти, пустився сніг. Незабаром снігопад переріс у завірюху, й у Чуба, Ловивітра та Стрибуна зовсім змерзли лапки і дзьобики. Друзі нашорошили пір'ячко, притулилися один до одного поближче і так мовчки тремтіли від холоду. Минула якась година. Стрибун прокинувся, розплющив оченята-намистинки і струсив з голови шапку снігу. На мить завмер, а тоді почав будити друзів: – Прокидайтеся, хутчіше! – Що таке? – цвірінкнув спросоння Ловивітер і обтрусив пір'ячко. – Що трапилось? – налякано зойкнув Чуб і вистромив з-під крила посинілий дзьобик. – Погляньте! – стиха промовив горобчик і крилом вказав на стару, похилену мазанку. Хтось прочинив двері хатинки. Із них, немов зі скрині, наповненої зірками, лилося тихе срібне світло. Таке гарне, що не можна було відвести погляду, і таке сумне, що хотілося плакати. «То небесна зоря заблукала у хуртовину і впала на землю», – сказав собі Чуб. «То Жар-птиця з бабусиної казки вирішила зазимувати у цій хатині, – подумав Стрибун. – От би погрітися в її полум'яному світлі!» А сміливий Ловивітер тим часом уже був біля хатинки. Обережно, щоб не зачепити великої бурульки, він визирнув із піддашшя, звисившись на посинілих лапках догори дригом. І тієї миті Ловивітрові забило дух... Той, хто лежав на холодній долівці покинутої хатки, не був ні зіркою, ні Жар-птицею. Ця істота була така прекрасна, що горобець не міг на неї дивитися. Істота була схожа на людину, на людину, що впала додолу й не

може підвестися. Але було у цій прекрасній істоті щось і від птаха – то були крила.

Ловивітер так задивився на чарівне видиво, що не помітив, як замість даху ухопився за бурульку і з горобиним цвіркотом ледь не звалився додолу. Останньої миті він розпрямив крила, і потік вітру легко підхопив його, щоб нести далі. Але тієї ж миті дивовижна істота з крилами птаха підвела голову і подивилася просто на нього.

– Та це ж Ангел! – подумав Ловивітер.

– Так, – почувлось у відповідь, хоча срібну тишу ніби й не порушив жоден звук. – Я – Різдвяний Ангел!

– Але ж ти поранений, – цвірінькнув птах. Його погляд був прикутий до срібних крил, що безпорадно простерлися додолу й не рухалися. Разом із ним на пораненого Ангела дивилися іще дві пари наляканих очей – горобці Чуб і Стрибун залишили бузковий кущ і підлетіли до друга.

– У мене зламані крила, – ледь прошелестів Ангел.

– Як це сталося? – запитали горобці.

– Це зробила п'їтьма, яка огортає місто. Тут більше нікому не потрібне Різдво.

І Різдвяний Ангел розповів горобцям свою історію. На світанку, тільки-но зажеврило крайнебо, Ангел вирушив у довгу подорож із небес, аби нагадати людям радісну новину: от-от для світу народиться Спаситель. Коли Різдвяний Ангел дістався містечка, тут кипіла робота – готувалися до свята. «Як добре! – подумав він. – Люди готуються зустріти народження Царя». І Різдвяний Ангел замислився: кому ж першому повідомити радісну звістку. «Ось господарі – натомилися за цілий день і йдуть додому зустріти Святвечір. Нехай першими дізнаються про народження Спасителя!» – вирішив Різдвяний Ангел. Але господарі в той час думали про щедрий стіл і м'яку перину, їх не зацікавила Ангелова новина. «Ось господині – вони печуть, варять, прибирають, готуючись до свята. Повідомлю їм про народження Царя!» – сказав тоді Різдвяний Ангел. Але господині не почули голосу Ангела. Вони все пекли, варили й прибирали, аж поки разом із родинами не посідали за святковий стіл. «Ось діточки тішаються прикрашеною ялинкою. Напевно, вже не можуть дочекатися Різдва», – подумав Ангел. «Христос народився!» – прошепотів він їм на вушко. Але діти насправді просто чекали на подарунки, тому забули відповісти Ангелові звичне: «Славимо його!» «Невже ж у цьому місті не залишилося нікого, хто зрадив би народженню Спасителя? – зажурився Різдвяний Ангел. – Може, тварини зрадіють моїй новині, адже й вони схилили голови перед маленьким Ісусом у яслах?» Ангел побачив пташок, що обсіли годівничку. Він хотів наблизитися до них, щоб повідомити і їм радісну звістку. Але нерозумна згряя подумала, що це – чужий птах, який прийшов відібрати у них їжу, і прогнала

Різдвяного

Ангела

геть.

Тоді Ангел злетів високо в небо й гірко заплакав. Тієї миті над містом знялася хуртовина. Темні хмари заховали всі зорі, й світ огорнула пільма. Не сніжинки, а скалки льоду сікли все довкола, замітаючи сліди і крижаним холодом пробираючись у всі шпаринки. Різдвяний Ангел відчув, як слабнуть його крила, як завірюха підхопила його і несе у сніговій завії далеко в ніч. Срібні крила зробили останній помах, і знесилений Ангел, мов пір'їна, закружляв і впав на землю.

– Мене збудило горобине цвірінькання, – сумно посміхнувся до пташок Різдвяний Ангел. – Але це ненадовго... Скоро я згасну, як вогник. Горобці отямалися після Ангелової розповіді й побачили, що чарівного сяйва справді поменшало. Тепер замість яскравого світла у хатинці панував напівморок, а по закутках вже й зовсім залягла темрява, і тільки срібні крила Ангела ще виблискували останніми спалахами надії.

– Не вмирай! – вигукнув Чуб. – Нехай у нас немає хатинки і ми не можемо приготуватися до свята, але наші серця радіють народженню Спасителя!

– Як і тебе, нас гнали цілий день, – зацвірінькав Стрибун. – Та все одно ми – найщасливіші горобці на світі, бо побачили справжнього Різдвяного Ангела і почули від нього радісну новину про прихід у світ Царя! Будь ласка, не згасай!

– Якщо це зможе тобі допомогти, ми віддамо тобі свої крила, – промовив Ловивітер. – Звісно, це неабищо – горобині крила, але якщо ти зможеш летіти далі й повідомляти радісну новину, то обов'язково знайдеш іще когось у цьому місті, хто зрадіє народженню Спасителя так само, як нині радіємо ми.

– Візьми їх, будь ласка! – попросили горобці і простягнули Ангелові свої крила.

Ангел всміхнувся, простяг руки і прийняв горобиний дар. Три маленькі горобчики помістилися на його ангельській долоні. Тієї миті темряву ночі прорізало сліпуче сяйво, і все довкола залив невідомий досі небесний спів. Пташкам засліпило очі, а пір'ячко на їх безкрилих тільцях поставало дибки – такий осяйний і величний був цей Різдвяний Ангел.

У тому чарівному сяйві посланець Небес підвівся і розгорнув свої нові крила, які були ще прекрасніші, ніж колишні.

– Дякую! – пролунав його неземний голос.

Враз завірюха стихла, і крізь просвіт у хмарах серед нічного неба небувалим світлом засяяла святвечірня зоря. Люди повибігали на ганки, повиходили на балкони. І навіть горобці повистромляли свої голівки з піддашся. Все живе з подивом дивилось у нічне небо.

– Христос народився! – промовив до них з небес Різдвяний Ангел. «Славимо його!» – відповів кожен у своєму серці.

Але Чубові, Стрибуну й Ловивітру вже не довелося побачити ту різдвяну зорю, що її засвітив Ангел. Вірні друзі нарешті знайшли собі нову домівку

– чарівний сад, у якому ніколи не буває холодно й у якому в них вирости нові крила, такі ж срібно-осяйні та прекрасні, як у Різдвяного Ангела.

Леся Воронина

СЛОН НА ІМ'Я ГУДЗИК

– Ясочко, ти вже заплела коси? – запитала бабуся, почувши, що онука зібралася надвір.

Але Яся у відповідь тільки мугикнула щось нерозбірливе і швидко вибігла з квартири. Адже найбільше у світі дівчинка не любила заплітати свої довгі золоті коси. Насправді коси в неї були русьві, але на сонці вони починали мінитися й виблискувати золотою барвою, і, напевно, тому усі родичі й знайомі називали Ясю Золотою Дівчинкою.

Щиро кажучи, Ясі коси вже добряче набридли: заплітати їх щоранку страшенно не хотілося. Якби ж вона знала, які дивовижні й таємничі події розпочнуться саме через її незаплетені коси, мабуть, того весняного ранку вона б послухалася бабусяю.

А втім, хтозна, адже тоді б вона не познайомилася...

Отже, почнімо все спочатку. Вибігши з під'їзду, Яся одразу ж підійшла до маленького кіоска, розмальованого усілякими смакотами, і попросила в огрядної продавщиці:

– Будь ласка, мені дві кульки сунічного морозива у вафельному ріжку!

Потім, замружившись від задоволення, почала їсти морозиво і роздивлятися квітучий кущ бузку, що саме вкрився чудовими фіолетовими кетягами. Бузок пахнув так ніжно й солодко, що Яся нахилилася низько-низько над рясними суцвіттями і почала вдихати отой чудовий весняний запах.

Та що це? Довгі пасма золотавого волосся зачепилися за старі сухі гілки, і Яся заплуталася у бузковому кущі, як муха в павутинні.

– Ой-ой-ой! – запхінькала дівчинка й спробувала виплутатися.

Коли їй вже майже пощастило це зробити, вона завмерла від переляку. Яся побачила, як у траві під кущем ворухиться щось сіре й маленьке.

Спершу вона подумала, що то мишка. І вже навіть хотіла закричати тоненьким пронизливим голосом, як це роблять усі дівчата, побачивши мишу.

Але раптом Яся розгледіла схожі на лопухи вуха, товсті ноги-стовпчики і довгий хоботок, який довірливо потягся до її руки. То був маленький, завбільшки з рукавичку, слоник.

Раз! І Слоник спритно вхопив у дівчинки недоїдений вафельний ріжок з

морозивом, швиденько запхав його у рота й апетитно захрумкотів, тупцяючи від задоволення.

Яся мимоволі засміялася, а коли малий ненажера перестав плямкати, взяла його на руки, обережно поклала до кишені і понесла додому.

Видно було, що слоник не мав нічого проти того, аби познайомитися з Ясею ближче.

– Цікаво, а що їдять слони? – вголос подумала дівчинка, коли вже тихенько, щоб не побачила бабуся, занесла слоника до своєї кімнати.

– Слони їдять усе! До речі, мене звать Гудзик, і надалі прошу звертатися до мене саме так.

Яся навіть не здивувалася, що слоник уміє розмовляти, адже одразу зрозуміла, що Гудзик – чарівний.

– Ну добре, тоді посидь тут тихенько, а я піду щось пошукаю на кухні. Яся поклала Гудзика в іграшкове ліжечко, що стояло в кутку кімнати, накрила його ковдрою і вискочила з кімнати.

Чомусь їй здавалося, що слоник страшенно зголоднів. Не дарма ж він так пожадливо з'їв морозиво. Вона притягла дві булочки, халву, кілька бананів, п'ять зефірин і пакетик чіпсів.

Гудзик вистрибнув із ліжечка, як пружина, витягнув свій довгий хоботок, і Ясі здалося, що слоник просто всмоктав у себе всю їжу, наче пиросос.

– Нічого собі апетит! Добре, що ти такий маленький, а то б я тебе не прогодувала. Ой, ти що, і упаковку від чіпсів проковтнув?

– А тобі що, шкода?! До речі, упаковка була дуже смачна – свіжа й хрумкотлива, – задоволено промовив слоник. – А тепер, коли я вже наївся, настав час трохи погратися. Ти які ігри любиш найбільше?

Тільки-но Яся зібралася відповісти, що найбільше любить гратися з лялькою Марусею – розповідати їй різні фантастичні історії, годувати з ложечки і вкладати спати, – як Гудзик підскочив на місці, кілька разів перевернувся в повітрі і вигукнув:

– А я люблю гратися у старовинну слонячу гру, яка зветься «упіймай слона за хвіст!».

– А що ж тут цікавого? – здивувалася дівчинка. – Ну, вхоплю я тебе за хвоста, а що далі?

– От коли вхопиш, тоді й дізнаєшся, – хитро промовив слоник і кинувся навтьоки.

Дівчинка крутилася по кімнаті мов дзиґа, вимахувала руками, намагаючись упіймати верткого Гудзика. Але він щоразу вислизав з Ясиних рук, дріботів товстенькими ніжками по підлозі і вмить опинявся в іншому кутку кімнати.

– Попався! – радісно закричала дівчинка, коли врешті вхопила слоника за хвоста. – А що тепер робити?

Слоник перевів подих – він таки добряче захекався, поки тікав від

дівчинки, – а тоді поважно сказав:

– Тепер, за правилами нашої гри, хто переміг, має виконати будь-які три бажання переможеного.

– Гей, Гудзику, ти щось наплутав! Усе має бути якраз навпаки – це ти маєш виконувати мої бажання.

– Привіт! Цікаво, хто краще знає слонячі правила – ти чи я? – образився слоник.

Яся злякалася, що він взагалі може розсердитися і піти геть, тому швидко згодилася:

– Ну, звичайно, ти! А що ти хочеш, щоб я зробила?

Слоник замружився, хвилинку промовчав, а потім дуже тихо сказав:

– Я хочу, щоб ти зробила зиму.

– Та ти що, жартуєш?! – засміялася Яся. – Я ж не чарівниця. Як у травні я можу зробити зиму?

– От бачиш, знову ти все псуєш! Хіба так граються? Поглянь, як треба.

Слоник тричі змахнув вухами-лопухами, тричі підстрибнув на місці, а потім легенько торкнувся хоботом Ясиної руки.

– Тепер починай чаклувати. Чари здійсняться тільки тоді, коли ми все робитимемо разом. Адже я жодного разу не бачив, як святкують Різдво й Новий рік. А моє бажання зветься: Різдвяна казка.

Ніна Воскресенська

ПОЛЮВАННЯ НА КОВБАСУ

Кішки обожають полювання. Однак хто сказав, що вони мають полювання на мишей? Ні, може, в давні часи (років п'ятдесят тому) це й справді було так. Тоді кішки були лякливими створіннями, які тремтіли від жаху, ледь угляdivши людську тінь. Аби хоч якось улестити господарів, вони гасали за мишами і складали їх на килимок біля дверей. І отримували за свою працю... копняка від господаря. Бо що більше мишей складали вони, то голосніше верещали господині.

– Але зараз інші часи, – ще донедавна повчала своїх дітей матуся Кло.

Насправді її ім'я було Клотильда Котова – та хіба хтось із людей погодиться так називати кішку?

– Це неповага до всього котячого роду! – обурювалася з цього приводу юна киця Касандра.

– Не переймайся, дитинко, – усміхалася у вуса матуся Клотильда. – Так, люди спотворюють наші імена й називають Касями замість Касандр. А інколи навіть просто «киць-киць!», ніби ми безликі створіння зі смітника. Та з іншого боку, ми, коти, до людей звертаємося просто «няв!». Причому до всіх, незалежно від віку й статті.

«Матуся така розумна!» – подумала тоді Касандра й нашорошила вуха, щоб не пропустити жодного слова.

– Якщо діяти правильно, господарі будуть із шкіри пнутися, аби вам догодити. Ми, коти, сьогодні маємо над ними велику владу, – вела далі матуся Кло. – Але не забувайте і про полювання. Воно добре підтримує тонус.

... Касандра Котова ледь помітно усміхнулась, згадавши ці матусині слова. Так, деякі коти продовжували полювати на мишей. Це справді хороше заняття для підтримання форми. Але вона надавала перевагу іншим фізичним вправам. Останнім писком котячого фітнесу були мандрівки стінами по килимах і підкорення меблевих вершин. Та головним Кася все-таки вважала інтелект. Усі справді сучасні коти нині полюють тільки на ковбасу. Це, на її думку, було найкращим заняттям для розвитку і розумових, і фізичних здібностей. А миші – то відстій!

Ці думки пронеслися в біленькій голівці Касандри Котової, коли вона оглядала квартиру своїх нових господарів. Щоправда, то лише господарі думали, що це їхня квартира. Адже відтоді як лапа Касандри переступила поріг, квартира автоматично перейшла в її власність. «Нічогенька. Трикімнатна. Буде де розгулятися», – подумала вона і почала згадувати матусині настанови, як повинна вести себе порядна кішка, щоб вправно і швидко приборкати своїх хазяїв. Так-так, вона милостиво вирішила залишити колишніх господарів квартири тут, під одним дахом з нею. Хтось же мав подбати про її безтурботне й щасливе життя в новій оселі.

«Правило перше: підлещуйся до господині, бо вона розподіляє харчі», – згадала Касандра Котова. Тоді якомога виразніше подивилася на неї блакитними очима й ніжно проспівала: «Мур-р-няв!»

– Йй у нас подобається, – притисла до грудей руки пані Наталя. – Сашко, налиийно кицюні молока. Вона, мабуть, зголодніла.

Це вона своєму синку сказала. Хлопчина одразу кинувся до холодильника.

Матуся мала рацію, – усміхнулася Касандра Котова, – для людей наше «няв!», мов магичне заклинання. Правило друге: не роби те, що можуть зробити за тебе інші.

Вона гайнула до спальні й стрибнула на здоровенне ліжко. Нехай несуть їжу сюди... «Правило третє. Обирай найкраще. Дай зрозуміти, що ти варта лише такого», – подумала кішка. В цей час Сашко переступив поріг спальні, тримаючи в руках мисочку з молоком.

– Ось ти куди сховалася, – усміхнувся хлопчик і поставив мисочку перед її носом. Прямісінько на атласну ковдру.

Касандра Котова навіть вусом не поворухнула. Нехай привчається, що котів треба вмовляти...

– Сьорбай, кицюню, молочко смачне, – лагідно сказав Сашко.

Але Касандра лише понюхала їжу. Хлопець знизав плечима.

– Мамо,– сказав він. – Вона не хоче. – І забрав мисочку так швидко, що киця навіть моргнути не встигла.

– Зараз принесе ковбаски,– промуркотіла собі під ніс Касандра.

Але ковбасу ніхто не ніс. Більше того, уже й молока не пропонували. Касандра геть засмутилася. Раптом з кухні почувся голос господині:

– Синку, йди обідати!

– Няв! – обурилася Касандра Котова. – А я?

Вона кинулася на кухню і ще здалеку побачила на столі здоровезний кусень ковбаси.

– Кася обід не пропустить,– усміхнувся Сашко й знову тицьнув їй під ніс мисочку з молоком.

Ковбаса тим часом перемістилася в Сашкову тарілку.

– Самі його сьорбайте! – хотіла відрубати Касандра Котова.

Однак раптом вона згадала четверте правило: те, що не можеш отримати правдою, візьми хитрістю. І в її голівці одразу визрів справжній котячий план. Касандра нахилилася й удала, що аж захлинається, сьорбаючи те бридке молоко. Тоді облизалася й продефілювала до Сашкової кімнати. „Головне діяти швидко і вправно, і тоді хлопчисько не встигне і шматочка ковбаски відкусити”. Вона стрибнула на крісло, звідти по килиму видерлася на шафу. Ось її ціль – модель вітрильника. Один рух лапою – і готово! Вітрильник полетів на підлогу...

Сашко почув, як у його кімнаті щось загуркотіло, і кинувся туди, забувши про обід. Боже правий! Його вітрильник на підлозі. Невже розбився? Але іграшка була цілісінькою. Бо якраз на тому місці, куди він упав, валялося кілька диванних подушок.

Хлопець поставив вітрильник на стіл і вирішив, що треба для нього пошукати надійніше місце. Але не зараз – після обіду... Він повернувся на кухню... і втупився у свою тарілку: ніби чогось не вистачає! Каша – на місці, салат – на місці. А ось ковбаси немає!

– Мамо, ти мою ковбасу не бачила? – спитав хлопець.

– От хитрун, з'їв, а тепер добавки хоче,– усміхнулася пані Наталя і попрямувала до холодильника.

«Може, й справді з'їв»,– подумав Сашко. Але дивно, що він цього не пам'ятав, та й у животі гарчало... Однак події в його кімнаті здавалися ще дивнішими. Чого б це раптом вітрильник узяв та й гепнувся із шафи? Рік простояв, а потім ні з того ні з сього упав...

Касандра в цей час зручненько вмощувалася на ліжку. Вона так ретельно облизувалася, що ковбасний дух, який витав над нею якийсь час, зник, ніби його ніколи й не було.

– Правило п'яте. Не залишай жодного сліду! – промуркотіла вона і задрімала.

Касандра Котова була задоволена. Її перше полювання на ковбасу пройшло успішно!

Анатолій Григорук

ДИВОВИЖНІ ІМЕНА

Якось сидів я в парку на лаві. Поруч зі мною читав газету старенький дідусь у солом'яному брилі й барвистій вишиванці. А неподалік грався м'ячем маленький хлопчик. Підкинув хлопчик м'яча. Ударився той об стовбур дерева й відкотився прямцем дідусеві до ніг. Підняв дідусь м'ячика й чекає, що буде далі.

Підійшов хлопчик до нашої лави, став за два кроки й теж чекає, щоб йому м'яча віддали.

- Ти хто? – запитав дідусь.
- Петрик, – баском відказав хлопчик.
- І прізвище своє знаєш?
- Знаю, – Козаченко.
- А ще ти хто?

Хлопчик мовчав.

- У якому місті ти мешкаєш?
- У Києві.

Значить, ти не тільки Петрик Козаченко, – усміхнувся дідусь, – ай киянин.

Крім того, ти українець, бо народився в Україні й належиш до українського роду. А ще ти – європеець. Адже наша країна розташована не в Африці, не в Америці, не в Австралії, а в Європі. І, нарешті, ти землянин, бо живеш на планеті Земля. Он хто ти, Петрику Козаченку!

Дідусь простягнув хлопчикові м'ячика. Той ухопив його обіруч і вистрибцем побіг розказу вати мамі, що сиділа на сусідній лаві, скільки, виявляється, в нього цікавих, просто дивовижних імен.

Петро Король

СНІГОВА БАБА І ЗАЙЧИК

Після тривалих морозів нарешті повіяло відлигою, і ми з Маринкою вирішили зліпити снігову бабу. Кожен взяв по маленькій сніжці, і почали качати грудомачи.

- Що ви робите! Що ви робите! — зашипів старий гусак.
- Рукавички промочите.

— Та ми на нього не звертали ніякої уваги. Вперто ставили кулю на кулю і зліпили снігову бабу, заввишки як Маринка. Маринці чотири роки, а мені вже п'ять.

З вуглинок зробили очі — нехай дивиться, як дзвінко падають з дахів прозорі краплини. Підвели брови. Намалювали смішного рота — нехай говорить. Потім Маринка взяла хустину і запнула бабу. А морквині, що лежала самотньо в кошику поміж картоплі, дуже захотілося стати бабиним носом. Вона так і стрибнула Маринці в руки, а та хутко прилаштувала її.

— Який гарний ніс у вашої баби,— засміявся дідусь. Півень залопотів крильми, злетів на паркан і закукурікав на все село:

— І на нашому підвір'ї є снігова баба!

А песик до вечора дивився на неї, ніби вивчав: «А хто це ще з'явився біля нашої хати?»

На другий день ми з Маринкою прокинулись рано-рано. Хутенько одяглися, міркуючи: як там бабі здоровиться, чи не захворіла од відлиги? Вибігли на ганок. Маринка аж у долоні сплеснула: — Ой лишенько, дивись, дивись, баба стоїть, а носа немає. Мабуть, застудилася, чхнула — от ніс у сніг і впав. Підбігли до неї, почали шукати. А носа ніде немає. За ніч сніжку притрусило, білі бабині валянки ще білішими стали. А чорні очі аж посмутніли,— мабуть, за носом плакала. — Що ви шукаєте? — спитав дідусь, спостерігаючи за нами. — Бабиного носа! — закричали ми, а дідусь засміявся у білу-білу бороду. — А здогадайтеся, куди подівся ніс і що треба зробити, щоб він ніколи не втікав від баби. — Мабуть, зайчик забрав! — закричали ми разом.— Потрібно впіймати його, щоб більше не бігав до нашого саду і не кривдив бабу! А дідусь, нічого на те не кажучи, пішов до льоху. Ми розгублено дивилися йому вслід. Довгенько дід не виходив, потім виніс велику корзину, наповнену морквою та капустою. Підійшов до баби, взяв з корзини найбільшу морквину і прилаштував їй нового носа.

— А тепер, онучата, кладіть біля баби капустяне листя, а на нього по кілька морквин — і будьте впевнені, що бабиного носа зайчик уже ніколи не забере.

Галина Малик

ЧОМУ РАВЛИК ХОВАЄТЬСЯ

Якось до Равлика завітала Не-Дуже-Чемна-Жаба.
– Запроси мене до своєї хатки, – сказала вона Равликові.
– Але ти у ній не помістишся, – відповів Равлик.
– Я ж прийшла до тебе в гості? – спитала Жаба.
– В гості... – розгублено мовив Равлик.
– Отож ти мусиш мене запросити! – закричала Не-Дуже-Чемна-Жаба.
Ніяково стало Равликові.
Справді, якось негарно виходить.
Прийшли до тебе в гості, а ти не можеш запросити до хатки.
Виліз Равлик зі своєї мушлі й каже:
– Заходь, будь ласка!
Почала Жаба лізти.
І вона лізла, лізла і пхалася до маленької мушлі, аж доки мушля тріснула
й розпалася на дві половинки.
І залишився бідний Равлик без домівки.
Він збудував собі нову хатку.
Але відтоді, як тільки хтось торкнеться його, Равлик одразу ж ховається.
Він думає, що це знову до нього в гості прийшла Не-Дуже-Чемна-Жаба.

Марія Пономаренко

ПОДАРУНОК

Настала весна. Багато клопотів з'явилося у звірів та птахів. Усі вони чепурили свої оселі, лісові галявини. Дехто змінював вбрання: зайці скидали білі шубки, а натомість одягали сірі, вовки та ведмеді лише обновляли старі кожухи, бо не звикли міняти кольору. Та найбільше метушились малята, потай від усіх готуючи подарунки, адже незабаром – мамине свято. У цей день на головній лісовій галявині мали зібратися найповажніші мешканці лісу й вирішити, кому ж присудити головний приз за найкращий подарунок. Засмучений, сидів у своїй хатинці лише зайчик Сіра Шубка. Йому теж хотілося порадувати маму, проте він ніяк не міг придумати для неї подарунка. Ось зайчик вийшов надвір. У лісі де не глянь – біжать струмки. На горбочку, якраз біля головної галявини, побачив зайчик Сіра Шубка блакитну квіточку на тонкій стеблині.
– Хто ти? – запитав зайчик.
– Пролісок, – відказала квіточка, – Дуже соромно не знати мене, адже розквітаю я щовесни.
– Це моя перша весна, – зніяковів зайчик, – тому й не чув про тебе,

- Ага, он воно що! – розсміявся пролісок. – А чому ти такий засмучений?
– Як же мені не сумувати? Завтра мамине свято, а я подарунка ще не маю.

Пролісок співчутливо подивився на зайчика, трохи подумав та й каже:

– То, може, візьми мене та й подаруй своїй мамі...

– Як же я візьму?! – розгубився зайчик. – Ти ж тоді не будеш рости.

– Звісно, не буду, – зітхнув пролісок, – але ж ти не маєш подарунка. Усі матимуть, а ти – ні.

– Дякую тобі, проліску, – раптом зраділо зайченя. – Тепер я знаю, що подарувати мамі!

І ось в день свята мам геть усі дітки прийшли на головну лісову галявину.

Кожне з них принесло дбайливо загорнений у торішне листя подарунок.

Тільки в Сірої Шубки в лапках не було нічого. Подарунки ті були й справді напрочуд гарні: різьблені скриньки й розфабовані мисочки,

горішки і ткані рушнички, вишивані серветки й намисто з шипшини.

Нарешті дійшла черга й до Сірої Шубки. Зайчик узяв маму за лапку й повів

на горбочок: там синіла квітка.

– Я дарую тобі, матусю, ось цього проліска. Тільки зірвати його я не міг, адже він тоді не ростиме. Дякую тобі, мій любий синочку, – розчулилася зайчиха,

– Дякую за чудовий подарунок!

Коли ж усі подарунки було мамам вручено, лісових мешканців звернувся

ведмідь на ймення Буркотун:

– Ми тут порадилися й вирішили головний приз віддати зайчикові Сірій Шубці,

– Ура! – закричали звірята, бо їм сподобалися слова старого ведмедя,

– Тримай міцно! – Буркотун подав зняковілому зайчикові лозяного кошика, вщерть наповненого рожевобокими яблуками, ще восени зірваними з лісової яблуньки. – їж на здоров'я, та не забудь маму

почастувати, – Буркотун весело примружив очі,

– Не забуду! – сказав зайчик і подав кошик із яблуками мамі.

СТАРИЙ ЛІХТАР

Старий ліхтар тьмяно освітив ріг вулиці жовтавим світлом.

«Як приємно проганяти морок». – подумав він.

Ліхтар мав чимало літ, і йому давно вже пора було на спочинок. Проте він

стояв на околиці міста й сумлінно ніс свою службу. Ліхтар присвічував

людям і за це отримував від них слова щирої подяки. Особливо від пізніх

перехожих.

Та доводилось йому терпіти й чимало прикрощів. Літніми вечорами світло, мов магніт, притягувало комарів. Вони цілісіньку ніч миготіли перед ним дзукмітливими зграями. Тоді ліхтар мріяв, щоб швидше заплющити втомлені очі. Ну, а восени йому дошкуляв холодний вітер. І вдень, і вночі він несамовито розгойдував ліхтар, і від того старенькому паморочилось у голові. Зате нині він, припорошений м'яким снігом, насолоджувався синім зимовим надвечір'ям і тихо дрімав. Коли це з кінця вулиці раптом долинуло радісне: «Щедрик, щедрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка...» «Де ще та ластівочка? – здивувався ліхтар. – До квітня ой скільки холодів треба перетерпіти!» Повз нього пробігла гомінка зграйка дітей-щедрувальників. «Ось де ви, мої ластів'ята...» - усміхнувся старий ліхтар і весело освітив їм дорогу.

Володимир Сенцовський

ДОНЬКА ОЙБОЛИТЯ

Оленка захворіла, і мама викликала «швидку допомогу».

Дівчинка дуже боялася лікарів, тому, побачивши жінку в білому халаті, заплакала й сховалася під ковдру.

Жінка сіла скраєчку на ліжко й лагідно спитала:

- Ти знаєш лікаря Ойболитя?
- Знаю. Він добрий і любить дітей.

Так ось, – усміхнулася жінка, – я його донька. Тепер ти боїшся мене?

Оленка виглянула з-під ковдри – і лице її проясніло. Перед нею сиділа молоденька дівчина, гарненька, у білому халаті і косинці, з-під якої вибивалися чорняві кучерики.

- І ти вилікуєш мене? — довірливо спитала дівчинка.
- Обов'язково.

На другий день Оленка підвелася з ліжка. Вибігла на ганок і радісно вигукнула:

- Матусю, глянь: вишенька стоїть у білому халаті!

НА КЛАДЦІ

До вузької кладки, що лежала над каламутним струмком, підійшла бабуся з кошиком. З острахом ступила на дошку й тихенько подибала. На середині потічка кладка хитнулася, бабуся зойкнула й завмерла.

Неподалік Андрійко з Тимком пускали паперові кораблики. Швидка весняна вода підхоплювала їх і несла до глибокого яру.

Побачили хлопці бабуся й засперечалися, чи вдасться їй пройти по вузькій дошці без палиці.

– А от побачимо, – сказав Тимко.

Тим часом бабуся не втрималася на кладці й оступилась у воду, набравши повні черевики.

Хлопці підбігли до неї, допомогли вибратися.

– Спасибі, мої ластів'ята, – подякувала старенька і з кошика дістала хлопцям по яблучку.

Але Андрійко з Тимком почервоніли і, не взявши гостинця, побігли геть.

УКРАДЕНИЙ АПЕТИТ

– Тимку, йди снідати, – кличе мама. Хлопчик лінькувато потягнувся в ліжку й солодко позіхнув:

– Не хочу...

Мама сіла скраєчку на синове ліжко:

– А я знаю, чому ти не хочеш.

– Чому? – розплющив одне око хлопчик.

– Бо в тебе не стало апетиту.

– Куди ж він подівся? – здивувався Тимко.

Його вкрав маленький гномик Позіхайко. Хлопчик миттю відкинув ковдру.

– А навіщо?

– Одягайся швиденько, – сказала мама. – Ось підемо надвір і дізнаємось.

Еге! Хіба тепер до сну? Тимко хутко вдягнувся і зайчиком вистрибнув із хати.

– А ми знайдемо апетит? – запитав стривожено. – Бо мені ж тепер ніколи не хотітиметься їсти.

– Знайдемо, – заспокоїла Тимка мама. – Але для цього треба картоплю в погріб перенести.

Ще ніколи хлопчик не працював так охоче і завзято. Він накидав картоплю в корзини, а мама носила. У Тимка навіть чоло зросилося потом.

Коли скінчили роботу, хлопчик вигукнув:

– Мамо, ходімо снідати!

– От і знайшовся твій апетит, – усміхнулася мама.

Дмитро Чередниченко

ЖИРАФА У МЕТРО

Небувальщина

То був у нас такий вигадник Марко. Він казав, що на паперовому змієві в небі літав. А на кротові попід землею до моря їздив.

А то якось розказував, що бачив, як із звіринця втекла височенна жирафа й забігла в метро. З горем пополам якось з'їхала ескалатором. А от у вагон не ввійде. Той вагон треба сторчма ставити, щоб вона увійшла. Так тунель низький. Бачать люди таке горе — взялися зарадити. Внесли жирафу та й поклали уздовж вагона. От переїхали через Дніпро. Жирафа й просить: «Винесіть!». Винесли її люди. Жирафа подякувала й пішла собі понад Дніпром.

Каже Марко, що тільки голова над деревами височіла.

СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КАЗКОВОЇ ПРОЗИ

Жанр казки, як літературної, так і фольклорної, посідає особливе місце в дитячій літературі. Адже казка – це особливий спосіб пізнання дійсності, який дозволяє дитині побачити щось дуже важливе через ауру «казковості», вона притягує та манить читача, через неї можна достукатися до глибини душі та показати дитині те, що вона не бачить або відмовляється бачити. Саме тому, поруч із казкою народною, літературна – один із найпродуктивніших жанрів літератури для дітей.

В. Сухомлинський стверджував, що казка виховує в дитини вміння думати словами, знайомить з історичним минулим, учить абстрактного мислення, розвиває естетичні почуття та смаки, формує ідейні переконання, почуття патріотизму, розвиває мову та мислення дитини, активізує її розумовий потенціал⁶.

Дослідник літературної казки Ю. Ярмиш уважав її найулюбленішим жанром маленького читача. Адже саме вона у незвичайній та захоплюючій формі задовольняє потяг дітей до чудесного, фантастичного, піднесено-героїчного, виховує в них кращі людські якості – справедливість, мужність, любов до рідної землі, почуття прекрасного, бачення поезії в самій дійсності. Таким чином казка допомагає вирішувати соціальні та моральні проблеми часу⁷.

Літературна казка – один із найдинамічніших жанрів у дитячій літературі, вона перебуває у постійному русі та розвитку, щораз перевтілюючись та адаптуючись до певних культурно-історичних та суспільно-політичних обставин. Разом з тим, кожна з авторських казок несе на собі відбиток світогляду та ідейних переконань її творця.

У літературознавстві існує два терміни, що називають цей жанр: «літературна казка» та «авторська казка». Переважно вони використовуються як синонімічні, попри те, що деякі з дослідників їх диференціюють, називаючи авторською казку з абсолютно оригінальним сюжетом, який не має нічого спільного з фольклорними мотивами чи стилізацією під народний твір.

Будучи постійно змінним жанром, у якому мало сталості та загальноновизначеності, літературна казка і донині не має однозначного жанрового окреслення, так само відсутня й усталена чітка класифікація авторських казок. Одним із найвідоміших є визначення Л. Брауде: «Літературна казка – це авторський, художній прозаїчний або віршований твір, заснований або на фольклорних джерелах, або цілком оригінальний; твір переважно фантастичний, чародійний, що змальовує неймовірні пригоди вигаданих або традиційних казкових героїв і, в окремих випадках, орієнтований на дітей; твір, у якому неймовірне чудо відіграє роль

⁶ Ярмиш Ю. Ф. У світі казки: літературно-критичний нарис. – К.: Радян. письменник, 1975. – С. 31.

⁷ Там само. – С. 3.

сюжетотворчого фактора, служить вихідною основою характеристики персонажів»⁸.

Ю. Ярмиш – літературознавець та автор казок для дітей, називає літературною казкою твір, у якому в чарівно-фантастичному або алегоричному розвитку подій і, як правило, оригінальних образах та сюжетах у прозі, віршах та драматургії розв'язуються морально-етичні та естетичні проблеми⁹.

Сучасна дослідниця Г. Сабат окреслює літературну казку як фантастичний твір авторської художньої творчості, що нерозривно пов'язаний із реальністю та відображає суть епохи, вбирає в себе ідейно-політичні, літературно-естетичні тенденції часу, вливається в літературні течії і напрямки, має схильність до інновацій, консолідації з іншими жанрами й утворенням «гетерогенних мистецьких явищ», які тісно пов'язані зі світоглядом письменника; або ж це мистецький твір, сюжет та структура якого побудовані за специфічними традиційними законами фольклорної казки, його особливий стиль, трансформуючи народну традицію, виливається у «новітньо-авторський семантико-гносеологічний субстрат»¹⁰.

В. Кизилова називає літературною казкою «художній твір письменника, який, модифікуючи жанрово-стильові особливості фольклорної казки, формує новий за якістю авторський текст із різними інтертекстуальними елементами (цитатами, ремінісценціями, алюзіями тощо)»¹¹.

Отож, оглянувши всього кілька визначень, можна зробити висновок, що сам термін «літературна казка» використовується досить широко як її творцями, так і науковцями. Вочевидь, це пов'язано з постійним розвитком жанру та його трансформацією протягом усього шляху, який авторська казка пройшла від часу свого виникнення й до сучасності.

Щоб з'ясувати роль цього жанру для літератури взагалі та дитячої зокрема, звернімося до його витоків. «Молодша сестра казки фольклорної», – так називає літературну казку Ю. Ярмиш. Вона й справді порівняно молода, адже два з половиною століття – невеликий вік відносно фольклорної казки. Дослідники вважають казку дуже давнім жанром, датуючи можливе її виникнення ще доісторичними часами. Так, В. Давидюк вважає, що народна казка – не зовсім і вигадка, а швидше рефлексія давно забутих архаїчних світовідчужань¹². Джерело казкових сюжетів про тварин, на його думку, лежить у площині давнього

⁸ Брауде Л. Ю. К истории понятия «литературная сказка» // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1997. – Т. 36. – № 3. – С. 284.

⁹ Ярмиш Ю. Ф. У світі казки: літературно-критичний нарис. – К.: Радян. письменник, 1975. – С. 28.

¹⁰ Сабат Г. П. Казки Івана Франка як естетико-поетикальна система : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.06; 10.01.01 / Г. П. Сабат; КНУ ім. Т. Шквченка. – К., 2009. – С. 8.

¹¹ Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закл. – Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка», 2015. – С. 34–35.

¹² Давидюк В. Ф. Доісторичне поле української казки // Концепції і рецепції. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2007. – С. 43.

мисливського та скотарського побуту, а героїко-фантастичні або чарівні казки мають понад чотирьохтисячолітній вік.

Літературна ж казка не могла з'явитися раніше XIX ст., адже лише починаючи з цього часу відомі записи фольклорних казок. Доба романтизму ознаменувалася зацікавленням історичним минулим та народною творчістю, таким чином стимулювавши народження та розвиток ще одного жанру – літературної казки, що має не лише свого творця, а й свого автора. Якщо зміст і форма фольклорної казки підпорядковуються ознакам жанру, то авторська казка кожного разу інша – вона, з одного боку, зберігає ті ознаки, що ідентифікують її як казку, з іншого ж, несе на собі відбиток позиції та стилю свого творця. Відтак сюжети літературних казок більш різноманітні, порівняно з народними.

Дослідниця Л. Дереза зазначає, що літературна казка посідає одне з центральних місць у жанровій системі романтизму, адже романтиків приваблювала форма казки, яка давала можливість лаконічно та глибоко висловити своє ставлення до зображуваного, поєднати точку зору персонажа і автора. Казка виявилася тією формою, яка найбільш точно і глибоко передавала «дух народу». Перенесення в казковий світ – свого роду втеча від реальності, в той час, як казкова «реальність» – аналог романтичної «достовірності»¹³.

Якщо фольклорні казки мають утилітарні передумови виникнення, то літературні пов'язані з певними культурно-історичними та соціально-економічними чинниками. Так, кожна з авторських казок має на собі відбиток того часу, коли вона виникла і репрезентує певну данину моді. З'явившись у добу романтизму, літературна казка спочатку була представлена авторським переказом та інтерпретацією фольклорних сюжетів, стилізацією під народну казку, використанням народних мотивів тощо. Такими були казки перших українських авторів цього жанру Марка Вовчка, С. Руданського, І. Манчжури, П. Мирного, Олени Пчілки, Лесі Українки, І. Франка, М. Коцюбинського. Поступово творці казок відходять від фольклорних витоків та починають розкривати у казковій формі злободенні питання свого часу. Жанр казки підходив для такої мети якнайкраще, адже дозволяв у завуальованій, алегоричній, переноснозначеннєвій формі показати бажане та досягти ефекту зрозумілості навіть для найменших читачів.

На думку В. Кизилової, літературна казка дуже тісно пов'язана із сучасною авторові дійсністю, конкретною історичною епохою, із самим автором, його психологією та біографією. Її жанрова структура містить нові, специфічно літературні ознаки: пейзажі, художні деталі, психологічні

¹³ Дереза Л. В. Російська літературна казка п. пол. XIX ст. в системі жанрів романтизму : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.02. – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2005. – С. 34.

характеристики та мотивації дій героїв, індивідуалізацію мовлення персонажів, зображення певних настроїв¹⁴.

Саме такими, забарвленими конкретикою подій та настроїв епохи, були казки авторів кінця ХІХ ст. Марка Вовчка («Дев'ять братів і десята сестриця Галя»), І. Франка («Лис Микита», «Фарбований Лис»), Лесі Українки («Лелія», «Метелик»), М. Коцюбинського («Хо»), Дніпрові Чайки («Новик»), та ін.

Нове ХХ століття також принесло свої зміни у жанр літературної казки, яка збагатилася творами А. Дімарова, А. Шияна, Б. Чалого, В. Бичко, В. Нестайка, Д. Чередниченка, І. Неходи, Л. Первомайського, Л. Письменної, М. Пригари, М. Стельмаха, М. Трублаїні, Н. Забіли, О. Іваненко, П. Воронька, Ю. Збанацького, Ю. Ярмиша та ін. Значною перешкодою для розвитку жанру авторської казки стала заборона та критика цього жанру в 1920–30 рр., коли казка вважалася «шкідливим» жанром для дитячої свідомості. Попри свого роду перерву у казкотворчості, у другій половині ХХ ст. творів цього жанру ставало все більше, вони були настільки різноманітними, що почали розгалужуватися на жанрові підвиди.

Серед функціонально-тематичних різновидів жанру в дитячій літературі ХХ ст. великого поширення набули пізнавальні, морально-дидактичні та пригодницько-розважальні казки¹⁵. Виникнення *пізнавальних казок* – не дивина, адже сама літературна казка описує світ, який оточує її автора (природу, предмети побуту, реалії науково-технічного прогресу). Окрім того казці властиво знайомити читача з чимось новим, невідомим та цікавим. Серед найвідоміших пізнавальних казок для дітей збірки «Лісові казки» О. Іваненко, «Мандри жолудя» Д. Чередниченка, твори І. Січовика та О. Буценья.

Морально-дидактичні казки мають виховний компонент або ж націлені на зображення та розкриття норм поведінки героїв чи її критику. До таких можна віднести казки «Мишка (Казка для дітей, для малих і великих)» Б. Лепкого, «Для чого людині серце» А. Дімарова, казки Ю. Ярмиша та В. Сухомлинського.

Зміст *пригодницько-розважальних* казок побудований на захопливих подіях, що стають причиною незвичайних, а іноді, й фантастичних пригод. Особливо позначені такими ознаками казки В. Нестайка «В країні сонячних зайчиків», «Пригоди журавлика», «Пригоди їжачка Колька Колючки та його вірного друга і однокласника зайчика Косі Вуханя», «Незвичайні пригоди у лісовій школі» та ін.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. співпав із здобуттям Україною незалежності, та особливо позначився на розвитку дитячої української

¹⁴ Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закл. – Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка», 2015. – С. 33.

¹⁵ Там само. – С. 37.

літератури. Пов'язано це із появою великої кількості україномовних видавництв та розквітом книгодрукування взагалі. Жанр літературної казки оновився такими жанровими різновидами, як казки-фентезі, казки-притчі, казки-новели, казки-легенди, казки-мініатюри, казки-балади, казкові хроніки, міські казки тощо.

Кожен із сучасних письменників-казкарів прагне привнести у цей жанр щось своє, те, що по-особливому запам'ятається та залишить відбиток у пам'яті та свідомості читачів. Не менш цікавими є й назви сучасних літературних казок – «Казочки-куцехвостики», «Київські казки», «Макове князювання», «Таємниця козацької шаблі» Зірки Мензатюк; «Король буків, або Таємниця Смарагдової книги», «Чудове чудовисько», «Чудове чудовисько в країні жаховиськ», «Танок Чугайстра» О. Дерманського; «Півтора бажання, або Казки з Ялосоветиної скрині», «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» М. Павленко; «Суперагент ООО», «Таємниці пурпурової планети», «Прибулець із країни Нямликів» Лесі Ворониної; «Стефа та її Чакалка» І. Андрусика; «Новорічна історія про двері, яких нема, і про те, як іноді корисно помилятися номером» І. Жиленко та ін.

Незважаючи на те, що твори цих авторів з'явилися порівняно недавно, деякі з них уже стали хрестоматійними та улюбленими для дитячої аудиторії. Так, поруч із творами казкарів-класиків до шкільної програми вміщені й літературні казки не менш талановитих сучасних авторів, серед яких – Г. Малик, Зірка Мензатюк, М. Павленко, Ю. Винничук та ін. Це говорить про те, що жанр літературної казки стоїть на шляху великих відкриттів і подальшого розвитку.

За час свого існування авторська казка пройшла тривалий та непростий шлях, який привів її до сучасної літератури. Ідучи в ногу з часом, цей жанр постійно зазнає нових трансформацій, збагачується сучасними реаліями, розкриває проблеми сьогодення. Він не є сталим, адже «не стоїть на місці» та все більше набирає популярності як серед авторів, так і серед читацької аудиторії. Постійні перевтілення та еволюціонування літературної казки роблять її доступною для людей різного віку. Відтак процес розвитку цього жанру далеко не завершений, адже авторська казка має потужні можливості у різних аспектах: морально-дидактичному, науково-пізнавальному, естетичному, світоглядному тощо. Тож, вважаємо, що твори з таким жанровим визначенням і надалі будуть з'являтися в українській літературі, збагачуючи та вдосконалюючи її.

Н. Горбач, Т. Здіховська

ВІРШОВАНІ КАЗКИ

Варвара Гринько

КАЗОЧКА ПРО БУКВИ

Каже песик Лесику:

– Не ходив до школи я
І не бачив букваря,
Двір лише оберігав,
Знаю букви в слові «г-а-в!».

Каже котик Костику:

– Я і в класі не бував,
Крейду в лапки я не брав,
Я за мишами ганяв,
Знаю букви в слові «н-я-в!».

Каже півник курочці:

– Я про школу і не знав,
З батьком змалечку співав,
Б'ю крильми я щосвітанку: «Ку-ку-рі-ку,
З добрим ранком!»

Каже песик котику:

– Запитаєм Костика:
Чи всі букви півник знає,
Що так гарно він співає?

Тамара Коломієць

ГАРНА ХАТКА У КУРЧАТКА

віршована казка про тварин птахів

У маленького курчатка
Біля кладки – біла хатка,
А від хатки до дороги
Стежка стелиться під ноги.
Із розчинених воріт
Вируша курчатко в світ.
Йде, а сонечко згори
Заглядає у двори,
Розсипає по лужку
Квіти в жовтому пилку.
– От якби, – зітха курчатко, –
Колір цей мені у хатку.

А стежиночка в'юнка
Далі й далі утіка –
Між травицею-травою,
Між зеленою, густою.
– От якби,– зітха курчатко,–

Колір цей мені у хатку.
Тут стежиночка мала
До струмочка довела.
вірші для малятА в струмочку небо синє
В кожній світиться краплині.
– От якби,– зітха курчатко,–
Колір цей мені у хатку.
Ось, нарешті, і лісок,
І зозулин голосок –
На галявці, на осонні,–
Спілі ягоди червоні.
– От якби,– зітха курчатко,–
Колір цей мені у хатку.
Далі пагорбок, пеньок,
Під пеньком товстун грибок
У коричневій шапчині
Став на варті при стежині.
– От якби,– зітха курчатко,–
Колір цей мені у хатку.
Так ішло воно, дивилосьь,
Доки добре натомилосьь.
Через поле, через сад
Повернулося назад.
А як сонечко зайшло,
Спати в ліжечко лягло.
Тук! – прокинулось курчатко.
Вийшло. Глядь – оце так хатка!
Засміялося: – Чудова!
Вже не біла – кольорова!
Як же звуться кольори?
Запитаю в дітвори.
Хто зуміє їх назвати,
Буде в хатці гостювати.

Ганна Чубач

ЖУК МАЛИЙ І ВОЛОХАТИЙ

Жук малий і волохатий
Все життя прожив без хати.
Вдень від холоду тремтів,
А вночі від страху млів.
Дощик спинку обливав,
В душу смутку наганяв.
І набридло йому жити
Під дощами і під вітром.
Жук малий і волохатий
Захотів своєї хати.
По стежині біля ставу
Проповзав маленький равлик.
А у равлика вся спинка
Зручно схована в хатинку.
Жук у равлика спитав:
«Хто тобі хатинку дав?»
Равлик гордо похвалився:
«Яз хатинкою вродився!»
Потім равлик засміявся –
І в хатиночці сховався.
Жук образився, прибіг
Аж на наш низький поріг.
Зручно в сінях примостився,
Нашу хату роздивився.
А тоді спитав у брата:
«Де взялася ваша хата?»
Я за брата відказав:
«Хата? Тато збудував!»
Жук на мене подивився:
«Я сиріткою вродився!»
Потім з нашого порогу
Жук побіг аж на дорогу.
По дорозі йшла корова,
Круторога і здорова.
Жук питає про своє:
«А у тебе хата є?»
А корова їсть траву
Й каже: «В хлівчику живу!»
Жук подумав: «Хлів – здоровий,
Коли там живе корова».
Жук малий і волохатий
Натомився всіх питати.
Він заліз в трухлявий пень.
І сидів там цілий день.
Там і нічку він проспав.

Що робити – сам не знав.
А мурахи бігли в поле,
Мед збирали дикі бджоли,
І якась мала пташина
До гнізда несла пір'їну.
Жук розправив чорні крила
І відчув, що має силу.
І сказав собі завзято:
«Я також збудую хату!»
Підійняв суху травинку,
І стеблинку-бадилинку –
Поскладавши на листок.
Поволік все під місток.
Під містком жаби кричали,
І жука не помічали.
Ну, а він їх не злякався.
За свою роботу взявся.
Із глибокої криниці
Наносив крилом водиці.
Цілий день не спочивав –
Будував та будував...
А під вечір, ніби диво,
Хатка виросла красива.
Жук від щастя заспівав,
Потім сів і задрімав.
Позліталися джмелі:
«В хаті вікна – замалі!»
Носа висунув комар:
«Він забувся про димар!»
Обізвалася сорока:
«Ця хатинка – кривобока!
Всіх зацитькала змія:
«Хата гарна, бо – своя!»
Йшли мурахи навпростець
Й похвалили: «Молодець!»

Але жук того не чув.
Він – втомився,
Він – заснув.
Спав...
І бачив уві сні
Свою хатку в бур'яні.
Бачив небо,
Бачив поле –

Був щасливий,
Як ніколи!

КАЗКОВА ПРОЗА

Іван Андрусяк

КАЗОЧКА ПРО ЗАЙЧИКОВУ ЗНАХІДКУ

Жив собі Зайчик – вушка-сплюшка. Ходив на базарчик, грався з мушками, купував моркву й капусту хрумку, а іноді й гризав кору в садку. Одним словом, жив, як усі зайці, – аж раптом надібав зернятка оці... З базарчика якось він біг через ліс, велику морквину у торбі ніс і подумки нею вже ласував, аж раптом... спіткнувся і мало не впав.

– Ото вже роззява! – наш Зайчик шепче. Та бачить – на стежці лежить мішечок. А в тому мішечку – зерняток зо двісті, таких маленьких, що шкода й з'їсти. Узяв його Зайчик собі в торбину. Подумав:

– Завтра у зупку вкину. Може, якась це заморська приправа, тож зупка в мене вийде на славу. Та спробував вдома кілька на зуб і вирішив: – Це не годиться в суп! Гірчить у роті, ще й аромату від цього нібито й небагато. Не варто ними псувати страву. Краще я посаджу їх – цікаво...

А був наш Зайчик – варто сказати – трішечки, знаєте, лінькуватий. На грядці в нього все більше пусто – легше купити моркву й капусту, аніж лопатою лапки трудити, і спинку гнути, й воду носити... А тут його раптом як підмінили. Мов додалося в Зайчика сили. Грядку копає хвацько, на славу! Що за зернятка – дуже цікаво... Іде Лисичка й хитро жартує: – Уже базарчик тебе не рятує? Матимеш власну моркву й капусту. Дуже смачненькі зайчики тлусті... Зайчик від неї сховався до хати. Каже: – Не зможеш мене наздогнати. Лапки у мене прудкі – не загину. Сію на грядці заморську рослину. Каже:

– Достатньо її скуштувати – і зайчики зможуть навіть літати! Вовчик іде і сміється: – Зайчиську! Вже по капусту бігать неблизько? Вже тебе ніжки далеко не носять? Буде вовчатам страва хороша... Зайчик й від нього шмигнув до хати: – Будуть вовчата лапу смоктати! Ой, не діждешся – так просто не згину. Я сію на грядці заморську рослину. Досить листочок її скуштувати – і зайчики зможуть навіть літати...

Зайчик забув свої лінощі й пустощі. Грядки заклав і морквяні, й капустяні. Тільки ж була особливо красива та, де зростала заморська рослина.

Зайчик її поливав усе літо, й під осінь на грядці виростили... квіти!

Мама вимкнула світло й вийшла. Оля міцно стулила повіки, так, що перед очима замерхтіли різнокольорові кола: "Я хочу видужати. Бігати на вулиці з дітьми, їздити з гори на санчатах. А ще... я дуже хочу руде кошенятко, справжнє..." – думала Оля, тулячи до себе симпатичного іграшкового котика. І в цю мить до неї долинув ледь чутний стукіт. Дівчинка здригнулася й розплющила очі. Стукіт долинав від вікна. Оля скочила з ліжка, підбігла до вікна, зовсім забувши, що вона хвора, й припала чолом до шибки. Знадвору на неї дивилися двоє чорних очей-вуглинок, ніс-морквина нетерпляче посмикувався, а рот-гіллячка ворухився.

Сніговичок! Її сніговичок! Оля від подиву відкрила рота і так і стояла, завмерши, біля вікна. Але тут сніговичок підніс снігового кулачка й знову нетерпляче загунав у шибку. Дівчинка стріпнула головою й відчинила вікно.

– Ну, нарешті! Догадалася! – Сніговик подивився на Олю з неприхованою образою,

– З-заходьте, будь ласка... – Оля відступила від вікна й зіщулилася від морозного повітря, що хлюпнуло до кімнати.

– Знайшла дурня! Та я ж розтану відразу! І взагалі, якби це не ти мене зліпила та ще й не застудилася, тільки б ти мене тут і бачила!

– Ти мені снишся, правда? Але чому ти такий сердитий?

– Гм, снюся! Якраз! А сердитий я від природи. Яким зліпила, такий і є! А потім спробуй бути добрим і лагідним, коли цілий день треба стовбичити на гірці й весь час боятися, що хтось наїде на санчатах чи з їсть твого носа! Так, так! І не смійся! Ти не знаєш цих ворон, - буває, підлетить таке чорне дзьобате одоробло й вмить поцупить твого носа. Добре, ти хоч віника здогадалася в руки мені дати - вони віника бояться. Буває, коли ніхто не дивиться, - так оперішиш носату нахабу, аж пір'я полетить! Ну, гаразд, щось я тут розбазікався. Ходімо!

– Куди? – Оля перелякано відступила від розчиненого вікна ще на крок.

– Тю, і оце заради такої боягузки я дерся аж на п'ятий поверх по пожежній драбині! Усі кулаки пооббивав, поки достукався! Хіба не розумієш? Зовсім випадково у тебе з'явилася НАГОДА. Я беру тебе з собою ПО ЗНАЙОМСТВУ. А знайомство із сніговиком... ну, ти сама розумієш, – і сніговичок раптом весело, по-змовницькому підморгнув дівчинці.

Сніговичок подав Олі маленьку білу ручку, й дівчинка з острахом подала свою, – зараз її обпече холодом! Та ні, – її долоня занурилася у щось легеньке, пухнасте й ніжне. Їй несподівано стало так радісно, що вона, закинувши голову, засміялася. Потім відштовхнулася від підлоги, перелетіла через підвіконня і, вільно пливучи в повітрі, разом зі сніговичком повільно опустилася на засніжену землю.

– А тепер тримайся! – Сніговичок підвів Олю до великих саней, що стояли під засніженим дубом, сам сів попереду. Оля притулилася ззаду, міцно обхопивши сніговичка. Їй здалося, що вона обхопила пухову подушку. Сніговичок узяв старого віника-драпача, що лежав у санях, і, змахнувши ним, мов веслом, гукнув:
– Уперед!

І сани, підхоплені вихором, помчали у білу заметіль. Весь час, поки їхні сани летіли серед суцільної білої круговерті, Оля не розтуляла очей. Спробувала щось запитати у сніговичка, та рота заліпило снігом.

Нарешті спинилися, Оля озирнулася й зойкнула. Вони стояли на вершечку височезної гори. Гора була освітлена сотнями кольорових ліхтариків. А ще на горі видніло повно сніговиків. Були тут величезні, опасисті снігові баби, які статечно походжали туди-сюди й зверхньо поглядали на своїх маленьких, непоказних снігових родичів. І кожен сніговик був не схожий на іншого. В когось на голові – дірява каструля, хтось хизувався у крислатому капелюху. З носами – взагалі плутанина. Окрім помаранчевих морквяних, у декого стирчали носи-бурульки, носи-палички, носи-картоплини. А в одного маленького сніговичка за носа правила стара дірява шкарпетка, напхана снігом. Сніговичок той явно соромився свого шкарпеткового носа, стояв похнюплений і ні до кого не озивався. Олі стало шкода малого, й вона, помітивши на землі блискучу шишку, підняла її й простягнула сумному сніговичку. Той умить зрозумів, що вона хоче, й підвів голову. Оля віддерла примерзлу шкарпетку, пожбурила геть і приладнала шишку. Сніговичок радісно підстрибнув і помчав до гурту інших сніговиків.

А ще на цій чудовій горі, яка мінилася від сьйва ліхтариків різними барвами, видніло повно дітей. Всі усміхалися, в усіх були санчата, й вони, здається, тільки чекали якогось знаку, щоб помчати на них з височенної гори.

Оля поглянула на свого сніговичка:
– Може, тепер ти поясниш мені, що тут роблять ці діти й сніговики?
– Тепер – поясню. Всі ці діти зліпили цієї зими снігову бабу чи сніговика. Ти, певне, думаєш, що таких багато? Зовсім ні! З кожним роком усе менше дітей ліплять нас. А ти уявляєш, що буде, коли нас взагалі перестануть ліпити? МИ ЗАГИНЕМО!!! І тоді зима буде зовсім не такою. І Новий рік буде не той, і Різдвяні свята не ті. От ми й вирішили виконати ваші найбільші бажання, а ще покатати вас із чарівної гори.
– А хіба ця гора чарівна?
– Так! Бо ця гора нескінченна. Вона скінчиться тільки тоді, коли ти цього захочеш. Коли крикнеш: "Досить!"
– Сніговичок, а ти теж їхатимеш зі мною?

– Ні, зараз ми з тобою попрощаємось і цієї зими більше не зустрінемося. Але ти пам'ятатимеш мене завжди. І коли виростеш, розповіси про мене своїм дітям.

Скоро сніговики й діти зібралися навколо найбільшої снігової баби. Вона урочисто підняла вгору величезну мітлу й махнула нею. Зі сміхом і гамором діти кинулися до стрімкого схилу. Оля й собі скочила на сани, щосили відштовхнулася. Ще встигла озирнутися й побачила, як сніговичок махає їй услід рукою й щось гукає. Але слів його вже розчути не змогла.

Вона летіла й летіла з гори, летіла так, наче в неї вирости крила, летіла з такою швидкістю, що забивало дух, але було так радісно, що хотілося співати. І так тривало довго-довго, а може, лише мить. Відчула, що зараз от-от лусне від радощів, від нестримного сміху. І тоді вигукнула: "Досить!"

Оля розплющила очі. У кімнаті, залитій яскравим сонячним світлом, щось змінилося. Але що? Так само вигравала блискучими прикрасами ялинка, так само лежали під ялинкою подарунки. Тільки що це? Кошеня! Її пухнасте іграшкове кошеня, яке згорнулося клубочком під ялинкою, раптом поворушилося, стало на лапки, солодко потяглося й нявкнуло! Оля скочила з ліжка, підбігла до кошенятка і, підхопивши, притисла його до

грудей.
Двері відчинилися, й мама, усміхаючись, підійшла до Олі, поцілувала в щоку й сказала:

– Ось ти й видужала, температури нема. Може, вийдеш сьогодні на вулицю.

Оля стояла, зачудовано дивлячись на маму, – невже вона НІЧОГО НЕ ПОМІТИЛА? Невже не здивувалася, що її іграшковий Мурчик ожив? Ні, мама поводитися так, наче кошеня було в них завжди. Дівчинка підбігла до вікна й подивилася туди, де стояв її сніговичок. Він зник. На тому місці походжала велика чорна ворона й здивовано тицяла дзьобом у сніг. Виходить, нічна пригода їй не приснилася. Шкода, що сніговичок зник, але Оля пам'ятала його обіцянку – повернутися наступної зими.

ЯКЩО ВОНА ЙОГО ЗЛПИТЬ!

Зірка Мензатюк

ЯК АВТОБУС МАНДРУВАВ

Був собі автобус.

— Ну і що? — скажеш ти. — Автобусів тисячі.

Воно правда: у світі немало цікавіших речей. Та незвичайні пригоди трапились саме з простим приміським автобусом, до всього ще й не новим.

Отож був собі веселий деренчливий автобусик з потертими сидіннями і припилюженими боками. Його колеса добре знали й асфальт, і кам'янисті гірські шляхи, адже бігав він з далекого села до Коломиї, тоді з Коломиї знов у село, і так щодня туди-сюди, туди-сюди. Часом він їхав майже порожній, а то набивалося стільки людей, що ніде й повернутися, знадвору ж просили: посуньтеся на півчоловіка! І в автобус втискалося ще з десятків пасажирів з кошиками й бесагами, ліжниками й дубовими бочечками, свіжими коломийськими калачами, коробками з чобітьми, новими каструлями, з молдавським виноградом і ванільними булками дітям на гостинці. Все це неодмінно поміщалося, і, що цікаво, люди ніколи не сварилися. Навпаки, вони ще й підсміювалися над тиснявою та над своїм торгуванням, бо, як ви, напевно, здогадалися, так завізно бувало у ярмарковий день.

Автобус рушав потихеньку, покрекуючи розхитаними дверима. Красені-експреси обганяли його, обдаючи тугим гарячим вітром. «Щасливчики,— зітхав він їм услід.— У них завжди вільно в салоні. Вони їздять тільки по добрих трасах. Люди їх не можуть не любити» Але довго сумувати не випадало: автобус мусив квапитися, аби й його пасажири скоріш потрапили додому.

До мосту через Прут він підкочував по-справжньому хвацько. Тут з-за повороту виринала срібляста «Лада», що немов аж летіла над асфальтом. Автомобілі милувались нею, декотрі вітали її сигналами. Автобусик теж підморгував фарами. «Лада» не помічала ні його, ні гонористих експресів — бодай у чомусь він з тими красенями був однаковим! Біжучи далі, на околиці села автобус підбирав пасажирів, які не встигли дійти до зупинки, для старенької бабусі ставав поближче до її домівки, щоб не трудила ніг,— він таки був чемним і послужливим, як і личить автобусові.

Але в машин також трапляються нещасливі дні. Одного разу люди в салоні посварилися.

— Понаставляли кошиків під ноги! Приберіть з проходу! — обурювалися вони.

— Куди я їх заберу? — захищався власник корзин.

— Завжди в нас тиснява!

— І ідемо, як черепаха...

— Коли вже дочекаємось іншого автобуса? Цьому пора на металобрухт!

Автобус мовчки слухав нарікання. «Я старий і негарний, аби возити пасажирів,— журився він.— Може, через те, що я все ще їжджу, люди не одержують нового експреса?» Він міркував і так і сяк, а тоді вирішив, що раз не підходить людям, то возитиме в лісі вовків.

Автобус востаннє зробив коло на кінцевій зупинці та й подався геть. Він їхав і їхав, лісова дорога ставала все вужчою і майже губилася в траві,

чагарі обабіч зводились усе щільнішою стіною. Раптом напереріз майнуло, щось сіре. Здоровенні вовки виплигнули з гущавини й оскалили зуби.

— Ти чого сюди заїхав? Уже людям мало сіл та шосе? Вже добираються і в глухомань?

— Ні,— відповів їм автобус.— Я поїхав від людей геть, тому що більше їм не потрібен. Тепер шукаю інших пасажирів.

— То вози нас!

— Гарзд!

Двері розчинилися, і сіроманці повмощувалися на сидіннях.

— Поїхали!

Вони каталися зеленими дорогами, розлогими галявинами поміж стогами сіна, а де рівніше, то й просто серед буків та смерек. Вовки, забувши, що не зима, вили від захоплення, коли автобус підкидало на вибоїнах, а потім крізь розчинені вікна почали зривати шишки.

— Так чинити не годиться,— зауважив автобус.— Ви порушуєте правила безпеки.

— Ну і що? А нам подобається!

Вовки бавилися шишками, поки не обридло, а потім дістали цигарки й запалили. Автобус нахмурився.

— Гляньте на табличку над передніми сидіннями! — сказав він вовкам.

— Там щось написано, але ми неграмотні.

— То я вам прочитаю: «У нас не палять і не сміять».

— Ха-ха! Це в вас не палять, а в нас, у вовків,— навпаки.

— Але ж у салоні вовченята...— почав було автобус.

— Не твоє діло! — грубо огризнулися звірі.— Ти знай коти далі!

Автобус покліпав фарами та й поїхав, бо що мав робити?

Так вони каталися цілий день.

— А тепер,— сказали вовки, наколи звечоріло,— вези нас на полонину до кошари. Вівчарі подумують, що це туристи захотіли скуштувати полонинської кулеші. Ми ж під'їдемо поближче, похапаємо по овечці і — гайда в ліс! Ото бенкет влаштуємо!

«Як би не так!» — подумав автобус.

— До полонини,— сказав він,— я не дотягну. Пальне кінчається. Он, погляньте на шкалу.

Кольорові стрілки на табло танцювали туди-сюди,— біс його зна, що вони там показують?

— Мушу збігати по бензин на заправочну станцію,— провадив автобус.

— Там же люди...

— Еге. І з пасажирами в'їзд заборонений. Тому виходьте.

Мусили вовки вистрибувати на траву. Автобус захурчав мотором і — бувайте!

— Стій! Куди ти! На заправочну не в той бік! — волали услід сіроманці.

Та він не спинявся. їхав, їхав на гору, поки не вибрався на самісінький верх. Далі тільки небо блискотіло зорями. «Назад, з вовками людям пакостити, не верну, а тут що буде, то й буде!» — подумав автобус і покотив колесами по небу.

«Нова ракета!» — забриніли срібні голосочки. Глянув автобус, аж то зорі сміються до нього.

— Я не ракета, я старий автобус,— пояснив він.— Людям я не годжуся, вовки мені самому не до серця, ото й шукаю нових пасажирів. Хочете, вас покатаю?

— Хочемо, хочемо!

Він поїхав по небу, немов знайомою гірською дорогою. Зорі сміялися, тішились прогулянкою.

— Завтра і ви покатаєтесь,— обіцяв автобус тим, що не помістилися, і вони радісно поморгували вслід.

— Як зірки мерехтять! — говорили на землі люди.

А один хлопчик показував пальчиком на автобус, що знизу видавався маленькою рухливою зірочкою, і питав у тата, що це таке.

— Мабуть, супутник нової конструкції,— відповів тато.

В астрономів же вчинився справжній переполох. У свої телескопи вони добре розгледіли нашого заблуду і не знали, до якої групи небесних тіл його зарахувати. Після довгих суперечок вони прийшли до висновку, що це блукаюча автобусоподібна комета з орбітою, котра не піддається обчисленню.

Автобус же знай катався по Чумацькому Шляху, здіймаючи зоряну куряву.

— В нас сьогодні гамірно, як у ярмарковий день,— говорив він своїм сьайливим пасажиркам.

— А що таке ярмарок?

— Ви не бачили ярмарку? — здивувався автобус.— Ах, його ж уночі не буває!

І він розказував про яскраве торговище, де можна вибрати собі найвигадливішу річ від килима до писанки, переповідав розмови та жарти, яких наслухався, везучи людей з ярмарку додому.

— Ти сумуєш без людей,— сказали зорі.— Тобі треба вертатися на землю.

— Я там нікому не потрібен.

— Хіба може стати непотрібним друг?

— Я старий...

— Стара дружба тим більш дорога!

— Та ні вже, не вернуся.

Але відтоді автобус часто оповідав про земні вітри, які пахнуть арнікою й чебрецями, про гриби та чорниці, що їх у лісі — хоч коси, про річки й потоки, про зливи і крем'яні дороги, бо й вони у спогадах малювалися неслуханно гарними.

Тим часом гуцулів віз до села новенький автобус. Ух, як він мчав по асфальтівці! Як блискотіли його боки!

Проте назавтра гуцули дружно напалися на начальника автостанції:

— Верніть нам автобус, що був раніше!

— Ви ж маєте експрес! Чого ще хотіти? — здивувався начальник.

— Він не став коло моєї хати, і я мусила далеко вертатися,— поскаржилася бабуся.

— Він не підібрав нас на околиці села, і ми чекали наступного рейсу,— нарікало молоде подружжя.

— Він пошкодував своїх гарних коліс і не довів нас на слобідку, а там стоїть аж дев'ять хат. Верніть нам колишній автобус!

— Гм...— замислився начальник станції.— Але ж ніхто не знає, куди ваш автобус подівся...

— Та що в вас за порядки! — обурилися люди.— Пропадають цілі автобуси!

І вони зчинили такий гвалт, що начальник негайно пообіцяв розшукати пропажу.

У всі довколишні міста, села й хутірці полетіли телеграми. Дізналися про них і вовки. Сердиті за зухвалу втечу, вони розказали про автобус сільському листоноші, а той передав почуте куди слід. Астрономи теж не таїлися зі своїм відкриттям, і невдовзі жителі позаземних цивілізацій могли приймати радіограму:

«Коломийське АТП номер такий-то вимагає невідкладно повернути старий автобус крапка Він числиться на балансі АТП тому експлуатацію його на Чумацькому Шляху вважаємо неправомірною крапка»

Мабуть, зірки на радіограмах розуміються, бо хто б інший розповів автобусові, що його розшукують?

— Тепер уже ти не можеш не поїхати до людей,— сказали вони.

— Треба їхати,— погодився автобус.— Але й з вами розлучатися шкода.

— Ми щоночі світитимемо над твоєю дорогою!

— А я полечу з тобою! Я хочу до чебреців і арніки,— задзвенів голосок малого зореняти.— Візьми мене!

І воно вмостилося на вітровому склі.

На станції біля автобуса миттю виріс великий гурт.

— Потісніться ще трошечки! — просили знадвору, бо день був знову ярмарковий.

І ось наш автобус біжить знайомою дорогою. Вітер обвіває його пахощами полонини, жоржини й мальви кивають з квітників, і в його грудях, дарма що залізних, щось радісно щемить.

— Здрастуйте! — стишила хід срібляста «Лада».— Ви стояли на ремонті? Я вас давно не бачила...

— Мене? — не повірив автобус, а далі запевнив: — Віднині ми стрічатимемося щодня!

Ні, світ таки перемінився! «Нічого дивного,— міркував автобус.— Все-таки серед автобусів я якоюсь мірою космонавт». Йому легко і весело біглося, зореня сміялося на вітровому склі, а дорога стелилася поміж гір, від села до села, і не було їй кінця.

ТИСЯЧА ПАРАСОЛЬОК

Хочу розповісти про дівчинку, яку ти недавно бачив. Пам'ятаєш, у магазині: вона сердилась, аж ніжкою тупала, бо мама не хотіла їй купити... ой, забула що. Чи то іграшку, чи хустинку-носовичка, чи щось інше. А оце дівчинці (звуть її Улянкою) захотілося нової парасольки.

— Купи! — смикала вона маму за рукав.

— Нащо їй тобі, Улясю, в тебе є парасолька.

— Але не така. Та без квіток, і не червона. Купи!

— Доню, в мене грошей не вистачить. Ми прийшли по інші речі.

— Інші потім купиш. А тепер парасольку!

Даремно мати вмовляла Улянку — та розсердилась, розпхикалась, оченята її наповнилися злими капризними сльозами.

— Ти нехороша мама! — вигукнула дівчинка, висмикнула руку з матеріної долоні і вибігла з магазину.

Надворі вона розгубилася. Плакати не хотілось — мама однак не бачитиме її сліз. Піти б додому, але одній лячно.

— Що, нудьгуємо? — раптом почула мала. Коло неї стояв дідусь з довгою білою бородою — такою, як ото приклеюють Дідам Морозам на Новий рік.

— Нудьгую,— погодилася Улянка. — А ви працюєте Дідом Морозом?

— Ні. Але твоєму лихові зарадити можу. Хочеш, я подарую тобі тисячу парасольок?

— Аж тисячу?

— Так, тисячу звичайних дощових парасольок. У мене є ще й тисяча особливих, чарівних...

— Не треба особливих,— швидко заперечила дівчинка, адже вона знала, що всілякі чарівні речі — вигадка, а насправді їх нема.— Я хочу звичайних парасольок.

— Гаразд,— дідусь вийняв з кишені якусь річ, схожу на старовинний годинник, і щось у ній покрутив.— Вони вже в тебе вдома.

— Дякую,— мовила Улянка, не дуже, вірячи сказаному.

Уявіть собі: вдома вона справді побачила безліч парасольок! Червоних, зелених, синіх, коричневих, жовтих, з ромашками і гвоздиками, трояндами й фіалками, в горошок і в смужку, з найвигадливішими візерунками... Була навіть така самісінька, як та, що мама не схотіла купити. Улянка схопила її і побігла на вулицю, адже там саме зашелестів, як на замовлення, веселий теплий дощ. Рясні краплі лопотіли по новій парасольці. Та от досада: нікого з подруг чи просто знайомих дівчаток

надворі не було. «Ач, боягузки,— зітхнула Улянка.— Повтікали від дощу, начеб вони з цукру!» Вона розглядалася по вікнах і балконах, але їй звідти ніхто не визирав, ніхто не дивився на її обновку.

Раптом з-за будинку вибігли дівчатка з одною на двох парасолькою. Несли її вони абияк, сукенки в обох намокли, а дівчатка ще й босоніжки поскидали і ляпали по теплих калюжах. Улянка заздро подивилась їм у слід. «Їхня парасолька краща. Може, в мене теж є така?»

Вона не помилилася: вдома справді знайшла блакитну, як і в подружок на вулиці.

І ось Улянка знову надворі. Але навіть чалапати по калюжах чомусь невесело. Поодинокі перехожі квапились додому, на Улянку ніхто не звертав уваги, нікому їй на гадку не спадало, що в цієї маленької дівчинки є вже аж тисяча парасоль і така точнісінько, як у перехожих у руках, у неї, напевно, є теж. «А як би всі мені позаздрили, дізнавшись про це!» — подумала Улянка.

Вона вернулася додому і вибрала з десятків найяскравіших парасоль. Проте їй на цей раз їй не гулялося. Парасольки були важкі, розсовувалися на руках і — нікого не

дивували. Тільки один чоловік з лагідними очима сказав своїй доні: «Бачиш, яка хороша дівчинка? Несе подружкам парасольки, щоб не помокли. Молодець!» Улянка почервоніла від незаслуженої похвали, гуляти зовсім розхотілося, і вона подалась додому.

Але їй тут було не легше! Тато, вернувшись з роботи, хотів дивитися футбольний матч улюбленої команди, а до телевізора через парасольки годі приступитись; диван і крісла теж завалені ними.

— Негайно прибери цей базар! — нагримав тато на Улянку.— Через тебе ніколи по-людськи не спочинеш!

Улянка взялась прибирати парасольки, але куди? Вони заповнили всю квартиру, лежали у всіх кутках, у шафах, на полицях...

— Мамо, я голодна! — побігла Улянка на кухню.— Давай вечеряти.

Мама тільки розвела руками:

— Яка вечеря, Улясю? Я ледве звільнила кухню від твоїх парасольок, тепер лиш починатиму варити...

Навіть лягти спати було неможливо: ліжечко теж заповнили кляті парасолі!

Вранці Улянка встала заспана й сумна. У двері подзвонили. Дівчинка відчинила й зраділа: це був учорашній дідусь.

— Негайно, негайно заберіть ці парасольки! — забувши привітатись, вигукнула вона.

— Як забрати? Всю тисячу?

— Всі до одної!

Дідусь зосередився і мовив довге-довге слово. Таке довге, що з ним казку буде важко дочитати до кінця. Якщо ви раптом схочете позбутись тисячі парасольок, подзвоніть мені, і я скажу вам те слово по телефону.

Так от, дідок мовив чарівне слово, і парасольки миттю пропали. Навіть усі речі, які через них мама, тато й Улянка не змогли покласти на місце, ураз прибрали себе самі. Дівчинка полегшено зітхнула.

— Усе-таки шкода, що ти не хочеш парасольок,— сказав дідусь.— Можу запропонувати тисячу незвичайних, з якими не буде ніякого клопоту...

— Куди я їх складатиму?! — відмахнулася Улянка.

— Їх не треба складати. І не треба носити з собою. У дощ досить оглянутись довкола.

— Невже?

— Ці парасольки мають ще одну властивість: стає дуже весело, якщо з кимось ними поділитись. То як, подарувати?

— Ага,— невпевнено погодилася дівчинка.

Вона саме бавилася з подругами в парку біля фонтана, коли небо захмарилось, повіяло прохолодою. Малі затривожились: треба вертати додому.

— Не журіться! — заспокоїла їх Улянка.— Один знайомий чарівник подарував мені тисячу парасольок, які з'являються, саме коли їх треба.

Поки діти розпитували про чарівника, важкі краплі посипалися на землю.

— Ой, де парасолі?

І раптом розлогий клен закивав їм гілкою: сюди, сюди! Дощ скочувався по його листю, і під крону не потрапляло жодної краплі. Справжнісінька зелена парасоля! Діти зграйкою гайнули у сховок.

— А до мене хто? Моя парасолька з цвітом! — кликала молоденька липка.

— А моя з яблучками! — шелестіла яблуня.

— У мене крона найрозлогіша,— хвалився горіх.

— Моя ж найвища,— додавав своє стрункий ясен.

— А моя з горобцями! — і собі манила дітей плакуча верба.

Дівчатка ховалися то тут, то там під розлогими кронами-парасолями, перебігали з-під одного дерева під інше і так голосно сміялися, що навіть сонце визирнуло крізь проталину в хмарі. А дощ шумів, розливався теплими калюжами,— ще цього літа не було такого веселого, такого сліпого дощу! Зелені парасолі намокали, краплі пробирались-таки поміж листя, але хіба то біда? Від дощу ростеться краще!

— А гарно ти придумала про чарівника і його парасолі,— сказали Улянці дівчатка, коли дощ перестав.

— Ага,— не стала заперечувати вона й сама здивувалася, як усе-таки незрозуміло буває: від тисячі парасоль утіхи менше, ніж від простого сховку під деревами.

КАЗКА ПРО ГАЛАНТНОГО КАВАЛЕРА

Молода яблунька у приміському саду зацвіла цього року вперше. Була вона вже височенька, цвіту на гілках розсипалось рясно-рясно, і вона невимовно пишалася ним.

— От побачите,— шелестіла то до одної, то до другої своєї сусідки — старих розлогих яблунь,— побачите, скільки плодів буде в мене восени. Великих, одне в одне, жовто-рум'яних, адже я — сорту золотий ренет. Правда, гарна назва?

— Правда,— відповідали літні дерева, тепло усміхаючись на її слова.

І тільки мати, дуплава яблуня, що це з неї колись прищепили пагінець до тоненької дички, сердилась і бурчала:

— Чого вихваляєшся, дочко! Ти яблука спершу виплекай.

Але ренетка не зважала. їй було так сонячно й світло у цьому весняному саду!

— О, диво з див! — забриніло раптом щось до неї, і яблунька побачила метелика.

— Панночко, дозвольте зробити вам комплімент!

— Ой...— зашарілася вона.

— Ви білий парус моєї мрії, що пливе по зелених хвилях весни. Ви вся така, така!.. Дозвольте поцілувати кінчики ваших пелюсток.

— Що ви,— зовсім знітилася яблунька,— не треба.

Але метелик уже сидів на її гілці.

— Ви могли б зніматися в кіно і стати відомою актрисою. Але тут, у цьому саду,— хто вас тут бачить?

І хто розуміє ваші високі поривання? Ці допотопні яблуні такі консервативні!

— Які, які? — перепитала яблунька.

Але метелик не став їй пояснювати незнайомого слова, яке підхопив десь, пролітаючи міською вулицею, та й сам, либонь, не розумів.

— У мене душа художника, і мені здається, що ми могли б заприятелювати. Адже у вас тут немає друзів.

— Мене провідують бджілки, а недавно прилітав щиглик,— заперечила яблунька.

— Бджоли, ці руді, засмикані створіння! Завжди вони щось тягнуть до свого вулика, завжди в сімейних клопотах. Вони не вміють жити красиво.

Яблунька хотіла було сказати, що бджілки не руді, а золотисті, мов сонячний промінь, що вони ласкаві і дуже працьовиті, але не зважилася перечити елегантному красеневі.

— А, щиглик, з тими старомодними червоними кантами на крилах! Він навіть не бував у місті. Він не здатний оцінити вашу вроду... Проте мені уже час,— стрепенувся метелик.— Справи, знаєте, справи. Вибачте, мушу вас залишити. Дуже приємно було познайомитись! Я неодмінно, неодмінно до вас ще прилечу!

«Який він вихований,— зітхнула яблунька, коли метелик зник за деревами.— Не те що ми у цьому глухому саду...»

Він справді невдовзі прилетів з цілою зграйкою різнобарвних метеликів.

— Дозвольте познайомити: мій друг Літунець,— представив метелик одного з них.— Справжній знавець музики: одного разу він пролітав повз вікно кімнати, в якій грали вальс Шопена.

— Вальс? Мабуть, він ніжний, як вітерець опівдні,— сказала яблунька.

— У нас у кожного є якась хобі,— продовжував метелик.— Пурхунчик, приміром, пристрасний кінолюбитель. Уявіть собі, він щойно бачив афішх на фільм Федеріко Фелліні.

— Як цікаво! А... про що той фільм? — наївно запитала яблунька.

— Фільм? Ну, про... про життя! — глибокодумно мовив метелик.

Яблунька небагато, зрозуміла з такого пояснення, але, щоб не показувати свою необізнаність, більше не зважувалася нічого питати.

Метелики сиділи на її гіллі, модні, елегантні, розмовляли про різні невідомі їй речі, і наймудрішим серед них був, звичайно ж, її приятель. Ренетка потай милувалася ним і, хоч сама собі вона видавалася тепер незграбною і відсталою, все ж утішалася думкою, що метелик захотів познайомитись саме з нею.

Під вечір гості полетіли, пообіцявши навідуватись.

— Дочко, дочко! Ти надто легковажна. Не випадає порядній яблуньці знатися з якимись гульвісами,— докоряла їй стара ренета.

Але яблунька забула про все, не помічала бджілок, не зважала на щиглика, а цілі дні виглядала свого метелика. Він їй снівся ночами, проте більше так і не прилетів. Зате навідувалися його друзі і, передавши вітання від метелика, який, знаєте, страшенно зайнятий, розкошували серед рум'яного квіту.

Невдовзі яблунька захворіла. Листки на ній почали скручуватись, обмотані липучим павутинням, по гіллячках полізла гусінь.

— Як боляче,— жалілась яблунька.— І де поділась моя врода!

Одного дня в сад залетів щиглик, той самий старомодний щиглик, який ніколи не бував у місті і якого ренетка геть забула, зазнайомившись з метеликом. Він мовчки заходився визбирувати гусінь, і яблуньці полегшало.

Настала осінь. Срібно забриніла павутинка бабиного літа, і з обважнілих яблунь почали падати стиглі плоди. У сад прийшли люди з кошиками і драбинами. Вони обривали яблука і, милуючись ними, казали:

— Гарно вродив сад. Цього року політок на яблука.

Дерева полегшено потягались, розпростовуючи звільнене гілля, і гордо позирали на повні кошики.

— Ай-яй-яй, а ренетки червиві,— мовив садівник.— Весь урожай пропав. Як я прогавив метеликів-шкідників?

— Пропав урожай? Червивий? — вражено шелеснула ренетка.— І все це... через метеликів?

У саду пахло яблуками, осінню, прив'ялою отавою, яблука янтарно світилися в кошиках — саме такі, про які мріяла юна ренетка: великі, стиглі, одне в одне.

— Ах, той метелик! — тихенько заплакала яблунька, ронячи пошерхле листя.— А він же був такий люб'язний...

ЗАЯЧИЙ ПАСТУХ

Уже кілька днів Михайлик бігав у ліс і довго, дотемна, бродив далекими стежками й сіножатями. Заблудитися він не боявся; ліс підходив до самої їхньої хати й був для нього, як домівка. Він знав, де росли дрібні пізні опеньки, де назбирати шипшини, а де сизих терпких ожин. Знав, де звичайно ховалися зайці. Але тепер даремно обнишпорював розлогі кущі й острівці сухої осінньої трави. Гадаєте, він хотів побачити зайця? Ото ще! На це диво Михайлик надивився. Він шукав те, що не кожному випадає зустріти: заячого пастуха. Авжеж, серед вовків є вовчий пастух, серед ведмедів — ведмежий, а серед зайців — великий мудрий заєць із довгими-предовгими вусами. Зайці його слухаються, а він їх навчав, де безпечно пастися, де краще ховатися, як заплутати сліди й обдурити мисливців. Михайлик мав до нього справу.

Напровесні посадив він яблуневий сад — тоненькі щепи на крутосхилі. Нелегке то діло — виростити сад у горах. Ціле літо Михайлик доглядав свої яблуньки, обкопував, підв'язував, носив їм воду аж із потічка. Коли зривалася буря, він побивався: тільки б вітер не поламав його саджанців! Коли набігала плова — найгустіша карпатська злива, — він неспокійно прозиравав крізь мокре вікно: чи потоки води не виміють їх із корінням? Коли над горами кресали блискавиці, він благав: "Обминіть мої яблуньки! Вони ще маленькі!"

Вітер їх пожалів, плова-злива не змила, блискавки влучали деінде. Яблуньки прийнялися і трошки підросли. Тепер у Михайлика нова турбота: аби взимку зайці не погризли молоде солодке гілля. Пес Босий їх не встереже. Відколи постарівся, він тільки й робить, що спить у будці. Отож, уся надія на заячого пастуха! Він один може звеліти, щоб зайці не псували щепи.

Михайлик брів лісом навмання, шурхотів опалим листям. Уже вечоріло, і він мусив вертатися додому — знову ні з чим.

Раптом, мов з-під землі, перед ним вигулькнув незнайомиць у чорному вбранні й такому ж капелюсі.

— Допомогти тобі, хлопче? — лукаво підморгнув він. — Я знаю, де ховається заячий пастух. Але — послуга за послугу!

Михайлик від несподіванки лише кивнув головою.

— Скоро тут проїжджатиме вершник, — вів далі незнайомиць. — Попроси його глянути, чи справна ця рушниця.

Хлопець засміявся. Якщо йдеться про таку дрібницю, то про що мова!

– Тільки ж пильнуй: вершник має взяти рушницю в руки! І не обмовся йому про мене.

Чорний захихотів і сховався за кущами. А Михайлик подався на галявину. Там проходила лісова дорога, якою звозять сіно з верхів.

Довкола коїлося щось дивне. Мишки вискакували з нірок і щодуху тікали геть. Білочки квапилися кудись подалі.

Між деревами майнув тхір, промчав кабан, ламаючи хмиз.

На верхівку смереки всілася сорока й заскрекотіла:

– Скрекеке! Отаке! Він узяв рушницю!

А чорні ворони кружляли зграєю й голосно кричали:

– Кра! Украв! Кра! Украв!

– Нічого я не крав, – обурився Михайлик.

Але радість його пригасла. Вся ця справа не вельми гарна.

Авжеж, якщо подумати, то він долучався до якоїсь чужої брехні...

– Розумієте, – сказав він птахам, – я ціле літо працював, стільки відер води переносив на гору! А тепер щоб усе пропало?

Галява лежала сумна й порожня, лиш сиротливі квітки пізнього цвіту видніли в сутінках.

– Еге, ви сховаєтеся під сніг, – мовив до них Михайлик. – А яблуньки лишаться напризволяще. Як їх не пожаліти?

Мовчав пізньоцвіт, навіть голівками не похитував.

А з лісу по той бік уже виїхав вершник, яснів під ним білий кінь. Михайлик побрів назустріч. Ніс рушницю, мов важкий камінь, і на серці також наче камінь лежав.

– Добрий вечір, – сказав він до вершника, не підводячи очей. – Ось рушниця... але... але...

Ех, що буде, те й буде!

– Але вона не моя. Мені дав її чорний незнайомець. – Михайликові мов гора з пліч звалилася! І слово за словом він розказав усе, як було.

– Чи ти не впізнав мене, Михайлику? – спитав вершник. Хлопчик підвів очі... Та це ж святий Михайло, небесний Архистратиг! Завтра його свято.

– Ти знаєш, що станеться з рушницею, коли я візьму її до рук?

Враз хлопчик згадав: таж рушниця битиме все живе без промаху! Ось чому стривожилися птахи та звірі...

– Краще до неї не торкайтеся, – зітхнув Михайлик і відкинув рушницю геть.

– А що ж твій сад?

– Та... Я стовбурці соломою пообв'язував. Може, обійдеться?

Раптом галява стала біла-біла, і ліс побілів, навіть чорні смереки мовби накинули на плечі білі хустки. А на білому узбіччі сидів... Михайлик очам своїм не повірив! Сидів великий сивий зайчище з вусами довгими-предовгими, що аж звисали долі. Заячий пастух!

– Я все чув і бачив, – обізвався він до хлопця. – Ти пожалів моїх зайців, відвернув від нас загрозу. Так знай, що й жоден заєць не зачепить твій садок!

Заячий пастух кивнув довгим вухом і неквапно поплигав геть.

А чорний розсердився, що не по його вийшло. З тої злости він висунувся з-за куща і, гидко кривлячись, показав язика. Тоді висунувся з-за другого і скривився ще гидкіше. Так він тікав, кривляючись, і лишав за собою не сліди підошов, а відбитки свинячих ратиць. Небесний вершник прицілився зі своєї рушниці – блиснув вогонь, і чортяка (бо то ж був він) щез, лиш димілася калюжка гарячої смоли!

– Покатайся зі мною, Михайлику, – мовив хлопцеві небесний вершник. – Бо ти ж завтра іменинник.

Миттю Михайлик опинився в сідлі, і кінь помчав чи, може, полетів! Задніми копитами він торкався одної гори, а передніми – вже іншої, одним скоком перескакував річки, а села тільки миготіли! Гори, ліси й поля, що чорніли попереду, позад білого коня враз ставали білі-білісінькі... Аж ось удалині щось заясніло, засвітилося, мов прегарні високі свічки.

– Що воно видніє ген у синяві? – спитав Михайлик.

– Київ сяє золотоверхими соборами!

Тільки-но кінь став копитами на київських кручах, як назустріч загучало, задзвеніло, заграло! То Київ вітав свого святого покровителя. Бом! Бом! Бом! —гули великі важелезні дзвони. Дзелень! Дзелень! – озивалися менші. Дзілінь-дзінь!, Дзілінь-дзінь! – теленькали дрібні веселі дзвоники.

– Вставай, синочку, будильник дзвонить! – почув Михайлик мамин голос. Розплющив очі – аж він удома, в своєму ліжку.

– Вставай, подивися, що надворі сталося, – всміхалася до нього мама.

– Знаю, знаю! Приїхав Михайло на білому коні!

Він скочив до вікна, а надворі все засніжене! Униз по схилу темніли рядки яблуньок, на тоненьких гіллячках лежав сніг, а їм снівся білий цвіт, яким вони невдовзі завітчають гору.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР

Марійка сиділа й малювала. Спочатку взяла блакитний олівець:

— Хай небо буде погідне, ясне! – сказала вона і намалювала небо.

— У небі хай сяє сонечко, – сказала вона і взяла жовтий олівець.

Намалювала сонце, і небо повеселішало.

А внизу поле, чорне та сумне.

— Розвеселімо його! – мовили жовта і блакитна барви.

Узялися за рученьки і злинули додолу: одна блакитним дощиком, друга – ясним промінчиком.

У чорній землі спала насінинка. Пробудилася та й каже:

– Як мені хороше! Дощик мене напоїв, сонечко зігріло. Буду я проростати.

І над землею піднявся зелений паросток. І другий піднявся, і третій, і тисяча тисяч веселих зелених паростків!

– Тепер же я знаю, – засміялася Марійка. – Де жовте й блакитне удвох, там настає весна! Бо разом вони дають зелену барву.

Відклала олівці й замилувалася. Гарна жовта барва з блакитною! Як сонечко з небом. Як волошка із пшеницею. Як наш прапор.

КАША

Пройшов дощ, пісок вологий, то дівчатка пекли торти: один з ромашками, другий з нагідками, третій, найкращий, з трояновими пелюстками. Івась допомагав, квіточки збирав. Коли раптом, мов шуря-буря, не знати звідки з'явився змії. Був він трошки дурний, але ж зовні того не видно.

– Ану, хто буде зі мною битися? – заревів він. Діти розбіглися, як миші. Тільки Івась лишився, бо дуже злякався. Так злякався, що його ніжки мов приросли до землі.

– Хто ти такий? Як тебе звать? – ревноу до нього змії.

– І... Івась... – ледве пролепетав хлопчик.

– Іван? Та ще, може, й Побиван? – зрадів змії. – Тебе мені й треба. Гайда битися!

Івась з переляку тільки очками кліпав. Тоді Олеся, побачивши його скруту, вискочила з-за куща, за яким сховалася від змії, і заступила Івася. «Чи цей змії, бува, не дурний, що хоче битися з меншим за себе?» – подумала вона. А вголос сказала:

– Не бийся з ним, змію, бо він ще мало каші з'їв!

– Га? Мало з'їв? – гарикнув змії. – То принеси йому ще.

Хай він з'їсть, а я почекаю.

А сам міркує: «Подумаєш, якась там каша! Я жар, вогонь їм, я все одно дужчий!»

Олеся винесла з хати миску пшоняної каші і подала Івасеві. Хлопчик їсть, а змії сидить та до каші придивляється.

– Що ти їси, таке гарне та жовте? Часом не золото? – запитався він.

– А золото, золото! – відповіла Олеся, бо зрозуміла, що змії пришелепуватий. – Наша каша золота! На вогні варилася, на жару

вмлівала, ще й масла в ній ціла грудка, бо маслом каші не зіпсуєш!

Тут уже змії серйозно задумався. Золото, знав він, дороге! Навіть за жар

дорожче. Мабуть, від нього прибува більше сили! «Пожую-но і я золотця»,

– вирішив змії. Полетів до себе в печеру, де в черепочку, у темному

куточку тримав захований скарб. Вийняв золотий дукат, гризнув його та й

зуба зламав. «Ти диви, яке тверде, – здивувався він. – Треба його цілим ковтнути». Ковтнув, та й мало що не вдавився! – От біда! Не можу я золото їсти! – вражено похитав головою змії. – Не буду з тим хлопцем битися. Хоч він і малий, але краще не треба. Не полечу в його село. З досади влігся в печері і захропів, аж стіни задрижали. Діти здивувалися, а ще більше зраділи, що змії не вернувся. – Хай і не прилітає! – сказала Олеся. – Івась тим часом виросте. А виріши, всипле змієві березової каші! Отоді він знатиме, як бійки затівати!

Леся Мовчун

ЯК ЧЕПУРИЛИ ЇЖАЧКА

Зклопотана їжачиха кинула хатні справи і ледве встигла схопити за вухо бідового синочка, який і гадки не мав повертатися додому. Він дзигією крутнувся біля дверей і хотів було у дременути в ліс. – Попався, шибенику! – промовила з полегшенням їжачиха. Придивившись до сина, вона аж лапками сплеснула: – А який занехаяний! Ти хоч глядівся в Голубе озерце? Вигляд у малюка й справді був неохайний: мордочка замурзана, голочки позлипалися. Розпашілий від гри, він тільки хекав і підшморгував носом. – Ану-ну, зараз ми тебе... – суворо приказувала матуся. Набравши в глиняний черепок води з Голубого озерця, їжачиха дістала брусок сунічного мила і заходилася купати синочка. Вона обережно терла мочалкою з пахучої соломи спинку, розгладжувала голочки і раз у раз повторювала: – Он сухий листочок зачепився... Мабуть, із зайцями грався під старою березою? А тут що в тебе? Реп'яшок? Це вже точно – у бур'яні ховався! Малюк сопів, затуляючись від густої піни. – А ось, ось... Подумайте лишень! І як тебе відмити від смоли? Знову бігав на соснову галявину дражнити білочок! Їжачок відсапувався і ухилявся від міцних маминих лапок. – Ну, от... Тепер любо глянути: голочки гладенькі та м'якенькі, наче хутро в Ховрашка! – Та я, тітонько, і є Ховрашок! – обтрусився малюк і вибіг із хатки. І вже за порогом гукнув: – А за їжачка не турбуйтеся: його, мабуть, моя мама виміє...

Марія Мрозенко

РУДЕНЬКЕ ЯНГОЛЯТКО

(Коли люди замало вдаються до чудесних барв світу, коли малеча поринає у невгамовні турботи та клопітливі справи про життєві дрібнички, тоді на світ з'являється руденьке Янголятко. Це дивовижне Господнє створіння покликане на землю, щоб пробудити у людях почуття любові до цього чудового світу).

У небесному царстві біля Господа і Матінки Божої є багато Ангеліків. Всі вони схожі між собою — з гарненькими личками, кучерявим білявим волосячком та з чарівними білосніжними крильцями. Чудові Ангелики весь час заклопотані, мають вони багато різних справ. Небесні охоронці людям допомагають. А особливо піклуються, щоб малеча не втрапила у халепу. Святі Ангели дбають, щоб усі діточки виростили здоровенькими та розумненькими.

Ось такими поважними справами переймаються маленькі Ангели, на диво схожі між собою. Усі, як один. І тільки одне Янголятко, що віднедавна з'явилося в небесному царстві — зовсім не таке, як усі інші. Чомусь у нього руденькі кучеріки, а крильця — барвисті та сяючі, немов ота веселочка, яку вистеляє над світом Господь післядощової пори.

Веселі Ангелики у короткі хвилинки перепочинку наслідують з малого Янголятка:

— Всі Ангелики гарні та гожі.

А руде Янголятко ні на кого не схоже...

Сумує руденьке, задивляючись у небесне люстерко, бідкається:

— І навіщо таке неодоладне я з'явилося на світ?

З руденьких вій Янголятка слізки скапують. Та й ті, не як у всіх — не срібно-прозорі, а все кольорові. Гнівається руденьке Янголятко, витираючи їх барвистими крильцями:

— Сльози й ті у мене дивакуваті! І кому потрібний такий ось невдаха?!

— Чому ти плачеш, Ангелику? — почувся лагідний голос згори.

Обернулося Руденьке Янголятко — Матінка Божа над ним схилилася — красива та світла, як сонечко ясне. І усмішка така ж сонячна сяє на її ніжному лиці.

Розповіло руденьке Янголятко про свої біди. Матінка Божа погладила його по голівці:

— Малесеньке, не бідкайся про те, що ти не схоже на інших Ангелів. Все те, що подарував тобі Господь, має прислужитися. Пам'ятай це.

Замислилося руденьке Янголятко:

— І як ці веселкові крильця можуть прислужитися?!

Матінка Божа лишень посміхнулася на це. А потім злегка повела рукою — руденьке Янголятко й оговтатися не встигло, як опинилося разом з Матінкою Божою на землі, посеред просторої лісової галявини. Великими оченятами воно роздивлялося все навкруги. Яким чудовим видався йому світ! Якими яскраво-зеленими відкрилися барви землі!

— Тут гарно... — тільки й спромоглося вимовити руденьке Янголятко.

— Так, — мовила Матінка Божа. — Усе це Божа краса. І ти, маленьке, — провела ніжно долонею по личку руденького Янголятка, — маєш особливе покликання — мусиш дбати, щоб світ цей не втрачав своєї краси, а ставав іще привабливішим.

— Навіщо?!

— Щоб люди любили цей світ, подарований їм Господом.

— Хіба ж вони не люблять його тепер?

— Люблять, хоча й часто не помічають краси, що їх оточує. Вони мають так багато різних справ і клопотів.

— Як і білокрилі Ангели?

— Так... Ангели-охоронці на те й спішать до людей, щоб допомогти їм у їхніх справах.

— А кому допомагатиму я?

— Усім.

— Усім?! Сам один?! — великими оченятами руденьке Янголятко подивилося навкруги. Перед ним стелився такий безмежний світ!

— Ні, — усміхаючись, заперечливо схитнула голівкою Божа Матір. — Тобі допомагатимуть маленькі мрійники. Це — особливі дітки. Усі вони хочуть бачити світ барвистим і веселковим.

— Таким, як мої крильця?

— Так, таким, як твої чудові крильця, — ніжно усміхнулася Матінка Божа.

Руденьке Янголятко аж сплеснуло барвистими крильцями від захоплення. І від цього поруху враз сталося диво — з його ніжних веселкових крилець посипалися на траву розкішні кольорові квіти, встеляючи всю землю чудовим суцвіттям.

— Подивіться, яка краса навкруги! — маленькі діти веселою ватагою вибігли на галявину. Вони не бачили Матінки Божої і руденького Янголятка. Але це не було важливим. Головне, що в їхніх очах відбивалося сонцем щастя. А іще, барвиста стежина любові простелялася прямісінько від їхніх сердець до самісіньких просторих небес.

ХРЕСТИК

(Коли з кимось із діточок трапляється лихо, неодмінно на допомогу приходить руденьке Янголятко. Щоправда, діти навіть не здогадуються про це. Але ж відтепер знатимуть це напевно).

Щоранку, коли маленькі мрійники ще сплять, руденьке Янголятко мандрує небесами. Всівшись зручненько на пухкенькій білій хмаринці, воно оглядає чи все гаразд на землі.

Якось, завітавши у садочок знайомої дівчинки, руденьке Янголятко почуло жалібне схлипування. Воно зазирнуло поміж гілля дерев і побачило там заплакане дівчатко. «Щось тут не гаразд, — подумало руденьке Янголятко. - Зазвичай на віях діточок вигойдуються грайливі сонячні зайчики. Рожевовухі стрибунці опускаються із сонячних промінців на вії малечі, щоб звеселити світ усмішками радості. Де ж подівалися рудовухі грайлики? Чому вони покинули цю дівчинку?»

Руденьке Янголятко позирнуло на сонечко і побачило, що сонячні зайчики також сумували на промінчиках! Маленька мрійниця до своїх чудових вій пригорнула солоні сльози. Веселим зайченяттам не стало на них місця. Вони не знали, як їм бути відтепер. Крихітні рожевовухі стрибунці розгублено горнулися одне до одного, беспорядно стріпували своїми крихітними вушками і мало що не плакали самі. Та коли б ще й вони заплакали, сонечко надовго сховалося б за їхніми слізками. Руденьке Янголятко мусило подбати, щоб цього не сталося. «Треба дізнатися, що трапилося з дівчинкою», — подумало воно і опустилося на білій хмаринці ближче до землі. І саме вчасно, тому що почуло, як дівчинка бідкалася:

— Як я могла загубити хрестик? Він змалку був на мені. Хресний подбав, щоб я мала захист на тілі, а я вчора втратила дарунок хрещеного, граючись у садочку. Спостерегла це пізно увечері, коли хотіла поцілувати хрестик після молитви. Де ж я могла згубити свій оберіг?!

Картаючи себе, дівчинка намарне прогортала руками шовк трави. У розкішній густій траві нелегко знайти втрачене.

Руденьке Янголятко пригадало слова Божої Матері:

— Коли освячується хрестик, Господь надає йому великої небесної сили, щоб він оберігав не тільки душу, але й тіло охрещеної людини усе життя. Тому застерігайте діток були легковажними із небесним дарунком.

«Це негарно, що дівчинка загубила хрестик. Треба зарадити цьому. Тільки як?»

Руденьке Янголятко поглянуло вдруге на сонечко. Сонячні зайчики з надією дивилися на нього. І враз розумненьке руденьке Янголятко

збагнуло, що має робити. Воно чимскоріш помчало до сонячних зайчиків на гостини. Те, що сталося за мить, видалося дивовижним. Весела ватага рожевовухих зайчиків спрямувала своє сяйво на срібний хрестик, що лежав непомітно (але для сонячних зайчиків ще й як помітно!) біля чудової квіточки. Маленька мрійниця зразу ж вгледіла сяючий блиск. А побачивши хрестик, аж застрибала від радості:

— Він знайшовся! Я знала, що знайду його!

Одягнувши натільний хрестик, дівчинка пообіцяла:

— Відтепер я буду уважнішою. Більше ніколи не губитиму свій оберіг.

І коли вона посміхнулася, сонячні зайчики весело застрибали на її довгеньких віях, звеселяючи весь світ навкруги. А на білосніжній пухкенькій хмаринці вдоволено погойдувалося руденьке Янголятко, радо втішаючись тим, що новий ранок розпочався гарною сонячною справою.

Андрій М'ястківський

КАЗОЧКА ПРО ПИСАНКУ

Залишивши гніздечко, покотилось яєчко... Та котилось воно недалечко.

Квочка з курчатами на подвір'ї гуляла, діток своїх забавляла.

— Мамо, он яєчко по стежинці котиться, — сказало найменше курчатко.

— Ану ж, яке воно на колір?

— Біле, як сніг, — сказала квочка.

— А сніг який? — спитав півник, бо курчаток взимку ще не було, і снігу вони не бачили.

— Такий білий, як оте яєчко, що котиться, — відповіла квочка. — Однак скоро Великдень. То давайте пофарбуємо яєчко, щоб воно було барвисте, як весна.

Закотили курчатка яєчко до своєї хати й ну його фарбувати.

Припустив теплий дощик, потім стала веселочка в небі

Курчатка у веселочки фарб позичали, на білому яєчку весну малювали. Малювали лапками та писали пір'ячком — і покотилася писанка зеленим подвір'ячком. Курчатка її доганяли, на крилечках піднімали й дівчинці Наталочці, яка їх зеренцями годувала, водицею напувала, на свято Великдень подарували. І зацвіли вишні, черешні. Став гарний, як писанка, садочок увесь. І проказала Наталочка:

— Христос Воскрес!

КАЗКА ПРО ЯБЛУНЮ

На узліссі, біля рову, де дідусь мій пас корову, кучеряве, як вільце, зеленіло деревце. І зайчатко, і лисичка називали його — дичка, і колись давно-давно липам скаржилось воно:

— Чом я дике? Я не дике! Скоро виросту велике. Нині зовсім невеличке п'ю водичку од кринички, що прозора наче скло... Із зернятка я зросло. Ось довкола ліс буя... Може, кленом стану я, може, дубом в лісі скраю, ще не відаю, не знаю...

Тут при нім зайчатко стало, подивилося й сказало:

— Ти із яблука, що впало. До землі вчепилось ти, щоб під дощиком рости. Через років сім чи вісім станеш яблуною в лісі!

Засміялись лопухи:

— Хі-хі-хі! Хи-хи-хи! З неї яблуні не буде, бо затопчуть її люди. Якщо й вродить якийсь плід, то заглушить його глід!

Але йшов узліссям дід. З корячка води напився і на дичку задивився: «Непомітна, невеличка, але яблунька, хоч дичка. В бур'янах густих вона, але в корені міцна...»

Лариса Ніцой

СТРАШНЕ СТРАХОВИСЬКО

(уривок)

Одного погожого літнього дня Ярик з друзями і батьками поїхав на природу, до лісового озера. Воно було гарнюще, але страшенно засмічене. Діти швиденько попробирали і стали розважатися. Зненацька неподалік вони почули жахливий рик і стогін. Друзі пішли туди і побачили страшне страховисько — величезне, обвішене пляшками і обгортками. Виявилось, що це Лісовуня. «Який ліс — такий і я», — пояснює він дітям свій жахливий вигляд... Страховисько побігло назад у хащі, діти повернулися до батьків, але не розповіли про Лісовуню — хто ж їм повірить? Зненацька один з відпочивальників викинув в озеро порожні пляшки. З лісу почувся моторошний стогін...

* * *

Навколишніми селами і містечками ширилася чутка: у лісі завелось дивне чудовисько — страшне страховисько! Про це розповіли в теленовинах і написали в газетах: «Сенсація! Сенсація! Небачене чудовисько нападає та їсть людей!» Ніхто, правда, не міг сказати, кого воно з'їло, але всі були впевнені: раз у газетах написано, що їсть, — значить, їсть! — І нікого воно не їсть! — сердився Женьчик. Друзі сиділи на своїй вулиці. Було в них таке місце, де вони завжди збиралися.

— Ну як же нам бути? — міркували.

— Слушайте! — сказав Ярик. — Я тут подумав... Якщо ліс знову стане чистим і гарним, то й страховисько теж стане гарним і не страшним?!
— А як ліс може стати гарним? — запитав Валерчик.
— А якщо піти й поприбирати?! — запропонувала Марійка й подивилася на хлопців, чи не будуть з неї кепкувати.
— Треба набрати мішків, піти до лісу і все сміття там визбирати! — вигукнув Ярик.
— І ліс буде чистим і красивим! — підхопили Ромчик і Артемко.
— І Лісовуня перестане плакати! — зраділа Марійка.
— Ура-а-а!
— Ми самі не впораємося! — засумнівався Женьчик. — Якщо все лісове сміття скласти разом, ви уявляєте, яка це буде величезна купа? І куди ви її подінете? У мішечки?
І скільки таких мішечків вийде? Що з ними потім робити? Усі похнюпилися.
— То що, сидіти склавши руки? — мовив Ярик. — Я так не можу! Я хочу допомогти Лісовуні! Мені його шкода!
— І нам! — підхопили друзі. — Треба щось придумати! Думали, думали... Та нічого не придумувалося.
— Може, мамам і татам про Лісовуню розкажемо? — запитав Артемко.
— Мої не повірять, — відповів Валерчик.
— Мої теж, — зітхнув Женьчик.

— Ходімо до моєї мами, — озвався Ярик. — Вона казки любить, ану ж щось вийде!

Прийшли, розповіли. Сидить Ярикова мама, на дітей дивиться. Замислилася, а тоді й мовить:
— Про Лісовуню не знаю, що вам і сказати, а от ліс прибрати допоможемо! І пішла до інших татів і мамів — просити про допомогу. Ті відразу ж погодилися, кудись стали телефонувати, вантажні машини замовляти, щоб сміття вивезти...

* * *

У цей час у телепрограмі розповіли, що в одному лісі коїться лихо. Невідома сила напала на вантажівку, яка привезла биту цеглу. Небачене страховисько мало не розтрощило ту вантажівку. Водій ледве встиг наживати п'ятами. Тепер він стояв перед камерами телеоператорів *1, показував на подертій одяг і розповідав, як його мордувало, кусало і рвало на шматки страховисько.

Люди побачили новини — і почалася п'аніка*2. Про ситуацію доповіли президентові. Той наказав: «Негайно вжити заходи!» Наказ стали виконувати. Підтягли до лісу війська, оточили його танками. Танки наставили свої гарматні дула. Солдати наготували автомати й кулемети. Президентові доповіли: «І ліс, і страховисько знищити готові!»

— Як знищити?! — розгнівався президент. — Я не казав «знищити»! Я наказував «вжити заходи»!

І вирушив сам на місце події. Під'їхав, аж дивиться — по лісу діти ходять, і їхні тати й мами з ними. А навколо лісу армія стоїть, зброю налаштувала.

— Відставити зброю! — вигукнув президент і рушив до дітей.

— Ви чого тут? — питає. — Тікайте швидше додому! Страховисько!

— І ніяке це не страховисько! — Ярик з Марійкою відповідають. — Це Лісовуня!

— Ми його знаємо! — підхопили Женьчик і Валерчик, Ромчик і Артемко.

— Лісовуня хороший! Ми йому хочемо допомогти! Дозвольте нам до лісу піти!

— Ні! Не дозволю! — відмовив президент. — Дітьми ризикувати не будемо!

І почали діти його просити. А президент їх слухав, погляд його пом'якшав, а

— Ну гаразд, тільки я з вами піду!

Сполошилися тут президентські охоронці:

— Ми не можемо президента самого відпустити! У нас робота така — його охороняти! Ми також ідемо!

Тут і військові вишикувалися:

— У нас така сама робота — усіх від лиха обороняти! Ми теж йдемо! — і зброю свою знову вперед виставили.

— Не треба зброї! — попросили діти й роздали дорослим мішки для сміття.

Відступати нікуди — всі обережно рушили за дітьми у ліс. Ідуть крадькома, озираються, бояться, що зараз страховисько на них вискочить. Прочесали весь ліс, визбирали все сміття — ніякого чудовиська не зустріли. Вийшли з лісу, аж тут і сміттєвози під'їхали, ті, що тати з мамами замовили.

Забрали все сміття з лісу та на спеціальний сміттєпереробний завод повезли.

Став президент з дітьми прощатися. Аж тут тріснули гілочки — і вийшло на узлісся...

Очам своїм ніхто не повірив! На узлісся вийшло зелене пухнасте ведмежа! Кожушок з моху, ніжними ялинковими голочками прикрашений. Замість вушок — дубові листочки кумедно стирчать. Очі весело світяться, а за носа — шишка!

Гарнесеньке-е-е-е!

— Що це таке?! — питають тати і мами.

А діти радісно то між собою переглядаються, то на ведмедика зиркають.

— Ти, мабуть, Лісовуня! — здогадалися.

А Лісовуня лагідно всміхається і всім простягає кошика з грибами та ягодами.

— Це що?! Те страховисько, через яке стільки галасу? — здивувався

президент.

— Ага! — засміялися діти. І розповіли, як насправді усе було. Президент повернувся до свого кабінету й видав указ: «У всіх лісах, на річках і озерах смітити заборонено! А хто не послухає — того суворо карати!»

З того часу всі ліси, річки і озера стали чистими. У них живуть щасливі лісовуні. Вони такі ж, як ліс, тому їх мало хто помічає. Лісовуні вдячні людям за чисту природу. Якщо вам у лісі багато грибів чи ягід трапиться, не сумнівайтеся: це для вас лісовуні постаралися. Так Ярик і Марійка, Ромчик і Артемко, Женьчик і Валерчик кажуть. Вони це точно знають, бо зі своїм Лісовунею і досі дружать!

ЯРИК І РОГАТИЙ МІ

Казка для читання в родинному колі

Ясик — маленький хлопчик. Усі рідні зовуть його Ярик, а він сам себе Ясиком називає, бо ще не вміє «Р» вимовляти. Ясик завжди усміхається. Прокинеться вранці та й починає хихикати у своєму ліжечку. Тато й мама вже чують: це їхній синочок пробудився. — Ах ти ж наше сонечко! Наше Ярилко! — схилиються над дитиною.

Ясик уже знає, що ярило — це сонце, на честь якого він названий. Засинає Ясик теж усміхаючись. Мама з татом йому перед сном книжечку читають, цілують його. Затишно Ясикові, спокійно.

Одного разу вмотився Ясик спатки, очки закрив, а сон не йде. Покрутився Ясичок — немає сну. Повернувся Ясик на бочок і подивився у вікно, а там...

Ой леле! За вікном хтось рогатий в очі світить!

Злякався Ясик і гірко заплакав.

Почули Ясиків плач мама з татом, прибігли, синочка на руки взяли, гладять, утішають, а Ясик аж схлипує.

— Там! Там! — і ручкою за вікно показує.

— Що там, синочку? — рідні у вікно заглядають.

А там на небі тільки місяць молодий з двома ріжками сяє та зорі виблискують.

— Он! — показує Ясик на місяця. — Боюся!

Стали тато з мамою синочка заспокоювати, що то ще одне сонечко, тільки воно вночі світить, місяцем називається. Не хоче Ясь і чути. Боюся» — і все тут. Ледве вгамували та приспали малого. А наступного вечора Ясик знову за своє:

— Мі-мі! — пальчиком у небо показує і от-от знову заплаче. Прочитав йому татусь перед сном казочку, матуся колискову заспівала — ніби спить малий. Тільки дорослі за двері, а Ясик знову очима луп-луп і

боїться у вікно глянути, місяць йому таким страшним видається. Заліз Ясик під ковдрочку і носа не показує.

Лежав-лежав, коли чує, хтось плаче тихенько. Прислухався Ясик — такий плач жалібний! Шкода йому стало, висунувся з-під ковдри та й питає пошепки:

— Ей! Хто там сльози ллє?

— Я! — тоненько почулося від вікна.

— А чому ти плачеш?

— Бо мені страшно!

— І мені стлашно, — каже Ясик. — Там за вікном мі-мі ходить, здоловий і логатий. Давай удвох боятися!

— Згода! — відповів хтось з-за вікна й одразу пожалівся: — Тут темно, незатишно! Усі сплять! Немає кому й слова сказати!

— Мені скажи! — відповідає Ясик.

За вікном почулося зітхання:

— У мене є мрія. Найдужче в світі мені хочеться, хоча б разочок, лягти в тепленьке ліжечко, укритись м'якенькою ковдрочкою і послухати перед сном казку!

— То в тебе немає ковдочки? — підхопився Ясь. — І казочку тобі ніхто не читає?! Біднесенький!

Ясик скочив з ліжка і підійшов до вікна. На підвіконні, звисивши ніжки та вкрившись хмаринкою, сидів молоденький місяць.

— Ой! — вигукнув Ясик. — Мі-мі?!

А я тебе боявся!

— А я тебе! — відповів місяць.

— А мене за що боятися? — здивувався Ясик.

— А мене за що? — здивувався місяць.

— І обоє розсміялися.

— А знаєш, що? — сказав Ясик. — Ходи до мене в ліжечко. Я тебе уклию і лозповім казочку.

— Справді?! — зрадів місяць і відразу вмоствився зручненько в Ясиковому ліжку.

Хлопчик підіткнув Місяцеві з усіх боків ковдрочку, як це робила Ясикова мама, і розповів Місяцеві казочку, яку читав для Ясика тато.

А на ранок Ясик прокинувся щасливий і радісний.

— Мамусю! Татусю! — весело засміявся. — До мене вночі місяць у гості пРРРіходив!

— Правда? — зраділа мама і поцілувала синопка в маківку.

— Я його більше не боюся! — задоволено повідомив Ясик.

— Молодець! — похвалив тато й теж поцілував синочка. — Дорослим стаєш!

З того часу місяць часто приходив у гості до Ясика. Хлопчик підріс, навчився вимовляти літеру «Р» і називає тепер себе Яриком. Він переповідає місяцеві казки, ті, що читають йому мама з татом. Місяць сидить на Яриковому підвіконні, звисивши ніжки, слухає ті казки й щасливо усміхається.

Подивіться на небо! Якщо там зараз місяця немає — це він знову до Ярика в гості подався!

Лариса Письменна

ЧОМУ ЗНИКЛА ШАПКА-НЕВИДИМКА

Сьогодні Ясик був слухняний, не те що його сестричка Галинка. Бо Галинка вивернула тарілку з молочною кашею просто мамі на коліна і зняла такий плач і вереск, хоч вуха затикай. То мамі слід би було плакати, але вона не плакала, тільки сказала, що вже терпець уривається — ніяк не діждеться, заки Галинка підросте й порозумнішає. А от Ясик дуже старався, як ніколи старався: не пустував, не сіпав за хвоста старого кота Маврикія і навіть перетягнув зарюмсану Галинку до ліжечка. Хоча, признатись по совісті, дівчиськові слід би надавати добрих лящів. Тато сказав, що сьогодні, у вихідний, він сам глядітиме Галинку, а мама з Ясиком нехай краще підуть собі гуляти. А що Ясик був сьогодні як ніколи слухняний, то мама й вирішила: підуть вони не куди-небудь, а до лісу і Бо не так часто доводиться бачити сина слухняним, а коли вже заслужив, то нехай відчує — як-то добре слухняним дітям живеться. І в лісі Ясик слухався. Ще краще, ніж удома: не ламав гілок, не витоптував квітів, не полохав пташок. Навіть не рушив високого рудого мурашника, хоча й дуже кортіло. Переконавшись, що Ясик сьогодні таки слухняний посправжньому, мама прилягла у затінку під кущами й задрімала. А Ясик хотів було назбирати попід соснами торішніх шишок — ними добре вціляти у стовбури, аж зирк: у траві блищить такий собі маленький золотаво-зелений жучок. І очі у нього відсвічують вогниками.

— Ух ти! — захоплено вигукнув Ясик. — Ма мо, поглянь — який ловкий жучок- Я такого зроду не бачив.

Але мама не прокинулась, а жучок заговорив людським голосом:

— Не буди маму, нехай трохи відпочине.

— Ти вмієш розмовляти? — аж підскочив од подиву Ясик. — Такого не може бути!

— Як-то не може бути, коли є. Та я ще не таке вмію, — похвалився золотавий жучок.

— А що ти вмієш?

— Я можу стати Летючим Конем і одвезти слухняного хлопчика до Країни Казок. Там він зможе вибрати собі аж три чарівні речі.

— А... якщо хлопчик неслухняний?

— То можу стати диким кабаном. Підчеплю пустуна іклами за штанці й закину в будяки. А ти який?

— Я сьогодні слухняний.

— А вчора?

— А вчора не дуже...

— Це добре, що ти признаєшся,— визнав жучок.— То хочеш до Країни Казок полетіти?

— Ой, хочу! Хочу! Страшенно хочу!

— Гаразд. Але ти зможеш там вибрати собі не три, а лише одну чарівну річ. Аби ж ти щодня слухався...

— Еге, щодня,— зітхнув Ясик.— Щодня — то дуже важко. Он наша Галинка ніколи не слухається, тільки й знає, що каверзувати та рюмсати.

— Ну, вона ще надто маленька, а ти вже до школи ходиш. Хіба ні?

— Умгу...

— Отож-бо! Та вже сідай мені на спину.

Тут жучок обернувся на золотавого із зеленими очима коня. Не дуже великого, на великого Ясик не заліз би, а на такого завбільшки, як сусідський собака Казбек. Ясик вправно скочив на Летючого Коня, і вони полинули до Країни Казок. Тут все було майже таке, як у нас. Тільки маленький чепурний будиночок стояв не на фундаменті, а на курячих ногах. Летючий Кінь пояснив Ясикові, що стара хатка давно вже розвалилася, а Бабу Ягу переселили в цей — новий, з усіма вигодами будинок, аби вона на старості лиха не знала. По тому він ввічливо проіржав, і з будиночка вийшла добра Баба Яга, привітно усміхнулася і подала Ясикові рум'яне яблуко. Те яблуко могло вилікувати геть усі хвороби на світі, але Ясик хворобами не цікавився, бо сам ще, здається, ніколи не хворів. Ну, хіба набивав собі гулі на лобі чи дряпав коліна. А що яблуко згодилося б комусь іншому, хлоп'якові й на думку не спало. Далі їх перестріла Лисичка-сестричка, але зовсім не хитра, а щира. Вона хотіла подарувати Ясикові курочку, і не просту, а таку, яка несе золоті яєчка. Та Ясик подумав: якщо яєчка ті золоті, то їх і їсти не можна. А золото — навіщо воно йому? Ще трошки пролетіли, аж зупинив їх Вовчик- братик. Він усміхався широко — від вуха до вуха і мав для Ясика щонайліпший подарунок: справжнісіньку шапку-невидимку! Ясик відразу й ухопив її, подякував, а Вовчик-братик весело помахав хвостом, як сусідський пес Казбек. Летючий Кінь голосно заіржав, і вони помчали назад із Країни Казок.

Зупинилися на тій самій галявині, де Ясик побачив зеленого жучка. Ясик зіскочив з Коня, а може, Кінь зменшився і сам, вискочивши з-під Ясика, зник.

— Синку! Ясику! Де ти? — вже кликала мама.— Пора додому.

— Я ту-у-ут! — відгукнувся Ясик. Про свою пригоду він поки не став розповідати: а що, як мама надумає сховати шапку-невидимку? І вони пішли додому. Шапки-невидимки мама, звісно, не помітила.

* * *

Пообідавши та відпочивши, Ясик знову вийшов надвір. Там надяг шапку-невидимку й озирнувся. Он у затишку стоїть розкладний манеж, а в ньому тупцяє— вчиться ходити Галинка. Ясик підбіг до манежу.

— Ку-ку! Ку-ку!

Галинка стала озиратися, але Ясика побачити не змогла — немарно ж на ньому була шапка-невидимка! Тоді Ясик закукурикав, далі занявчав, а потім загавкав. Тут дурненька Галочка перелякалася й заверещала на повний голос. Ясик підхопив сестричку на руки й почав її погойдувати. Мала ще не розуміла дивовижі, що її погойдує хтось невидимий, заспокоїлася й почала засинати.

А з дому вибігла стурбована мама — вона чула Галинчин вереск і вжахнулася, не знайшовши в манежі своєї маленької донечки. Ясик же тим часом присів за кущі смородини з Галочкою на руках. Йому треба було б швидше зняти з голови шапку-невидимку, і тоді мама, забачивши дитину на руках у брата, не лякалася б, а навпаки — навіть зраділа. Але Ясь не здогадався.

Мама оббігла навколо будинку, далі кинулась в дім — дзвонити по телефону в міліцію про те, що вкрали дитину. Коли примчав на мотоциклі міліціонер, то Галинка вже спокійнісінько спала на постільці в манежі — Ясик устиг покласти туди сестричку.

— Що це ви, громадянко, марно міліцію турбуєте? — суворо дорікнув міліціонер.— Власної дитини не побачили.

— Та не було її, не було! — запевняла мама. Вона вже не плакала, бо Галочка знайшлася.

— Може, хто з сусідів брав дитину? — розмірковував міліціонер.

— Ніхто з сусідів не приходив. Ви вже пробачте...

Тут Ясик не втримався і голосно пирхнув од сміху. Мама здригнулася, міліціонер насторожився, пильно оглянув усе подвір'я, далі здвигнув плечима, мовчки козирнув та й подався з двору до своєї міліції.

Мама понесла Галочку в дім, а Ясикові сподобалася така забава. Тому він надумав ще трошки пожартувати. На ганку спокійно вмивався старий кіт Маврикій. Ясик нечутно підступив до нього і смикнув за хвоста. Маврикій голосно нявкнув і з переляку стрибонув у розчинене вікно. На підвіконні стояла велика банка полуничного варення. Маврикій перекинув банку, і варення облило його всенького — від вусів до хвоста.

Ото Ясик сміявся! Аж живіт заболів од сміху! І справді — хіба не смішно було дивитися, як рожево-слизький Маврикій під мамин крик кулею вилетів на подвір'я і чкурнув кудись у кущі. Тут до двору забіг сусідський собака Казбек.

Ага, от зараз Ясик добре його налякає! Він підкрався до Казбека й загарчав найтовщим, як зумів, басом. Проте Казбек нюхом відчув Ясика,

підскочив на задніх лапах, а передні поклав Ясеві на плечі. Ще й шапку-невидимку збив з голови.

— Іди геть! — крикнув Ясик, відіпхнув Казбека й кинувся шукати свою шапку-невидимку...

День шукав, два шукав — не знайшов. І чому вона зникла?

ЧАРІВНА ГОСТЯ

Занедужала бабуся Завірюха. Зажурилася. А саме ж час надійшов закрутити вихором сніжинки й понести їх від землі до неба під кришталевий бренькіт крижаних бурульок. Адже Новий рік надходить! Так ні: налетів шалапут теплий Вітер, зареготав та й давай навколо Завірюхи пританцьовувати. Геть спітніла стара, розкисла й заховалася під блакитною красунею Ялинкою. Ця молоденька кучерява Ялинка радувала всіх своєю вродою, бо росла в самому центрі міського парку, гойдала на сизо-голубих вітах забіяк горобців, білощоких синичок, а віднедавна ще й червонуватих снігурів.

— Ой лишенько... Ой горенько...— жалібно стогнала баба Завірюха.— Відчепися від мене, харцизяко. Дочекайся весни, тоді й гасай-бешкетуй, а мені дай спокій. Ой, розкисаю...

— Чим тобі допомогти? — запитала Ялинка. Вона була вся, до останньої голочки, добра та привітна.

— Красунечко голубесенька! Пообривав мої крила шалапут теплий Вітрисько, перевів мене на кисіль. А мені ж Новий рік зустрічати! — І Завірюха з горя хотіла завити: «у-у-у!», але в неї вийшло тільки тоненьке і жалібне «і-і-і-і».

— Не журися,— потішила Завірюху Ялинка.— Не забувай, що я не звичайна собі ялинка, а — чарівниця. Зараз я тебе вилікую.

І вона затріпотіла всіма голочками й задзвеніла блакитним запашним голосом. Адже у чарівної Ялинки і голос блакитний та запашний.

Тут ураз примчав холодний Вітер, підхопив крижаними руками під боки знесилену бабу Завірюху і став її заморожувати. Завірюха вже не пищала жалібно: «і-і-і...», а загула своїм справним голосом: «у-у-у-у!», бо одужала й мала силу високо мчати сніжні вихори назустріч Новому року. Молоденька Ялинка і собі почала крутитися та витанцьовувати парком, адже в таку завірюху ніхто з людей до парку не зайде. Та зненацька прилетіла й зацвірінькала ціла згряя горобців. Хоч як вила Завірюха, та вони перецвірінькали її:

— Біда! Біда! До дідуся Івана Івановича внучка Марійка приїхала! Новий рік зустрічати!

— Та яка ж тут біда? — блакитним сміхом засміялася чарівна Ялинка.— Це ж радість!

— Ні, біда! Ні, біда! Бо ж дідусь Іван Іванович саме захворів і побивається, що не може для своєї любові внучечки ялинку принести і прикрасити. І Марійка плаче — боїться за дідуся, аби тому зовсім кепсько

не стало. Хіба ж не біда? Дідусь нас завжди взимку підгодовував, а тепер і вийти не може.

— Справді, біда,— погодилася лагідна Ялиночка.— І я добре знаю Івана Івановича, він частенько спочивав біля мене на лаві. Якось хлопчачи надумали наламати моїх блакитних лапок, то він їх враз так присоромив! І Ялинка покинула танцювати, бо зрозуміла: треба чимось допомогти дідусеві та розважити його внучку. Але чим? Це ж не Завірюху лікувати...

— На моїй верхівці залишилася найкраща шишка. Може, подарувати її дівчинці Марійці?

— Що там шишка! — залентували горобці.— Цвірінь, цвірінь! Ти краще сама піди до них. Цвірінь! Ти ж чарівна, ти можеш пройти крізь муровані стіни будинку. Цвірінь, поспішай!!!

Що ж, горобці хоча й розбишакуваті пташата, та добре радять. Чому ж би й справді не піти до хворого дідуса та його засмученої онучки? Нехай - і вони як годиться зустрінуть Новий рік.

Дідусь Іван Іванович лежав у ліжку й тихенько стогнав. Мабуть, не так од хвороби, як від зажури: адже його улюблена внучка Марійка цього року залишилася без ялинки. А Марійка хоча й не стогнала, проте нишком ковтала сльози. Сумний вечір, що й казати.

І раптом обоє вражено скрикнули. Та як було не скрикнути, коли посеред кімнати з'явилася блакитна Ялиночка. Вона війнула смолистими пахощами й тихо заспівала такі щирі та веселі слова, що Хвороба з Нудьгою зіщулились, скрутилися та й нишком згубили.

На вітах красуні Ялиночки яскраво зачервоніли снігурі, заблискали білими щоками синички, а який дзвінкий танок завели навколо Ялинки заводіяки-горобці! Та це ще не все: уявіть собі, на верхівці Ялинки сиділа ошатна й пухнаста білочка й тримала в лапах золотаву шишку. Вона кинула ту шишку Марійці, дівчинка спіймала подарунок і подала шишку своєму дідусеві. А сама, поглядаючи на гороб'ячий хоровод, затанцювала з ними, немов горобличка. Отоді вже й сама Ялинка плавко закружляла в новорічному танку. Яке то чудесне було свято! Навіть дідусь Іван Іванович — він уже зовсім одужав від радості — підвівся з ліжка й заходився весело притупувати м'якими повстяними капцями.

Коли блакитна Ялинка повернулася до рідного парку (люди не помітили її втечі, бо дуже мело і вихрило снігом), вдячна бабуся Завірюха прикрасила пахучі голочки щонайкращими, щонайбільшими срібними сніжинками. Та й лягла спочивати під Ялинкою.

Зійшло сонце Нового року. Засяяли снігові шати на блакитній Ялинці. Люди, що в цей день приходили до парку, милуючися красунею, запевняли, що нічого прекраснішого вони ніколи не бачили. І це була правда.

Надія Приходько

СОНЦЕ ЗАБЛУКАЛО

Кілька днів Сонце спочивало, вкутавшись важкими хмарами. А сьогодні нарешті вітер зім'яв пухнасте покривало, розірвав його і поволік по синьому небу. Сонце розплющило очі. Кинуло на галявину золотистий сніп променів.

Закортіло синичці Щебетушці погрітися на Сонці, та воно вже завершило до заходу. Ой лишенько! Воно ж, мабуть, спросоння заблукало! Адже влітку сонце підіймалося набагато вище.

— Сонечко! — крикнула синичка. — Ти ж збилося зі свого шляху!
Та Сонце було вже далеко.

— Кого ти кличеш? — запитав горобець.

— Ой, горобчику! Наше Сонечко заблукало. Треба йому в цей час над сосниною бути, а воно покотилося до обрію...

Горобець не на жарт збентежився. Підлетів снігур. Він весело привітався, запросив пташок на ягоди та, довідавшись про новину, захвилювався:

— Гайнемо до дятла, розкажемо йому про це!

— Дядьку дятле! Сонце з дороги збилося! — закричали пташки.

— Гей, сусідко! — покликав дятел синицю Летінь, матір маленької Щебетушки.

Стара синиця порядкувала в дуплі, лаштувала вечерю.

— Що там скоїлось?

— Ти й досі не помітила, що Сонце заблукало? — хитро примружив дятел бузинове око. — Молодята¹ хочуть його рятувати!.. Вони ще не знають, що у Сонця кілька доріг. Влітку — одна. Тією дорогою Сонце мандрує прямісінько понад лісом. Тоді воно ласкаве і щедре, ходить в небі поволі, золоте проміння сіє — землю гріє. Восени обирає іншу путь — боком золотаві ліси обходить. А от взимку зовсім низько оббігає.

— Наше Сонечко дуже цікаве, — втрутилася матуся Летінь, — воно в цей час на півдні гостює, інші заморські землі оглядає.

І пташкам знову стало весело.

— Матусю, — посміхнулася Щебетушка, — а я знаю, де Сонце гостює. Воно тепер сяє в тих чудових краях, куди полетів дядько лелека. Де ростуть величезні пальми, де цвітуть у затінку ліани.

Еге ж, доню, у тих краях тепер днина довга- довга.

Сонце вже зовсім закотилося за обрій і виглядало звідти однією червоною скибочкою, яка щомиті зменшувалася. От воно й зовсім сіло, тільки червона заграва над обрієм залишилася. Мороз почав до галяви підкрадатися, білими валянками поскрипувати. Зітхнув — війнув крижаним вітром, порозганяв пташок кого куди. Матуся Летінь укрила Щебетушку м'яким крилом, і обидві вони зігрілись і заснули. Цілу ніч Щебетушці снились заморські країни з ласкавим Сонцем, що гостює там цілісінькі дні.

Юрій Ярмиш

ЛІСОВІ БАЛАКУНИ

Якось насварилися птахи на відомих лісових балакунів:

– Хоч би хвилину помовчали! А то Сорока Цілісінький білий день скрекоче – плітки переказує, Зозуля все перераховує – та часом і помиляється. Пугач вночі лякає, спати не дає. А Болотяний Бугай у річку дзьоба опустить та й гуде собі так, що аж на тому боці чути!..

Засоромились балакуни. Зібралися докупи, кажуть:

– І ми мовчати вміємо! Відтепер, аж доки нас не покличете, ми – ані пари із дзьобів...

І коли сонечко за ліс покотилося, Сорока, Зозуля, Пугач всілися на високу сосну, а Болотяний Бугай поблизу на березі річки, в очереті, і замовкли.

Аж тут із нори під сосною вилізли руді лисенята та й почали гратися — борюкаються, один одного наздоганяють, ще й голос вчать подавати — гавкають тоненько, повискують, мов щенята.

Пугач не втерпів, витріщив свої банькаті очі:

– Пугу! Пугу-у! Ану геть звідси, не заважайте нам мовчати!

Почувши це, Болотяний Бугай аж ревонув спересердя:

– І що ти за птах, Пугачу! Одразу порушив слово!

А Зозуля швидко перерахувала:

– Ку-ку! Ні, не один, це ви обидва розбалакалися. Ку-ку!

Тоді Сорока, що спостерігала за всім цим з вершечка сосни, аж заскрекотала у захваті:

- Лише мені одній вдалося промовчати!

ПРО АНДРІЙКА І ЧАШКУ

– Скоро у нас зовсім не лишиться посуду,— не раз бідкалася мама. Ніде правди діти, Андрійко таки справді дуже необережний. Тільки минулого тижня розбив дві чашки, три склянки, блюдце і тарілку. І хтозна, чи довго б це тривало, якби не пригода, що трапилася з Андрійком цієї неділі...

Батьків удома не було. Годуючи на кухні рибок в акваріумі, хлопчик рукавом змахнув зі столу чашку, на якій була намальована рожевоцока дівчинка і корівка з великими лагідними очима. Мама дуже любила цю чашку, бо пила з неї молоко ще відтоді, як була зовсім малою. І ось тепер на підлозі лежали два черепки — один з дівчинкою, другий — з корівкою. Переляканий Андрійко схопив ті черепки і викинув їх у відро для сміття.

І раптом...
В казках іноді буває це раптом.

Біля будинку, де жив Андрійко, пролетіла Летюча Чарівниця. — Ой лишенько! — сплеснула руками чарівниця. — Цей хлопчик навіть мамину чашку не зберіг. А вона так її любила... Ні, цьому треба покласти край!

Чарівниця була маленька, тому легко влетіла через квартиру на кухню і крикнула:

— Негідний хлопчисько! Ти не бережеш потрібних і красивих речей. Стань чашкою!

Андрійко відразу став зменшуватись, зменшуватись і — ой! — раптом перетворився на чашку, дуже схожу на оті, що стояли на столі.

Чарівниця поставила чашку, чи то пак Андрійка-Чашку, на стіл.

— Ось тепер ти зрозумієш, як важко бути чашкою, коли тебе не бережуть! — насварилась Летюча Чарівниця і зникла.

Ви вже знаєте, що того дня вдома нікого не було. Кіт Васько, відомий домашній хитрун, якого Андрійко перед цим погнав з кухні, обережно озиралась, знову увійшов на кухню.

— Нія-у! Де Андрійко?.. Нем-ма! — зрадів кіт і вистрибнув на стіл.

Цікаво, а чи є тут щось смачненьке?

Васько зазирнув у хлібницю. Фуркнув, нічого смачного там не знайшовши, незадоволено махнув хвостом і посунув Андрійка-Чашку на самісінький краєчок стола.

Андрійко хотів закричати, але чашки, навіть зачаровані, кричати, на жаль, не вміють. Натерпівся ж він страху, доки кіт не пішов з кухні.

Незабаром прийшла мама і відразу подалася на кухню готувати вечерю.

Вона кинула у відро із сміттям лущайки, побачила там свою улюблену чашку і сказала:

— Ну, звичайно ж, це Андрійко знову нашкодив, а сам десь відсиджується у парку. Ой, буде йому непереливки, коли повернеться.

«Мені вже й так непереливки, мамо!» — хотілося заплакати Андрійкові.

Але чашки плакати не можуть.

Прибіг додому Андрійків старший брат Микола. Налив собі чаю і ну лупцювати нещадно по боках Андрійка-Чашки, розмішуючи ложечкою цукор.

Напився Микола чаю та й покинув чашку немитою на кухонному столі біля крана. Побачила це мама і розгнівалася:

— Я приходжу додому страшенно натомлена. А квартира не прибрана.

Підлога не підметена. Сміття не винесене. Посуд не помитий. Ви з Андрійком зовсім мені не допомагаєте!

Мама зопалу стала кидати брудну тарілку на тарілку!

Блюдце на блюдце!

Чашку в чашку!!!

Андрійка-Чашку вона викинула аж на самісіньку верхівку цілої гори посуду. Гора похитнулася... І Андрійко-Чашка полетів з висоти маминого зросту на підлогу. Якби він був звичайною чашкою, то обов'язково розбився б на шматочки. Але Чарівниця зробила так, що Андрійко, впавши

на підлогу, став... самим собою! І все обійшлося величеньким синцем на коліні і гулею на лобі. — Ти що, з неба звалився?— розгубилася мама і знову ледь не гримнула увесь посуд на підлогу. Та Андрійко несподівано для самого себе спритно підхопив ту немиту гору посуду і обережно поставив її на кухонний стіл. — Ой, мамо, не питай!— сказав він, потираючи забите коліно.— Як добре бути твоїм сином, а не чашкою. Дай-но я краще допоможу тобі.

ЗАЙЧИК І ВОВЧИК

Якось вибіг Зайчик на галявину, а там Вовчик. На пеньку перед ним комп'ютер. Сидить Вовчик і кнопки натискає.

Що ти робиш, Вовчику? — запитав Зайчик.

— Вираховую, — відповів той, — де вас, зайців, у лісі найбільше. Ти ж знаєш, як ми з татом і вся наша родина вас любимо...

Знітився Зайчик, а тоді, набравшись хоробрості, попросив:

— Дай і я спробую.

— Що? — зиркнув на Зайчика Вовчик.

— Вираховувати!

Зайчик натиснув на кнопки, подивився на екран і зібрався бігти далі.

— І що ти вираховував, Зайчику? — поцікавився Вовчик.

Довідався, де в нашому лісі найменше вовків. Спасибі! Бувай!

— Бувай! — спантеличено промовив Вовчик.

ЯК СОЛОВЕЙКО ВСКОЧИВ У БІДУ

У Соловейка з Солов'їхою народилося надзвичайно здібне пташеня! Ця звістка рознеслася по всьому лісі.

— Те пташеня співає не тільки по-солов'їному, а й по-дроздиному, і як Вівчарик може, а захоче, то і як Зяблик утне!

Тільки й мови було в лісі, що про новий нечуваний талант.

Звідусюди його запрошували.

Так непомітно промайнуло літо. І Солов'ятко надумало дати останній — прощальний концерт. Йому хотілося підкорити своїх слухачів. Воно залилося треллю Славки- чорноголовки. Потім несподівано запищало, як жовтогруда Вівсянка.

Раптом пронизливо засвистав Зяблик:

— Коли мале пташеня наслідує інших співаків, це може тішити. Але дорослий Соловей повинен співати по-своєму! Ти покажи нам своє — солов'їне мистецтво!

Співак від сорому зірвався з гілки і майнув у рідний ліс.

СХЕМИ АНАЛІЗУ ТВОРІВ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Схема аналізу прозового твору

1. Тема твору.
2. Ідея твору.
3. Жанр твору.
4. Композиція твору.
5. Головні та другорядні персонажі.
6. Запитання за змістом твору.

Зразок для аналізу прозового твору

Зірка Мензатюк ЗАЯЧИЙ ПАСТУХ

Казка

Уже кілька днів Михайлик бігав у ліс і довго, дотемна, бродив далекими стежками й сіножатями. Заблудитися він не боявся; ліс підходив до самої їхньої хати й був для нього, як домівка. Він знав, де росли дрібні пізні опеньки, де назбирати шипшини, а де сизих терпких ожин. Знав, де звичайно ховалися зайці. Але тепер даремно обнишпорював розлогі кущі й острівці сухої осінньої трави. Гадаєте, він хотів побачити зайця? Ото ще! На це диво Михайлик надивився. Він шукав те, що не кожному випадає зустріти: заячого пастуха. Авжеж, серед вовків є вовчий пастух, серед ведмедів – ведмежий, а серед зайців – великий мудрий заєць із довгими-предовгими вусами. Зайці його слухаються, а він їх навчав, де безпечно пастися, де краще ховатися, як заплутати сліди й обдурити мисливців. Михайлик мав до нього справу.

Напровесні посадив він яблуневий сад – тоненькі щепи на крутосхилі. Нелегке то діло – виростити сад у горах. Ціле літо Михайлик доглядав свої яблуньки, обкопував, підв'язував, носив їм воду аж із потічка. Коли зривалася буря, він побивався: тільки б вітер не поламав його саджанців! Коли набігала плова – найгустіша карпатська злива, – він неспокійно прозиравав крізь мокре вікно: чи потоки води не виміють їх із корінням? Коли над горами кресали блискавиці, він благав: "Обмініть мої яблуньки! Вони ще маленькі!"

Вітер їх пожалів, плова-злива не змила, блискавки влучали деінде. Яблуньки прийнялися і трошки підросли. Тепер у Михайлика нова турбота: аби взимку зайці не погризли молоде солодке гілля. Пес Босий їх не встереже. Відколи постарівся, він тільки й робить, що спить у будці. Отож, уся надія на заячого пастуха! Він один може звеліти, щоб зайці не псували щепи.

Михайлик брів лісом навмання, шурхотів опалим листям. Уже вечоріло, і він мусив вертатися додому – знову ні з чим.

Раптом, мов з-під землі, перед ним вигулькнув незнайомиць у чорному вбранні й такому ж капелюсі.

– Допомогти тобі, хлопче? – лукаво підморгнув він. – Я знаю, де ховається заячий пастух. Але – послуга за послугу!

Михайлик від несподіванки лише кивнув головою.

– Скоро тут проїжджатиме вершник, – вів далі незнайомиць. – Попроси його глянути, чи справна ця рушниця.

Хлопець засміявся. Якщо йдеться про таку дрібницю, то про що мова!

– Тільки ж пильнуй: вершник має взяти рушницю в руки! І не обмовся йому про мене.

Чорний захихотів і сховався за кущами. А Михайлик подався на галявину. Там проходила лісова дорога, якою звозять сіно з верхів.

Довкола коїлося щось дивне. Мишки вискакували з нірок і щодуху тікали геть. Білочки квапилися кудись подалі.

Між деревами майнув тхір, промчав кабан, ламаючи хмиз.

На верхівку смереки всілася сорока й заскрекотіла:

– Скрекеке! Отаке! Він узяв рушницю!

А чорні ворони кружляли зграєю й голосно кричали:

– Кра! Украв! Кра! Украв!

– Нічого я не крав, – обурився Михайлик.

Але радість його пригасла. Вся ця справа не вельми гарна.

Авжеж, якщо подумати, то він долучався до якоїсь чужої брехні...

– Розумієте, – сказав він птахам, – я ціле літо працював, стільки відер води переносив на гору! А тепер щоб усе пропало?

Галява лежала сумна й порожня, лиш сиротливі квітки пізньоцвіту видніли в сутінках.

– Еге, ви сховаєтеся під сніг, – мовив до них Михайлик. – А яблуньки лишаться напризволяще. Як їх не пожаліти?

Мовчав пізньоцвіт, навіть голівками не похитував.

А з лісу по той бік уже виїхав вершник, яснів під ним білий кінь. Михайлик побрів назустріч. Ніс рушницю, мов важкий камінь, і на серці також наче камінь лежав.

– Добрий вечір, – сказав він до вершника, не підводячи очей. – Ось рушниця... але... але...

Ех, що буде, те й буде!

– Але вона не моя. Мені дав її чорний незнайомиць. – Михайликові мов гора з пліч звалилася! І слово за словом він розказав усе, як було.

– Чи ти не впізнав мене, Михайлику? – спитав вершник. Хлопчик підвів очі... Та це ж святий Михайло, небесний Архистратиг! Завтра його свято.

– Ти знаєш, що станеться з рушницею, коли я візьму її до рук?

Враз хлопчик згадав: таж рушниця битиме все живе без промаху! Ось чому стривожилися птахи та звірі...

– Краще до неї не торкайтеся, – зітхнув Михайлик і відкинув рушницю геть.

– А що ж твій сад?

– Та... Я стовбурці соломою пообв'язував. Може, обійдеться?

Раптом галява стала біла-біла, і ліс побілів, навіть чорні смереки мовби накинули на плечі білі хустки. А на білому узбіччі сидів... Михайлик очам своїм не повірив! Сидів великий сивий зайчище з вусами довгими-предовгими, що аж звисали долі. Заячий пастух!

– Я все чув і бачив, – обізвався він до хлопця. – Ти пожалів моїх зайців, відвернув від нас загрозу. Так знай, що й жоден заєць не зачепить твій садок!

Заячий пастух кивнув довгим вухом і неквапно поплигав геть.

А чорний розсердився, що не по його вийшло. З тої злости він висунувся з-за куца і, гидко кривлячись, показав язика. Тоді висунувся з-за другого і скривився ще гидкіше. Так він тікав, кривляючись, і лишав за собою не сліди підошов, а відбитки свинячих ратиць. Небесний вершник прицілився зі своєї рушниці — блиснув вогонь, і чортяка (бо то ж був він) щез, лиш димілася калюжка гарячої смоли!

– Покатайся зі мною, Михайлику, – мовив хлопцеві небесний вершник. – Бо ти ж завтра іменинник.

Миттю Михайлик опинився в сідлі, і кінь помчав чи, може, полетів! Задніми копитами він торкався одної гори, а передніми – вже іншої, одним скоком перескакував річки, а села тільки миготіли! Гори, ліси й поля, що чорніли попереду, позад білого коня враз ставали білі-білісінькі... Аж ось удалині щось заясніло, засвітилося, мов прегарні високі свічки.

– Що воно видніє ген у синяві? – спитав Михайлик.

– Київ сяє золотоверхими соборами!

Тільки-но кінь став копитами на київських кручах, як назустріч загучало, задзвеніло, заграло! То Київ вітав свого святого покровителя. Бом! Бом! Бом! – гули великі важелезні дзвони. Дзелень! Дзелень! – озивалися менші. Дзілінь-дзінь!, Дзілінь-дзінь! – теленькали дрібні веселі дзвоники.

– Вставай, синочку, будильник дзвонить! – почув Михайлик мамин голос. Розплющив очі – аж він удома, в своєму ліжку.

– Вставай, подивися, що надворі сталося, – всміхалася до нього мама.

– Знаю, знаю! Приїхав Михайло на білому коні!

Він скочив до вікна, а надворі все засніжене! Униз по схилу темніли рядки яблуньок, на тоненьких гіллячках лежав сніг, а їм снівся білий цвіт, яким вони невдовзі завітчають гору.

Аналіз твору:

1. Тема твору – розповідь про незвичайну пригоду хлопчика Михайлика, який хотів уберегти свій яблуневий сад від зайців і шукав заячого пастуха.
2. Ідея твору – не варто довіряти незнайомцям, навіть заради здійснення власних бажань; добро завжди перемагає зло.
3. Жанр твору – літературна казка.
4. Композиція – зачин: розповідь про те, що Михайлик посадив яблуневий сад на крутосхилі і його хвилювання, щоб узимку зайці не погризли молоді деревця; основна частина: пошук заячого пастуха, зустріч із чорним незнайомцем та святим Михайлом; кінцівка: виявилось, що Михайликові приснився незвичайний сон.
5. Головний герой – хлопчик Михайлик; другорядні – чорний незнайомиць, святий Михайло, заячий пастух.
6. Запитання за змістом твору:
 - Для чого Михайлик шукав заячого пастуха?
 - Чому хлопчик погодився на умови чорного незнайомця?
 - Що, на вашу думку, спонукало Михайлика розповісти правду святому Михайлові?
 - Ким виявився чорний незнайомиць?
 - Якими словами ви охарактеризували б хлопчика Михайлика?

Схема аналізу віршованого твору

1. Тема ліричного твору.
2. Основна думка.
3. Жанр твору.
4. Художні засоби.
5. Запитання за змістом твору.

Зразок для аналізу віршованого твору

Вадим Скомаровський
ВЕСНЯНИЙ ПОЇЗД
...А дощ, як просо з лантуха,
Сійнув, сипнув навкіс,
І вигнулася райдуга,
Мов залізничний міст.
У вербах грім відлунює,
І нам здалось на мить:
За річкою-красунею
Десь поїзд гуркотить.
Ось він уже над плесами

Гукнув протяжно: ту-у-у!
І заgrimів колесами
По райдузі-мосту.
Звиваються пружинами
Вагонів ланцюжки,
В них їдуть пасажирами
І квіти, і пташки.

Аналіз твору:

1. Тема вірша – опис весняного грозового дощу.
2. Основна думка – гроза теж має свою особливу природну красу.
3. Жанр – поезія.
4. Художні засоби: порівняння (А дощ, як просо з лантуха, сійнув, сипнув навкіс; і вигнулася райдуга, мов залізничний міст; звиваються пружинами вагонів ланцюжки); метафори (дощ сійнув, сипнув; поїзд гукнув протяжно ту-уу; і заgrimів колесами по райдузі-мосту; звиваються пружинами вагонів ланцюжки; квіти і пташки їдуть пасажирами).
5. Запитання за змістом твору:
 - Чому автор назвав поезію «Весняний поїзд»?
 - Якою виглядає гроза у творі: страшною чи красивою? Чому?
 - З чим у вірші порівнюється дощ? Чому?
 - За якими ознаками автор порівнює грім із поїздом, а міст із веселкою?

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ТЕРМІНІВ

Акровірш – поетичний твір, у якому початкові літери кожного рядка, прочитані зверху вниз, утворюють слово чи фразу, присвячену певній особі або події.

Між людьми, як пташка, в'ється,
У людей і їсть, і п'є;
Ходить старець, просить, гнеться,
А у неї всюди є. (Л. Глібов).

Алегорія – спосіб двопланового художнього зображення, що ґрунтується на приховуванні реальних осіб, явищ і предметів під конкретними художніми образами з відповідними асоціаціями з характерними ознаками приховуваного.

Алітерація – стилістичний прийом, який ґрунтується на повторенні однорідних приголосних задля підвищення інтонаційної виразності вірша, для емоційного поглиблення його смислового зв'язку.

Амфібрахій – трискладова стопа з наголосом на другому складі.

Анапест – трискладова стопа з наголосом на останньому складі.

Анафора – риторична фігура, вживаний на початку віршових рядків звуковий, лексичний повтор чи повторення протягом цілого твору або його частини синтаксичних, строфічних структур.

Антитеза – стилістична фігура в художній літературі та в ораторському мистецтві, що полягає в драматичному запереченні певної тези чи у вмотивованому контрастуванні смислових значень бінарних образів.

Байка – коротке, переважно віршоване, алегоричне оповідання, в якому закладено дидактичний зміст; один з різновидів ліро-епічного жанру. Складається з оповідної частини та висновку-повчання.

Бурлеск – вид комічної, пародійної поезії та драматургії, генетично пов'язаний із народною сміховою культурою, акцентований на свідомій невідповідності між змістом і формою.

Веснянки – це вид календарно-обрядових пісень, які виконувалися у весняну пору, їх основна тематика – закликання весни, любовна та шлюбна, тема життя одружених жінок.

Вірш – 1) елемент ритмічного мовлення в літературному творі, основна одиниця віршованого ритму; 2) система поетичного мовлення, що має іманентні закономірності внутрішньої ритмічної організації та структури, де особлива роль належить ритмічним акцентам.

Гіпербола – різновид тропа, що полягає в надмірному перебільшенні характерних властивостей чи ознак певного предмета, явища або дії задля особливого увиразнення художнього зображення чи виявлення емоційно-естетичного ставлення до нього.

Градація – стилістична фігура, котра полягає у поступовому нагнітанні засобів художньої виразності задля підвищення чи пониження їхньої емоційно-смислової значимості.

Гротеск – вид художньої образності, для якого характерними є: 1) фантастична основа, тяжіння до особливих, незвичайних, ексцентричних, спотворених форм; 2) поєднання в одному предметі або явищі несумісних, різко контрастних якостей, що веде до абсурду; 3) заперечення усталених художніх і літературних норм; 4) стилєва неоднорідність (поєднання мови поетичної з вульгарною, високого стилю з низьким тощо).

Гумореска – невеликий віршований, прозовий чи драматичний твір з комічним сюжетом, відмінний від сатиричного твору легкою, жартівливою тональністю.

Дактиль – трискладова стопа з наголосом на першому складі.

Дитяча література – це література, творена безпосередньо дітьми або для дітей. Термін “дитяча література” позначає сукупність творів художнього і нехудожнього характеру, призначених для читання дітьми різних вікових категорій (і створених з урахуванням специфіки дитячого сприйняття).

Термін “література для дітей” є ширшим, ніж дитяча література, – це література, створена спеціально для дітей, і така, яка створювалася для дорослого читача, але може бути цікавою (і зрозумілою) певним дитячим віковим категоріям.

Зміст поняття “дитяча література” має містити літературу для дітей віком до 18 років. Мовно-стильова специфіка творів для дітей залежатиме від вікової диференціації, а тому доцільно у практиці дошкільного і шкільного навчання використовувати терміни “література для дітей дошкільного віку”, “література для дітей молодшого шкільного віку”, “література для дітей середнього шкільного віку”, “література для дітей старшого шкільного віку”.

Дума – жанр (вид) суто українського речитативного народного героїчного ліро-епосу який виконували мандрівні співці-музики: кобзарі, бандуристи, лірники в Центральній і Лівобережній Україні. Обсягом дума більше від історичних та баладних пісень, з якими, як і з давнім дружинним епосом (старовинні колядки, билини), має генетичний зв'язок.

Експозиція – вихідна частина сюжету художнього твору, в якій стисло подається ситуація, що логічно випереджає зав'язку, хоча може в тексті передувати не тільки їй, а й подаватися після неї окремими деталями впродовж усього твору (затримана експозиція) або ж наприкінці (зворотна експозиція).

Епітет – один з основних тропів поетичного мовлення, призначений підкреслювати характерну рису, визначальну якість певного предмета або явища і, потрапивши в нове семантичне поле, збагачувати це поле новим емоційним чи смисловим нюансом.

Епіфора – стилістична фігура, протилежна анафорі, повторення однакових слів, звукосполучень, словосполучень наприкінці віршових рядків, строф у великих поетичних творах. Вживається задля увиразнення художнього мовлення.

Жанр – вид творів у галузі якого-небудь мистецтва, який характеризується певними сюжетними чи стилістичними ознаками.

Зав'язка – елемент сюжету, вихідний момент у розвитку дії художнього твору.

Загадка – жанр фольклору, дотепне запитання, часто у віршованій формі. Загадка вживається не лише для активізації пізнавальних можливостей дитини, практикованою етнопедагогікою, чи гуртової розваги, а й містить почасти філософський зміст.

Зачин – усталений, традиційний початок оповідних фольклорних творів, переважно казок: «Був собі дід та баба», «Був собі котик і півник» тощо.

Ідея художнього твору – емоційно-інтелектуальна, пафосна спрямованість художнього твору, яка приблизно може бути охарактеризована як провідна думка, ядро задуму автора.

Імпресіонізм – напрям у мистецтві, який основним завданням вважав ушляхетнене, витончене відтворення особистісних вражень та спостережень, мінливих відчуттів та переживань.

Інверсія – одна із стилістичних фігур поетичного мовлення, яка полягає в незвичному розташуванні слів у реченні з очевидним порушенням синтаксичної конструкції задля емоційно-сміслового увиразнення певного вислову.

Казка – один із основних жанрів народної творчості, епічний, повістувальний, сюжетний твір усного походження. В основі казки – захоплююча розповідь про вигадані події і явища, що сприймаються як реальні.

Колізія – гостра суперечність, зіткнення протилежних сил, інтересів, переконань, мотивів, джерело конфлікту та форма його реалізації в літературному творі.

Колядки – жанр величальних календарно-обрядових пісень, які в дохристиянську епоху були пов'язані із зимовим святковим циклом, а з утвердженням християнства – з різдвяним. Основна тематика – привітання господаря дому та членів його родини, возвеличення їх чеснот та пророкування достатку на майбутній рік.

Композиція – побудова твору, доцільне поєднання всіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображуваного, представленого читачеві світу, світоглядною позицією, естетичним ідеалом, задумом письменника, каноном, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата.

Лірика – один із трьох, поряд з епосом та драмою, родів художньої літератури, в якому у формі естетизованих переживань осмислюється сутність людського буття, витворюється нова духовна дійсність, розбудована за законами краси. У ліриці першорядне значення надається виражальним засобам, які формують особливу інтимну атмосферу з витонченим емоційним станом, тобто – ліризм.

Література – сукупність писаних і друківаних творів певного народу, епохи, людства; різновид мистецтва, власне, мистецтво слова, що відображає дійсність у художніх образах, створює нову художню реальність за законами краси; результат творчого процесу автора, зафіксований у відповідному тексті за допомогою літер.

Метонімія – різновид тропа, близького до метафори, в якому переноситься значення слів з певних явищ та предметів на інші за суміжністю.

Новела – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вималюваною дією.

Образ автора в літературному творі – художній двійник реальної особистості письменника, змодельоване ним уявлення про себе й відтворене в свідомості читача.

Оксиморон – різновид тропа, що полягає у сполученні різко контрастних, протилежних за значенням слів, внаслідок чого утворюється нова смислова якість, несподіваний експресивний ефект (світла п'ятьма, суха вода).

Оповідач – різновид літературного суб'єкта, особа, вимислена автором, від її імені в художньому творі автор оповідає про події та людей.

Оповідання – невеликий прозовий твір, сюжет якого заснований на певному (зрідка кількох) епізоді з життя одного (іноді кількох) персонажа. Невеликі розміри оповідання вимагають нерозгалуженого, як правило, однолінійного, чіткого за побудовою сюжету. Характери показані здебільшого у сформованому вигляді; описів мало, вони стислі, лаконічні.

Оповідь – зображення подій і вчинків персонажів через об'єктивний виклад їх від першої особи, на відміну від розповіді – викладу від третьої особи.

Паралелізм – аналогія, уподібнення, спільність характерних рис або чину.

Пейзаж – один із композиційних компонентів художнього твору: опис природи, будь-якого незамкнутого простору зовнішнього світу.

Персонаж – постать людини, зображена письменником у художньому творі, загальна назва будь-якої дійової особи кожного літературного жанру.

Персоніфікація – уподібнення неживих предметів чи явищ природи людським якостям; вид метафори, що сприяє поетичному олюдненню довколишнього світу.

Повість – епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття займає проміжне місце між романом та оповіданням.

Поезія – художньо-образна словесна творчість. У вузькому розумінні – ритмічно організоване мовлення, постале на основі конкретно-історичної версифікаційної системи, відмінне від прози.

Полісиндетон – одна з фігур поетичного мовлення, виповнена повторюваними однаковими сполучниками задля посилення ліричної виразності чи медитативності.

Порівняння – троп, який полягає у поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою компаративної зв'язки, тобто єднальних сполучників: як, мов, наче, неначе, ніби та ін.

Портрет – один із засобів характеротворення, типізації та індивідуалізації персонажів. Маючи за основний предмет художнього зображення взаємодію людини з довкіллям, письменники описують зміни зовнішнього вигляду персонажів у конкретних ситуаціях, у взаєминах між ними.

Приказка – поширений у мові влучний, часто римований вислів, близький до прислів'я, але без властивого прислів'ю повчального змісту.

Прислів'я – малий жанр народної поетичної творчості, що має переважно двочленну будову, розкриває узагальнену думку та має повчальний зміст.

Проза – мовлення, не організоване ритмічно; літературний твір або сукупність творів, написаних невіршованою мовою.

Розв'язка – складовий компонент сюжету, вирішення конфлікту епічного, ліро-епічного, драматичного, а іноді й ліричного твору.

Розповідач – різновид літературного суб'єкта, вимислена автором особа, від імені якої в епічному творі він веде розповідь про події та людей, з допомогою якої формується весь уявний світ літературного твору. Розповідач – літературна постать, котра, як правило, є водночас автором і персонажем.

Розповідь – зображення подій і вчинків персонажів через об'єктивний виклад їх від третьої особи, на відміну від оповіді – викладу від першої особи.

Роман – найбільш поширений у 18-19ст. епічний жанровий різновид, місткий за обсягом, складний за будовою прозовий (рідше віршований) епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів.

Синекдоха – один із засобів у виразненні поетичного мовлення, різновид метонімії. Синекдоха заснована на кількісному зіставленні предметів та явищ (вживання однини у значенні множини і навпаки, визначеного числа замість невизначеного, видового поняття замість родового).

Скоромовка – поетичний жанр, живлений джерелами дитячого фольклору, зумовлений потребами етнопедагогіки. В основі скоромовки – дотепна гра спеціально скомпонованих важковимовних слів, призначена для тренування артикуляційного апарату дитини.

Стиль – сукупність ознак, які характеризують твори певного часу, напряму, індивідуальну манеру письменника.

Стопа – найкоротший відрізок певного віршованого метра, сконцентрованого у групі складів з відносно незмінним наголосом (ритмічним акцентом).

Строфа – фонічно викінчена віршова сполука, яка повторюється у поетичному творі, об'єднана здебільшого спільним римуванням, представлена інтонаційною, ритмічною та синтаксичною цілісністю, відмежована від аналогічних сполук помітною паузою та іншими чинниками (закінчення римованого ряду, відносна смислова завершеність тощо).

Сюжет – подія чи система подій, покладена в основу епічних, драматичних, інколи ліричних творів, спосіб естетичного освоєння й осмислення, організації подій, рух характерів у художньому часі та просторі.

Тема – коло подій, життєвих явищ, змальованих, представлених у творі в органічному зв'язку з проблемою, яка з них постає й потребує осмислення.

Трагедія – драматичний твір, який ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості, що прагне максимально втілити свої творчі потенції, з об'єктивною неможливістю їх реалізації.

Троп – слово, вживане в переносному значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень, актуалізації його «внутрішньої форми» (О. Потебня).

Фабула – один з невід'ємних чинників сюжету, його ядро, що визначає межі руху сюжету в часі і просторі; розповідь про події, змальовані в епічних, драматичних, ліро-епічних творах, на відміну від самих подій – сюжету твору.

Фольклор – це народне, колективне, непрофесійне мистецтво слова, усна народна творчість, що твориться за особливими специфічними законами усної передачі від покоління до покоління.

Хорей – двоскладова стопа, в якій ритмічний акцент припадає на перший склад.

Художня література – гетерогенне за походженням мистецтво, яке має самодостатню естетичну цінність, що може бути по-різному трактована, інтерпретована залежно від мети та досвіду читачів, літературних критиків.

У широкому значенні література – це все написане, що має суспільне значення. А твори, які мають мистецьку вартість, естетичне значення, називають художньою літературою. Синонімом до терміна “художня література” є красне письменство.

Ямб – двоскладова стопа з наголосом на другому складі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Андрусак І. Зайчикова книжечка. – К : Фонтан казок, 2018. – 48 с.

2. Андрусяк І. М'яке і пухнасте : вибрані твори : у 2 т. Т. 2. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. – 264 с.
3. Артамонова В. Сонечко казало правду. Оповідання для дітей. – К.: Веселка, 1989 – 24 с.
4. Браудэ Л. Ю. К истории понятия «литературная сказка» / Л. Ю. Браудэ // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1997. – Т 36. – № 3. – С. 270–291.
5. Буцень О. Наше відкриття. Оповідання. – К.: Веселка, 1977.
6. Буцень О. Так чи не так. Оповідання для дітей. – К.:Веселка, 1983. – 16 с.
7. Верховень В. Абетка для малят про звірів та звірят. – К., 2017. – 48 с.
8. Верховень В. Скаче коник дерев'яний. – К., 2018. – 16 с.
9. Вздутьська В. Казки Різдвяного ангела. – Львів, Свічадо, 2008.
10. Відута Л. Ким я буду? Ким я стану? – Львів: СПОЛОМ, 2010. – 64 с.
11. Відута Л. Усміхнулось сонечко. – Львів: СПОЛОМ, 2010. – 32 с.
12. Відута Л. Сонечко сміється. – Львів: СПОЛОМ, 2010. – 64 с.
13. Воронина Л. Хлюсь та інші. – К.: Видавництво Грані-Т, 2008.
14. Воскресенська Н. Першокласні історії. Оповідання. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 96 с.
15. Горбач Н. В., Здіховська Т. В. Жанр авторської казки в українській дитячій літературі: витоки та перспективи. // Науковий вісник СНУ ім. Лесі українки. – 2016. – № 1: Педагогічні науки. – Т. 1. – С. 51–56.
16. Григорук А. Гусак Червонолап. – К.: Веселка, 1971. – 16 с.
17. Григорук А. Чим хата багата. Оповідання. Для дошкільного та молодшого шкільного віку. – К.: Веселка, 1989.
18. Гринько В. Букварик-веселик. Вірші, скоромовки, лічилки, загадки. – К.:Веселка, 1990.
19. Гринько В. Лісові сни. Вірші для малят. – Київ.: Веселка, 1971.
20. Гуцало Є. Зайці в полі варять борщ. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2014.
21. Гуцало Є. Пролетіли коні. Повісті, оповідання. Вступне слово Л. Ворониної. К: Видавництво гуманітарної літератури, 2008.
22. Давидюк В. Вибрані лекції з українського фольклору (в авторському дискурсі). – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 436 с.
23. Давидюк В. Доісторичне поле української казки // Концепції і рецепції. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2007. – С. 4–45.
24. Дереза Л. Російська літературна казка п. пол. ХІХ ст. в системі жанрів романтизму : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.02 –Сімферополь, 2005. – 39 с.
25. Каменчк В. Носять зайчики гостинці. – К.: Веселка, 1981. – 16 с.
26. Каменчк В. Чому ведмедик зажурився? Вірші для дітей. – К.: Веселка, 1991. – 40 с.
27. Камінчук А. Дятлик школу відкриває. – К.: Веселка, 1989.

28. Камінчук А. Хочу азбуку вивчати. – К.: Веселка, 1991.
29. Качан А. За нашим садом грає море. Лірика, ігрова поезія. – К.: Веселка, 2016. – 96 с.
30. Качан А. Прощання з літом. Вірші для дітей. Передмова Володимира Рутківського. – К.: Веселка, 1991. – 58 с.
31. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закл. – Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка», 2015. – 236 с.
32. Коломієць Т. Найперша стежечка. Вірші. – К.: Веселка, 1985, – 85 с.
33. Костецький А. Бюро знахідок. Збірка віршів. – К.: Веселка, 1985.
34. Крищенко В. Поезія цікава відкриттями, а не переспівами : до 75-ліття від дня народження Вадима Крищенка / розмовляла Юлія Тужик // Голос України. – 2010. – 30 берез.
35. Крищенко В. Я хочу встигнути сказати : [поезія] / В. Крищенко // Літ. Україна. – 2007. – 27 верес. – С. 5.
36. Літературне читання. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів. Підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – Харків: Ранок, 2015.
37. Літературознавчий словник-довідник / За заг. Ред.. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія, 2007. – 752 с.
38. Лучук В. Дарунки для мами. – К.: Веселка, 1985. – 20 с.
39. Лучук В. Найрідніші слова. Вірші, казки. – К.: Веселка, 1989. – 124 с.
40. Луцевська О. Про кита. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. Ілюстрації Віолетти Борігард.
41. Малик Г. Пригоди в зачарованому місті. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 48 с.
42. Мензатюк З. Арніка. Казка. – К.: Веселка, 1993. – 19 с.
43. Мензатюк З. Зелені чари. Оповідання. – Чернівці, Видавничий дім «Букрек», 2012.
44. Мензатюк З. Тисяча парасольок. Казки. – К.: Веселка, 1990.
45. Мовчун Л. Арфа для павучка. – Львів: Видавництво старого Лева, 2011. – 48 с.
46. Мовчун Л. Кактусове королівство. Казки для малят. – Тернопіль: Навч. Книга – Богдан, 2007. – 48 с.
47. Мовчун Л. Рожевий записник детектива Стасика. Казка під подушку. – К.: Фонтан Казок, 2019. – 96 с.
48. Мовчун Л. Усе підростає. Поезія. – К.: Грані-Т, 2010. – 72 с.
49. М'ястківський А. Вишиванка. Оповідання. – К.: Веселка, 1994. – 28 с.
50. М'ястківський А. Живе дзеркальце. Збірка віршів. – К.: Веселка, 1984.
51. Ніцой Л. Страшне страховисько. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2013.
52. Ніцой Л. Ярик і рогатий Мі. Казка для читання в родинному колі. – Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. – 24 с.

53. Паронова В. Велике серце: оповідання для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 16с.
54. Паронова В. Казковий калейдоскоп: загадки. – Тернопіль: Навч. Книга – Богдан, 2011. – 64 с.
55. Паронова В. Оповідання про сім'ю. – Тернопіль: Навч. Книга – Богдан, 2017. – 32с.
56. Паронова В. Царівна-жабка: казка. – Тернопіль: Навч. Книга – Богдан, 2016. – 64 с.
57. Письменна Л. Там, де живе Синя Ластівка : повість-казка – К.: Веселка, 1986. – 111 с.
58. Письменна Л. Як вовк був Невовком : казки – К.: Веселка, 1988. – 96 с.
59. Повх Л. Школярі-школярки: вірші для молод. шк. Віку. – Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2007. – 49 с.
60. Поклад Н. На веселій вулиці. Вірші. – К.: видавництво АВІАЗ, 2014. – 40 с.
61. Пономаренко М. Подарунок. Казки. – К.: Веселка, 1988.
62. Ребро П. Козацькі жарти. – К.: Видавництво «ФОП Стебеляк», 2010.
63. Сабат Г. Казки Івана Франка як естетико-поетикальна система : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.06; 10.01.01 КНУ ім. Т. Шквченка. – К., 2009. – 32 с.
64. Савка М. Босоніжки для стоніжки – Львів: Видавництво Старого Лева, 2015.
65. Сенатович О. Не виростуть хлопці без дощу. Оповідання для дітей. – К.: Веселка, 1974. – 47 с.
66. Сенатович О. Пані Будьласка та вуйко Пампулько. Оповідання. – К.: Видавництво «Сіма видає», 2007. – 24 с.
67. Сенцовський В. Дивень-ранок. Оповідання. – К.: Веселка, 1993. – 20 с.
68. Сенцовський. Оленка не хоче спати. Оповідання для дітей. – К.: Веселка, 1988. – 18 с.
69. Сенцовський В. Хлоп'ята з Тополиної вулиці. Оповідання. – К.: Веселка, 1983. – 28 с.
70. Терен В. В лісі, в круглому горісі. Віршики для малят. – К.: Веселка, 1990. – 12 с.
71. Терен В. Котилася горошина. Віршована казка. – К.: Веселка, 1985 рік. – 96 с.
72. Терен В. Мальовані рибки. Вірші для дітей. – К.: Веселка, 1991. – 20 с.
73. Терен В. Пташина абетка. Мініатюри для дошкільного віку. – К.: Веселка, 1992. – 40 с.
74. Фалькович Г. Корова спекла коровай. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2015.

75. Фалькович Г. Про котів та про собак. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2012.
76. Фалькович Г. Смик-тиндик. – Харків: Видавництво «Мікко», 2009.
77. Хрестоматія сучасної української літератури для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Т. Здіховська, Н. Горбач. – Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2019 – 48 с.
78. Художнє слово в житті людини. Посібник-хрестоматія. Молодший дошкільний вік / Автор-упоряд. С. О. Пвлюк. – Х.: Ранок, 2012. – 320 с.
79. Чепурко Б. Поезія. – Львів: Каменяр, 2016. – 42 с.
80. Чубач Г. Абетка. Для дітей дошкільного віку. – К.: Видавничий дім «Книжкова хата», 2006. – 34 с.
81. Чубач Г. Жук малий і волохатий. Вірші для дітей. – К.: Веселка, 1991.
82. Ярмаш Ю. Летюче дерево. Казки. – К.: Веселка, 1985. – С. 205–236.
83. Ярмаш Ю. У світі казки: літературно-критичний. – К.: Радян. письменник, 1975. – 145 с.

Навчальний посібник

Надія Горбач, Тетяна Здіховська

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

Друкується в авторській редакції